

Journal of Wisdom and Morality

วารสารปัญญาและคุณธรรม

ISSN: 3057-1677 (Online)

Vol. 1 No. 4 (October-December 2024)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2567)

มูลนิธิพระพุทธศาสนาเพื่อสันติภาพ

วารสารปัญญาและคุณธรรม

Journal of Wisdom and Morality

ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม - ธันวาคม 2567)

Vol. 1 No. 4 (October– December 2024)

ISSN: 3057-1677 (Online)

● วัตถุประสงค์

วารสารปัญญาและคุณธรรม กำหนดเผยแพร่ปีละ 4 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม, ฉบับที่ 2 เมษายน - มิถุนายน, ฉบับที่ 3 กรกฎาคม - กันยายน, ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารปัญญาและคุณธรรมจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารปัญญาและคุณธรรมอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารปัญญาและคุณธรรม ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารปัญญาและคุณธรรม

Journal of Wisdom and Morality published 4 time per year (1st issue January - March, 2nd issue April - June, 3rd issue July - September, 4th issue October). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of Wisdom and Morality, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully

follow the submission instructions of The Journal of Wisdom and Morality including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of Wisdom and Morality, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

- **เจ้าของ**

มูลนิธิพระพุทธศาสนาเพื่อสันติภาพ

เลขที่ 63 ซอยบางขุนนนท์ 2 แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร 10700

โทรศัพท์ 084-320-3962, 082-551-5991

อีเมล journal.wim@gmail.com

[https://so13.tci-](https://so13.tci-thaijo.org/index.php/JWiM/index)

[thaijo.org/index.php/JWiM/index](https://so13.tci-thaijo.org/index.php/JWiM/index)

- **ที่ปรึกษา**

พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

ประธานมูลนิธิพระพุทธศาสนาเพื่อสันติภาพ

- **บรรณาธิการบริหาร**

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน

- **กองบรรณาธิการ**

พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญ, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- **Owner**

Buddhism for Peace Foundation

63, Soi Bangkhunnon 2, Bangkhunnon Subdistrict,
Bangkoknoi District, Bangkok, 10700, Thailand.

Tel: 084-320-3962, 082-551-5991

E-mail journal.wim@gmail.com

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/JWiM/index>

- **Advisors**

Prof.Dr. Phra Medhivajarpundit

President of Buddhism for Peace Foundation

- **Executive Editor**

Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman

- **Editorial Board**

Dr.Phra Pramote Vadakovid

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phrakrupalad Adisak Vajirapañño

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr. PhramahaKriangsak Inthapanyo

Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

รศ.ดร.นิศานาจ โสภภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผศ.ดร.ปราโมทย์ ยอดแก้ว

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ดร.สัณญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผศ.ดร.พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์

มหาวิทยาลัยมหิดล

ดร.ชลัท ประเทืองรัตน

สถาบันพระปกเกล้า

รศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ดร.สุรัชย์ พุดชู

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Asst.Prof.Dr.Khantong Wattanapradith

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assoc.Prof.Dr.Rattana Panyapa

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Assoc.Prof.Dr.Nisanart Sopapol

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr.Krairoek Silakom

Udon Thani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr.Pramote Yotkaew

Suan Dusit University

Dr.Sanya Kenaphoom

Rajabhat mahasarakham University

Asst.Prof.Dr.Padtheera Narkurairattana

Mahidol University

Dr.Chalat Pratheuangrattana

King Prajadhipok's Institute

Assoc.Prof.Dr.Pimolpun Phetsombat

Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Dr.Surachai Phutchu

Mahamakut Buddhist University

● **ฝ่ายประสานงานและจัดการ**

พระมหาสมพร ปสนโน (หลังแก้ว),

มือถือ: 084-320-3962 Line ID: Tom77725

อีเมลล์: Somporn.lang@mcu.ac.th

ดร.ประดิษฐ์ ประคองสาย,

มือถือ: 082-551-5991 Line ID: ohho456

อีเมลล์: Pradisist.pra@mcu.ac.th

Coordination and Management

Phramaha Somporn Pasanno (Langkeaw),

Tel. 084-320-3962 ID line: Tom77725

Email: Somporn.lang@mcu.ac.th

Dr. Pradisist Prakongsai,

Tel. 082-551-5991 Line ID: ohho456

Email: Pradisist.pra@mcu.ac.th

- ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

นางสาวกชพร สอดส่อง: Miss Kotchaphon Sodsong

- ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหาสมพร ปสนโน (หลังแก้ว): Phramaha Somporn Pasanno (Langkaew)

- จัดรูปเล่ม (Content designed)

พระมหาสมพร ปสนโน (หลังแก้ว), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Somporn Pasanno (Langkaew)

ดร.ประดิสสิษฐ์ ประครองสาย, ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Dr. Pradisist Prakongsai

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม – กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม – ธันวาคม

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้องปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/JWiM/index>

บทบรรณาธิการ

วารสารปัญญาและคุณธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้นักวิชาการและผู้สนใจได้เสนอและเผยแพร่บทความบทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ บทความปริทรรศน์ และบทความพิเศษ ที่ได้มาตรฐานสู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย ทั้งนี้ เปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน การศึกษา จิตวิทยา และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่ก่อให้เกิดปัญญาและคุณธรรม วารสารฯ กำหนดให้มีการเผยแพร่บทความ ปีละ 4 ฉบับ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับ

บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ วารสารปัญญาและคุณธรรมมุ่งมั่นที่จะให้บริการการตีพิมพ์ที่มีคุณภาพสูงสุดแก่ผู้เขียนและผู้อ่าน ด้วยนโยบายการตีพิมพ์ที่เข้มงวดและการวิจัยที่มีคุณภาพ เรามุ่งเน้นที่ความน่าเชื่อถือและการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ชุมชนวิชาการ

ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม - ธันวาคม 2567) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนานักวิชาการ และพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้นักวิชาการและผู้สนใจ ได้รับความไว้วางใจและความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเพื่อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิต องค์กร ชุม และสังคม ให้เจริญก้าวหน้าอย่างอารยธรรมยิ่งขึ้นไป

วารสารปัญญาและคุณธรรม ขอขอบพระคุณขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่าน ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะ เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

(ผศ.ดร.อุทัย สติมัน)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(4)
บทความวิชาการ: Academic Articles	
การเตรียมตัวตายดีวิถีพุทธ: The Buddhist Approach to Preparing for a Good Death.....	1-13
บงกช จันทศิริ, พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินนโท และ วีรชัย คำธรร: <i>Bongkoch chansiri, Phrakhrusangkhara kekapatra Apihichando and</i> <i>Wirachai Kamthorn</i>	
การคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์: Creative Problems Solving for Enhancing Science Learning Management.....	14-26
ธิดารัตน์ คังคะวิสุทธิ, วิษณุ เลี้ยงอำนวย และ ชนันภรณ์ อารีกุล: <i>Thidarat Kangkawisut, Witsanu Liangaumnuay and Chananporn Areekul</i>	
พุทธธรรมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน: Buddhaddhamma and Sustainable Human Resource Development.....	27-36
พระครูธรรมธรไพรัชช์ สิริจันโท แซ่เฮง: <i>Phrakhrudhammadhorn Phirach Siricando Saeheng</i>	
พลเมืองยุคใหม่กับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองบนฐานประชาธิปไตย: Modern Culture and Cultural Change Based on Democracy.....	37-45
พระอธิการณพวิทย์ ชีรวโร อรุณชัยสิทธิ์, สุภารัตน์ วัฒนเสน, โสภณ ศักดิ์สิทธิ์ และ ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์: <i>Phra Athikarn Noppawit Dhirawaro Aroonchaiyasit, Suparath Wattasen, Sopin Saksit and Silawat Chaiwong</i>	

บทความวิจัย : Research Articles

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอน
คิด เพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 6: The Development of a Learning Management Model Based
on Constructivism Theory Combined with Thinking Instruction Approaches
to Enhance Thai Written Communication Skills Using Local Data for
Mathayom 6.....

46-66

จุฬารัตน์ เหล่าไพโรจน์จารี:

Jurarat Laopairodjari

การเตรียมตัวตายดีวิถีพุทธ*

The Buddhist Approach to Preparing for a Good Death

¹บงกช จันศิริ, ²พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภิณฺโท และ ³วีรชัย คำธ

¹Bongkoch chansiri, ²Phrakhrusangkarakekapatra Apihichando and ³Wirachai Kamthorn

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาจิตวิทยาชีวิตและความตาย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Doctor of Philosophy, Psychology of Life and Death Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: oilyaducks@gmail.com

บทความวิชาการ

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดการเตรียมตัวตาย และเสนอแนวทางในการเตรียมตัวตายดีวิถีพุทธ โดยนำองค์ความรู้การเกิด การตระหนักรู้ถึงความตายและการเผชิญหน้าความตายตามหลักพระพุทธศาสนาและหลักการทางจิตวิทยา มาปฏิบัติให้ถูกต้องเพื่อให้ไม่เกรงกลัวความตาย และมีสติต่อความตายตามหลักพระพุทธศาสนา

สรุปแนวทางการเตรียมตัวตายดีวิถีพุทธนั้นประกอบด้วย 1. ด้านร่างกาย เข้าใจสภาพร่างกายตามสภาวะของสังขาร เตรียมพร้อมในการจากลาโดยมอบหมายวางแผนจัดการหน้าที่ที่เกี่ยวกับชีวิต เลือกสถานที่อันสัปปายะจนถึงนาทีสุดท้ายตามกาลอันสมควร 2. ด้านจิตใจ การทำใจยอมรับได้ต่อความตายของตนเองว่าความตายเป็นสิ่งที่ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงได้ มีแนวทางปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ยอมรับการตายและปล่อยวางทุกสิ่งได้ไม่หวาดกลัวต่อความตาย 3. ด้านสังคม สร้างเป้าหมายพร้อมเตรียมเผชิญความตาย สานสัมพันธ์ภาพในครอบครัวและบุคคลอันเป็นที่รัก ปล่อยใจ ปรับความเข้าใจซึ่งกันและกันให้อยู่ร่วมกันในความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในอดีต 4. ด้านปัญญา ศึกษาชีวิตและความตายและภาวะใกล้ตายให้มีความเข้าใจในธรรมชาติตามความเป็นจริงของชีวิต และพร้อมตายอย่างมีศักดิ์ศรี

คำสำคัญ: การตายดี; การเตรียมตัวก่อนตาย; รับมือต่อความตาย

* Received November 6, 2024; Revised March 5, 2025; Accepted March 5, 2025

Abstract

This article aims to study the concept of preparing for death and propose a Buddhist approach to achieving a "good death." It incorporates knowledge of birth, awareness of death, and facing death according to Buddhist principles and psychological practices. The goal is to correctly apply these principles to eliminate the fear of death and maintain mindfulness of death in alignment with Buddhist teachings.

The Buddhist approach to preparing for a "good death" includes the following aspects: 1. Physical aspect: Understanding the nature of the body as conditioned by impermanence, preparing for departure by delegating responsibilities related to life, planning, and choosing a conducive environment for the final moments in an appropriate manner. 2. Mental aspect: Cultivating acceptance of one's mortality, acknowledging that death is inevitable. Practicing mindfulness and meditation as mental anchors, fostering acceptance, and letting go without fear of death. 3. Social aspect: Setting goals and preparing to face death while nurturing relationships with family and loved ones. Offering comfort, resolving misunderstandings, and forgiving past conflicts to foster peace and reconciliation. 4. Wisdom aspect: Studying life, death, and the dying process to gain a true understanding of the nature of existence, ultimately preparing to die with dignity.

Keywords: Good Death; Death Preparation; Coping with Death

บทนำ

“ความตาย” สำหรับบางคนอาจยังคงเป็นเรื่องไกลตัวแต่เวลานึกถึงความตายหลายคนกลับรู้สึกประหม่นประหม่น ด้วยเหตุนี้จึงไม่อยากจะนึกถึงหรือพูดถึง แต่สำหรับบางคนก็อาจเป็นเรื่องใกล้ตัวมากขึ้นเมื่อได้ผ่านประสบการณ์บางอย่าง หรืออยู่ในสถานะที่เข้าใกล้ช่วงเวลานั้นของตัวเองหรือคนใกล้ชิด อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะอยู่ในช่วงชีวิตแบบไหน การเรียนรู้เพื่อเตรียมพร้อมและรับมือกับความตายว่าความเป็นธรรมดาของทุกชีวิต สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคนทุกวัย ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงความตายไปได้

การเกิดการตายของมนุษย์ก็เป็นหนึ่งในปัญหาของคนแสวงหาคำตอบมาตั้งแต่อดีตบรรพว่าตายแล้วเกิดหรือตายแล้วสูญ ข้อสงสัยนี้ทำให้ประชาชนแบ่งออกเป็นสองฝ่าย โดยฝ่ายหนึ่งเชื่อว่า ตายแล้วเกิด อีกฝ่ายหนึ่งเชื่อว่าตายแล้วสูญ แล้วทั้งสองฝ่ายก็ปฏิบัติตนตามความเชื่อของตน แม้เวลาผ่านไปนานแสนนานก็ยังหาคำตอบไม่ได้ ต่อมาเมื่อมีพระโพธิสัตว์จุติจากสวรรค์ชั้นดุสิต มาปฏิสนธิในครรภ์พระนางสิริมหามายา พระเมเหสีพระเจ้าสุทโธทนะแห่งศกยวงศ์ ทรงพระนามว่าเจ้าชายสิทธัตถะ แล้วบรรพชาออกบำเพ็ญเพียรได้

ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระอรหันต์ ทรงไขปัญหาให้มนุษยชาติให้ทราบชัดว่า สัตว์โลกทั้งปวง ทั้งมนุษย์และสัตว์โลกเครื่องนุ่งห่มล้วนเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะสงสารด้วยกันทั้งสิ้น

ในเมื่อการเกิด การตายเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอนตามกฎธรรมชาติ เราจึงควรเตรียมรับมือกับความตายแต่เนิ่นๆ และดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท เมื่อมนุษย์ต้องเผชิญกับความตาย ความทุกข์ของผู้คนในยามที่เผชิญกับความตายนั้น ไม่ใช่เป็นแค่ความทุกข์เนื่องจากความเจ็บปวดทรมานทางร่างกายเท่านั้น ที่สำคัญกว่านั้นก็คือความทุกข์ทางจิตใจ อาทิเช่น ความตื่นตระหนกต่อความเจ็บปวดทรมานทรมาย ความกลัว ความพลัดพลาด ยิ่งกว่าอาการทางกายด้วยซ้ำ อย่างไรก็ตาม ความตายไม่ได้เป็นวิกฤติเสมอไป หากยังเป็นโอกาสสำหรับการเข้าถึงสัจธรรมของชีวิต และเป็นโอกาสสำหรับการเกิดและการปลดปล่อยสิ่งที่เคยยึดติดให้เข้าถึงความสงบในวาระสุดท้าย การระลึกถึงความตายในลักษณะของความเป็นอนุสสติในการพิจารณาเพื่อให้เข้าถึงสัจธรรม การตายจะเป็นเครื่องเตือนสติให้เราไม่ประมาท และสามารถเป็นอุปกรณ์หรือสื่อที่จะพยายามอธิบายให้เข้าใจถึงคุณค่าหรือคุณประโยชน์ที่จะพึงได้รับการตาย ซึ่งโดยมากคนทั่วไปมักจะเห็นว่าความตายเป็นเรื่องของความโศกเศร้าแต่พระพุทธศาสนาก็ได้พยายามที่จะสอนให้มนุษย์รู้ และเข้าใจถึงมุมมองเรื่องความตายที่แปลกไปจากความคิดและความเข้าใจแบบเดิมๆของคนทั่วไป

หากเราต้องการเผชิญหน้ากับความตายอย่างสงบต้องเรียนรู้ที่จะไม่ผลักไสความตายเมื่อเวลานั้นมาถึงและยอมรับความตายเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นกับเราในที่สุด ก็ควรรู้จักปฏิบัติต่อความตายอย่างถูกต้องให้เกิดผลดีมากที่สุด และเกิดโทษน้อยที่สุด ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้รู้จัก ระลึกถึงการตายที่เรียกว่า “มรณานุสติ” เพื่อให้เกิดการคิดการทำในใจพิจารณาถึงธรรมชาติแห่งการตาย ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อเป็นอนุสสติในการพิจารณาเพื่อให้เข้าถึงสัจธรรม การตายเป็นเครื่องเตือนสติให้เราไม่ประมาทพระพุทธเจ้าทรงเน้นย้ำให้นำเรื่องการตายว่า “จะมีเกิดขึ้นแก่มนุษย์ทุกคนแม้ ขณะที่เคี้ยวข้าวคำหนึ่ง กลืนกินแม้ขณะที่หายใจเข้าและหายใจออกหรือหายใจออก แล้วหายใจเข้า” (อง. ฉกก. (ไทย) 22/19/446)

ความหวาดกลัวต่อความตาย

ความกลัวเป็นพื้นฐานของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น ความตาย ภัยธรรมชาติ โรคระบาด และผลกรรมชั่วดี สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดภาพจินตนาการกลายเป็นตัวตนสมมติของความกลัวในจิตใจ ความกลัวนั้นสามารถเกิดขึ้นทั่วไปในชีวิตประจำวัน Gullone (2000) กล่าวว่า ความกลัว (Fear) หมายถึง ปฏิกริยาการตอบสนองตามธรรมชาติที่มีต่อภัยคุกคามทั้งที่เกิดขึ้นจริงหรือเกิดจากจินตนาการ ในต่างประเทศนั้นมักทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความกลัว โดยมุ่งเน้นไปที่ความกลัว 2 ประเภท คือ ความกลัวปกติ (Normal fear) และความกลัวทางคลินิก (Clinical fear) หรือโฟเบีย (Phobia) โดย ความกลัวปกติจะเป็นความกลัวที่เป็นพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการปรับตัวของพัฒนาการมนุษย์และเกี่ยวข้องกับการมีชีวิตอยู่รอด แต่จะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

ความกลัวนั้นจะเปลี่ยนแปลงตามการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมหรือเหตุการณ์เชิงลบที่เกิดขึ้น เช่น ในสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดอันตราย ความกลัวจะกระตุ้นให้บุคคลตอบสนองต่อ เหตุการณ์นั้นอย่างรวดเร็วซึ่งไม่สามารถคาดการณ์หรือควบคุมอารมณ์นั้นได้และผลที่ตามมาภายหลัง คือ ความวิตกกังวล และความซึมเศร้า โดยเฉพาะความหวาดกลัวต่อความตาย การสิ้นสุดการทำงานของร่างกาย การดับหรือหยุดของชีวิต ในทางปฏิบัติได้แก่ การหยุดหายใจและหัวใจหยุดเต้น ซึ่งเป็นการสิ้นสุดการทำงานของระบบหายใจและระบบไหลเวียนเลือด ทำให้ร่างกายไม่สามารถรับออกซิเจนและขับคาร์บอนไดออกไซด์ ทำให้เซลล์ต่าง ๆ ขาดออกซิเจน ไม่สามารถสร้างพลังงาน และตายในที่สุด แต่ความเป็นจริงแล้ว ขณะที่ร่างกายหยุดหายใจ และหัวใจหยุดเต้น เซลล์ทุกเซลล์ในร่างกายยังไม่ตาย และยังจะทำงานอยู่ชั่วครู่จนกระทั่งออกซิเจนที่เหลืออยู่นั้นจะถูกใช้หมด (เร็นริง ลีลานุกรม, 2549) อย่างไรก็ตามมีงานศึกษาจำนวนไม่มากนักที่อธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อความตาย เช่น Kubler-Ross (1969) อธิบายไว้ว่า ความรู้สึกทางลบต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากการเสียชีวิต (ไม่ว่าจะกับตนเองหรือกับคนที่ตนเองรัก) เป็นความรู้สึกปฏิเสธความจริง (Denial Characteristics)

นักเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม เช่น Becker (1973) ได้เสนอ “ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความรู้สึกหวาดกลัว” (Terror-Management Theory) โดยพยายามศึกษาถึงการบริหารจัดการจิตใจเพื่อลดระดับของความหวาดกลัวที่เกิดขึ้นจากความตาย เช่น การเพิ่มความมั่นใจในตนเองดังนั้น การพยายามอธิบายการตายว่าเป็นสัจธรรมในชีวิตที่มนุษย์ต้องยอมรับ ทำให้บุคคลที่กำลังเผชิญกับความตายสามารถรักษาระดับความกระวนกระวายใจได้ดีกว่าการบอปปึงที่ว่าจะพูดเรื่องความตาย เช่น การที่หมอเลือกบอกคนไข้ว่าเป็นโรคมะเร็ง และจะเสียชีวิตอย่างแน่นอน และพยายามช่วยให้คนไข้ยอมรับความจริง จะส่งผลกระทบทางด้านจิตใจต่อคนไข้ น้อยกว่าการพูดให้กำลังใจโดยไม่บอกความจริงและปล่อยให้คนไข้เผชิญกับความจริงในภายหลัง

ทางจิตวิทยา นักจิตวิทยาเชื่อว่าความตายมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของมนุษย์ และนำไปสู่การตัดสินใจต่าง ๆ ตามมา ดังเช่น นักจิตวิทยาได้ศึกษาวิจัยเรื่องความตายทางด้านจิตวิทยา คือ การหยุดคิด การหมดสิ้นความรู้สึกและความต้องการต่าง ๆ ซึ่งเท่ากับการสูญเสียทางบุคลิกภาพ พระมหาประยูร ธีรวโส (2550) ซึ่งจากการศึกษาวิจัยเรื่องความตายทางด้านจิตวิทยาที่มีผลต่อการศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์ เริ่มขึ้นตั้งแต่ในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 70 ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาความกระวนกระวายใจที่เกิดขึ้นจากความตาย โดยใช้แบบสอบถาม ได้ข้อสรุปว่า ในคนที่อายุน้อยมีระดับความกระวนกระวายใจที่เกิดขึ้นจากความตายสูงกว่า และต่ำลงในช่วงวัยกลางคนจนถึงวัยชรา

ในความหมายของคนทั่วไป ต่างก็มีมุมมองมีท่าทีต่อความตายที่ว่า เป็นสิ่งที่ไม่ดี เป็นเรื่องที่เป็นอุปสรรคต่อชีวิต เป็นสิ่งที่ไม่น่าปรารถนา และเป็นสิ่งที่ผู้คนมักจะมีท่าทีลักษณะความคิดไปในทางที่ปฏิเสธต่อความตาย ในท่าทีที่ต่าง ๆ กันออกไป โดยมักจะมีท่าทีปฏิเสธต่อความตายในรูปแบบต่าง ๆ กันไป ซึ่งมีมุมมองท่าทีเหล่านี้ เป็นมุมมองท่าทีที่ตรงกันข้ามกับในทางพระพุทธศาสนา แต่ในทางกลับกันพระพุทธศาสนามีมุมมองท่าทีต่อความตาย ให้ตระหนักถึงคุณค่าของความตาย ใช้ปัญญาในการพิจารณาตามความเป็นจริงไม่ให้

มีความยึดติดว่าเป็นของที่ไม่เที่ยง ควรทำกิจให้มาก ควรดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท ไม่มัวเมาในความ เป็นหนุ่มเป็นสาว มองเห็นภัยแห่งความยึดมั่นถือมั่น อันเป็นสาเหตุแห่งบ่อเกิดความเกิดและความตาย เมื่อไม่ มีความยึดมั่นถือมั่นแล้ว ก็จะไม่พ้นจากความเกิดและความตายที่ตนประสบอยู่ได้

ความตายในพระพุทธศาสนา

ตามทัศนะของพระพุทธศาสนานอกจากความตาย หมายถึง การที่ชีวิตของบุคคลสิ้นสุดลงโดยเรียก ความตายในลักษณะนี้ว่า การขาดแห่งชีวิตินทรีย์ (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540) หรือความ สิ้นชีวิตจากภพชาติแล้ว ความตายยังหมายรวมถึงความดับลงของรูป นาม หรือกายกับจิตในขณะหนึ่งด้วย เพราะชีวิตมนุษย์ซึ่งประกอบด้วยขันธ์ 5 หรือกายกับจิตนี้ แท้จริงมิได้สิ้นสุดหรือดับลงเฉพาะเมื่อสิ้นสุดลม หายใจเท่านั้น หากแต่เกิดดับสืบทอดกันอยู่ทุกขณะ “การดับลงในขณะหนึ่งๆ ของกายกับจิตนั้น พระพุทธศาสนาเรียกว่า ขณิกมรณะ” ในแง่นี้ ย่อมถือได้ว่า มนุษย์เกิดและตายอยู่ตลอดเวลา ขณิกมรณะและ ความขาดแห่งชีวิตินทรีย์แม้จะถือว่าเป็นความตายเหมือนกันเนื่องจากมีสภาพที่แสดงถึงความดับลงเหมือนกัน แต่ก็มีลักษณะบางประการที่แตกต่างกันคือในขณะที่ ขณิกมรณะ เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา แต่ความขาดแห่ง ชีวิตินทรีย์จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมนุษย์สิ้นสุดไปจากภพชาติเท่านั้น “สำหรับคนทั่วไปที่ยังไม่สามารถพัฒนา ศักยภาพให้สูงเพียงพอที่จะประจักษ์ชัดในขณิกมรณะได้ แต่ย่อมเข้าใจในความตายแบบความขาดแห่ง ชีวิตินทรีย์ได้เป็นอย่างดี” (ณัฐยา วาสิน, 2541) ดังปรากฏคำอธิบายในพระไตรปิฎกว่า

“ความจุติ ความเคลื่อนไป ความทำลายไป ความหายไป กล่าวคือ มฤตยู การทำกาละ ความแตก แห่งขันธ์ ความทอดทิ้งร่างกาย ความขาดสูญแห่งชีวิตินทรีย์ ในหมู่สัตว์นั้นๆของเหล่าสัตว์นั้นๆนี้เรียกว่า มรณะ” (ที.ม. (ไทย) 10/390/325) เกณฑ์ตัดสินความตายในพระพุทธศาสนา คือ “เมื่อธรรม 3 ประการคือ 1). อายุ 2). โออุณ 3). วิญญานละกายนี้ไป กายนี้จึงถูกทอดทิ้ง นอนนิ่งเหมือนท่อนไม้ที่ปราศจากเจตนา”(ส.ข. (ไทย) 12/456/495) สัตว์ผู้ตาย คือ ทำกาละไปแล้ว มีกายสังขาร วจีสังขาร และจิตสังขารดับระงับไป มีอายุ หมดสิ้นไป ไม่มีโออุณ มีอินทรีย์แตกทำลาย (ส.ข. (ไทย) 12/456/495) การสิ้นสุดของ ชีวิตเรียกว่า ความตาย นั้น พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญอย่างมาก ดังปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเสมอ

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้มีการกล่าวถึงความตายอีกลักษณะหนึ่ง โดยแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. สมุจเฉทมรณะ คือ ความตายที่ถอนรากไม่มีการเกิดขึ้นอีก เป็นความตายที่อย่างเด็ดขาดแห่ง วัฏฏทุกข์ของพระอรหันต์ผู้สามารถดับกิเลสได้สนิท ไม่มีการสืบทอดภพชาติอีกต่อไป ซึ่งถือว่าเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

2. ขณิกมรณะ คือ ความตายที่ดับในขณะแห่งสังขารทั้งหลาย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในชีวิตอัน เป็นไปเพราะการเกิดดับแห่งนามรูปในทุกขณะ ไม่ใช่การตายแบบสิ้นลมหายใจ แต่เป็นการเกิดดับอย่าง ต่อเนื่องทั้ง ๆ ที่เรายังมีลมหายใจอยู่ เช่น เส้นผมบนศีรษะของเราอกขึ้นทุกวัน ปลายของเส้นผมมันก็จะหัก

ขาดหรือร่วงหล่นอยู่เรื่อย ๆ ตามธรรมชาติ สิ่งที่เป็นรูปธรรมทั้งปวงในร่างกายของเรา ย่อมตกอยู่ในอำนาจของการเปลี่ยนแปลง เรียกว่า ขณิกมรณะ หรือ การแตกดับอยู่ทุกขณะและต่อเนื่องกันไป ตราบเท่าที่ชีวิตดำรงอยู่

3. สมมติมรณะ คือ ความตายโดยสมมติของชาวโลก เป็นความตายของคนหรือสัตว์ทั้งหลายที่เกิดใน 31 ภูมิ อันได้แก่ ความสิ้นสุดของรูปชีวิต และความสิ้นสุดของนามชีวิตในภพชาติหนึ่ง ๆ ซึ่งเป็นความตายที่ผู้คนบัญญัติคำที่ใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวัน เป็นสมมติมรณะ ที่ใช้เรียกกับมนุษย์ว่านายดำได้ตายแล้ว นายขาวได้ตายแล้ว เป็นสมมติมรณะที่ใช้เรียกกับสัตว์สิ่งของ เช่น วัวตาย ควายตาย หมาตาย ต้นไม้ตาย รถตาย นาฬิกาตาย เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ความตายชนิดนี้เป็นสาเหตุที่นำมาซึ่งความเศร้าโศกเสียใจมาสู่หมู่ญาติมิตรสหายผู้เป็นที่รักเป็นความตายที่น่าสะพรึงกลัวเป็นอย่างยิ่ง

จากการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นเรื่องความตายมาทั้งหมดจะพบว่าความตายหรือการตาย ของสรรพสิ่งโดยเฉพาะแล้วก็คือสัตว์ที่มีชีวิตที่มีปกติในการเป็นสัตว์ที่รักตัวกลัวตาย ความตายที่ปรากฏจึงย่อมจะเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา เพราะความตายนั้มนำมาซึ่งความเศร้าโศกน่าน้ำใจ ความตายคือความทุกข์โดยความทุกข์นี้ก็คือการที่มนุษย์หรือสัตว์จะต้องถูกความตายพรากไปจากพ่อ แม่ พี่น้อง ผู้ที่เป็นที่รักของตนไป

ดังนั้นการที่ความตายเป็นธรรมชาติในการพรากชีวิตของมนุษย์จากสิ่งที่รัก ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า ภูเขาใหญ่แล้วด้วยศิลาจืดท้อทั้งฟ้า กลีบดสสัตว์มาโดยรอบทั้ง 4 ทิศ แม่น้ำใด ชราและการตาย (มัจจุ) ก็ฉนั้นนั้นย่อมครอบงำ สัตว์ทั้งหลาย คือพวกกษัตริย์ พวกพราหมณ์ พวกแพศย์ พวกศูทร พวกจัณฑาล และคนเทมุลฝอย ไม่เว้นใคร ๆ ไร้เลย ย่อมย่ำยีเสียสิ้น ณ ที่นั้น ไม่มียุทธภูมิสำหรับพลช้าง พลม้า ไม่มียุทธภูมิสำหรับพลรถ ไม่มียุทธภูมิสำหรับพลราบ และไม่อาจจะเอาชนะแม้ด้วยการรบ หรือด้วยมนต์ หรือด้วยทรัพย์ในปฐมอายุ

พิจารณาคุณค่าของความตาย

การอธิบายเกี่ยวกับคุณและโทษของการตาย สามารถที่จะพิจารณาคุณค่าของความตาย การตายที่เป็นประโยชน์ขั้นสูงสุดของชีวิต คือการตายโดยไม่ต้องกลับมาเกิดอีกคือตดวงจรการเวียนว่ายตายเกิด ได้แก่ กิเลส กรรม วิบาก เป็นเหตุให้สร้างภพสร้างชาติอยู่ตลอดเวลา พระพุทธศาสนาจึงสอนให้มนุษย์ได้ศึกษาเรียนรู้ชีวิตอยู่เสมอ ให้หมั่นประพฤติปฏิบัติธรรมเชื่อมั่นในหลักธรรมคุณงามความดี และทุกอย่างจะเกิดเป็นมรรคเป็นผล อย่างไรก็ตามจะขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยแห่งการประพฤติปฏิบัติด้วย

ปรากฏการณ์ก่อนที่จะตาย คือ เป็นปรากฏการณ์ที่มาปรากฏให้บุคคลที่จะตายนั้มนได้เห็นการกระทำของตนที่ได้ทำไว้ ในขณะที่ตนยังมีกำลังยังเป็นคนหนุ่มเป็นสาวอยู่ ก็จะมาปรากฏให้เห็น แบ่งเป็น 2 ช่วงขณะของการปรากฏให้เห็นดังนี้ คือ (อ้างอิง)

1. มรณกาล คือ มรณกาลนี้ได้แก่ เวลาที่ใกล้ตาย ตั้งแต่ 1 นาที หรือ 1 ชั่วโมง เป็นต้น มิใช่เป็นขณะของจิตเกิดแต่อย่างใด เป็นการกล่าวโดยสมมุติปัญจารณัย คือ ยกขณะจิตที่เป็นมรณกาลขึ้นไว้ในเวลาใกล้ตาย ที่เป็นมรณาสันนกาล กรณีตัวอย่าง เรื่องของนายจุนทสุกริก ผู้เลี้ยงสุกรเป็นอาชีพ ในกรุงราชคฤห์ โดยเขาได้ไปซื้อลูกสุกรมาจากชาวบ้านมาเลี้ยงจนเติบโตแล้วใช้ไม้พลองสี่เหลี่ยมทุบตีก่อนฆ่า หลังจากนั้นก็ฆ่าตัด

คอสูกุ ร่องเอาเลือดและขำแหละเนื้อนำไปขายในตลาดและนำมาปรุงเป็นอาหารรับประทานเองเป็นเวลา 55 ปี ตลอดระยะเวลาที่เขาใช้ชีวิตอยู่ เขาไม่เคยได้ทำบุญกุศลอะไรเลย แม้แต่การถวายภัตตาหารแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า สักครั้งหนึ่ง ก็ไม่เคยทำ ถึงแม้ว่าบ้านของเขาจะตั้งอยู่ติดกับวิหารที่พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ก็ตาม ต่อมาในบั้นปลายแห่งชีวิต เขาได้ล้มป่วยลง เขาได้รับความทุกข์อย่างหนัก มีกรรมนิมิตมาปรากฏ คือ คลานเที่ยวร้องเสียงดังเหมือนสุกรที่ถูกน้ำร้อนไปทั่วบ้าน คนในบ้านจึงช่วยกันจับเขามัดอย่างแน่นหนาแล้วอุดปากไม่ให้ร้องเพราะกลัวว่าเสียงจะไปรบกวนคนข้างบ้าน แต่ด้วยผลของกรรมที่นายจุทพสุกริกได้ทำเอาไว้ เขาก็ตื่นร้องเสียงดังจนคนในบ้านต้องปิดประตูบ้านข้างเขาไว้ในบ้านจนทำให้คนในบ้านและคนข้างบ้านนอนไม่หลับอยู่ถึง 7 วัน พอวันที่ 8 ก็ตายลง (คณะกรรมการแผนกตำรา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2544)

2. มรณสังขณวิธิตี คือ วิถีจิตที่เกิดขึ้นในเวลาใกล้ตาย เมื่อว่าโดยจำนวนแล้วย่อมมีหลายสิบหลายร้อยวิถี และวิถีจิตเหล่านี้ก็ได้ชื่อว่า มรณสังขณวิธิตัวกันทั้งสิ้น มรณสังขณวิธิตี หาใช่เป็นวิถีจิตที่เกิดขึ้นเป็นครั้งสุดท้ายวิถีก็หาไม่ได้ การเกิดขึ้นของขวนจิตในเวลาใกล้จะตายนั้น มีกำลังลดน้อยลง เพราะว่าในเวลานั้น กระแสจิตมีกำลังอ่อน และหทัยวัตถุอันเป็นที่อาศัยเกิดของจิตเจตสิกทั้งหลาย ก็มีกำลังน้อยอีกด้วย ฉะนั้น ขวนจิตในมรณสังขณวิธิตีจึงเกิดได้เพียง 5 ขณะเท่านั้น ในมรณสังขณวิธิตีนี้ เมื่อว่าโดยระยะเวลาที่ใกล้จะตายแล้ว แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

(1) มรณสังขณวิธิตีธรรมดา คือ มรณสังขณวิธิตีที่เกิดขึ้นแก่ผู้ที่จะตายภายในเวลา 1-2 นาที หรือ 1-2 ชั่วโมง เป็นต้น สำหรับบุคคลประเภทนี้เรียกว่า มรณสังขณบุคคล คือ บุคคลที่ใกล้จะตายตามธรรมดา

(2) ปัจจาสันนมรณวิธิตี คือ มรณสังขณวิธิตีที่เกิดขึ้นแก่ผู้ที่จะตายในระยะใกล้ที่สุด หมายความว่า เมื่อปัจจาสันนมรณวิธิตีเกิดขึ้นในระยะใกล้ที่สุดไม่ถึง 10 วินาที หรือไม่ถึง 20 วินาที ได้ดับลง ต่อจากนั้น ภวักจิตตูปบาทได้เปลี่ยนหน้าที่มาเป็นจุติจิต และกัมมชรูปก็เกิดขึ้นเป็นครั้งสุดท้าย แล้วมาดับลงพร้อมกันกับ จุติจิต เป็นอันว่าความเป็นอยู่แห่งปัจจุบันภพนั้นได้สิ้นสุดลง หรืออาจกล่าวได้ว่า ปัจจาสันนมรณวิธิตีได้เกิดขึ้นเป็นครั้งสุดท้ายในปัจจุบันภพ สำหรับบุคคลที่ใกล้จะตายในระยะใกล้ที่สุดนี้เรียกว่า ปัจจาสันนมรณบุคคล (พระสัทธรรมโชติกะ ธัมมาจริยะ, 2525)

จะเห็นได้ว่า ความตายเป็นสิ่งที่ตัดรอนการทำความดี ปรากฏการณ์ที่ปรากฏขึ้นก่อนตายเป็นส่วนที่สำคัญมากต่อการเกิด และประการต่อมาที่จะต้องศึกษาก็คือความตาย นั่นถือเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดโทษอันสืบเนื่องมาจากความตายเป็นสิ่งที่เข้ามาตัดรอนการทำความดีเพราะหาก มนุษย์ไม่ตายอาจจะมีโอกาสในการสร้างความดี พระพุทธเจ้ายังตรัสสอนภิกษุทั้งหลายว่า “อายุของมนุษย์ทั้งหลายนี้น้อยนัก จำต้องไปสู่ สัมปรายภพ ควรทำกุศล ควรประพฤติพรหมจรรย์ สัตว์ผู้เกิดมาแล้วจะไม่ตาย ไม่มีคนที่มีอายุนาน อยู่ ได้ก็เพียงร้อยปี หรือจะอยู่เกินไปได้บ้างก็มีน้อย ควรประพฤติเหมือนกับคนที่ถูกไฟไหม้ศีรษะฉุนนั้นการไม่มาแห่งการตายไม่มีเลย” และในพุทธายุสสุตพระพุทธเจ้าตรัสสอนว่าวันคืนผ่านพ้นไป ชีวิตย่อมรุกรันไปอายุของสัตว์ทั้งหลายย่อมสิ้นเปลืองไปดุจน้ำแห่งแม่น้ำน้อยฉะนั้น” นอกจากนั้นความตายยังเป็นความทุกข์ตามแนวทางของคำอธิบาย

เกี่ยวกับกฎธรรมชาติ คือ กฎปฏิเสธสมมุติฐาน ที่เห็นว่าความตายเป็นความทุกข์ประการหนึ่ง ถ้ามนุษย์สามารถยุติกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับความตายได้ก็ย่อมจะประสบกับความสุขอย่างนิรันดร์

การตายดี

เมื่อบุคคลเผชิญกับภาวะใกล้ตายย่อมมีความพยายามที่จะจดทำสิ่งที่ตนปรารถนาหรือมุ่งหวังให้บรรลุผลสำเร็จเพื่อเป็นการปรับตัวที่เหมาะสมต่อภาวะใกล้ตาย การตายดี คือการยอมรับความตายซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ทุกชีวิตต้องเผชิญ การสร้างความตระหนักว่าความตายเป็นโอกาสสุดท้ายที่สำคัญของชีวิตจะทำให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างมีความหมาย และบรรลุผลสำเร็จตามที่ตนปรารถนาในเวลาที่เหลือ เพื่อให้มีการเตรียมตัวสำหรับตนเอง ผู้อื่น บุคคลรอบข้างให้มีความพร้อมในการเผชิญกับช่วงเวลาแห่งการจากลา และซึ่งจะช่วยลดความตึงเครียด ความเครียดภาวะด้านเศรษฐกิจของบุคคลอันเป็นที่รัก และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว (Douglas, & Brown, 2002)

จากการศึกษาการเตรียมตัวตายในเชิงจิตวิทยา Corr, Nabe, & Corr (1997) กล่าวว่า การเตรียมตัวก่อนตายที่มีการวางแผนหรือ การวางแผนและการจัดการเกี่ยวกับสุขภาพและร่างกายของตนไว้ล่วงหน้าสำหรับการเผชิญกับภาวะใกล้ตายและความตายของตน รวมทั้งการจัดการเกี่ยวกับร่างกายของตนหลังจากที่ตายไปแล้ว ตามค่านิยมและความเชื่อของแต่ละบุคคล เพื่อก่อให้เกิดความพึงพอใจในความต้องการดำเนินการไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับสถานการณ์ในภาวะใกล้ตายและการตาย ซึ่งครอบคลุมทั้ง ด้านร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ และสังคม

1. ด้านร่างกายและบรรเทาความทุกข์ทรมานของร่างกาย (Physical distress) การเลือกวิธีการรักษาทางการแพทย์โดยการทำข้อตกลงในการตัดสินใจเลือกวิธีการรักษาไว้ตั้งแต่ยังไม่เข้าสู่ภาวะใกล้ตาย โดยเป็นการวางแผนไว้ล่วงหน้า

2. การเตรียมตัวด้านจิตใจ (Psychological preparation) หมายถึงการวางแผนและ จัดการเกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึกของตนไว้ล่วงหน้าสำหรับการเผชิญกับภาวะใกล้ตายและความตายของตน เพื่อให้สามารถตายอย่างสงบและสมศักดิ์ศรี

3. การเตรียมตัวด้านจิตวิญญาณ (Spiritual preparation) หมายถึงการวางแผน และจัดการเกี่ยวกับการดำรงชีวิตในเวลาที่เหลืออยู่อย่างมีเป้าหมายและมีความหมาย มีความหวัง และกำลังใจ โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยวของจิตใจ

4. การเตรียมตัวด้านสังคม (Social preparation) หมายถึงการวางแผนจัดการเกี่ยวกับสัมพันธภาพที่มีต่อผู้อื่นในขณะที่ตนมีชีวิตอยู่และการดำเนินชีวิตของผู้อื่นหลังจากการตายของตน ได้แก่การสนทนาเรื่องสุขภาพของตนและความตายของตนที่ต้องเกิดขึ้นในอนาคตกับสมาชิกในครอบครัวหรือบุคคลใกล้ชิดอย่างเปิดเผย

การเตรียมตัวตายดีวิถีพุทธ

พระพุทธศาสนาแนวทางการเตรียมตัวตายไว้เพื่อให้พุทธศาสนิกไม่เกรงกลัวความตาย และตายอย่างมีสติ จึงทรงสอนเรื่องการฝึกสติและความไม่ประมาทในการดำรงชีวิต โดยให้ดำรงชีวิตไปตามครรลองคลองธรรมมีศีล สมาธิและปัญญาเป็นเครื่องนำพาชีวิต คือประพฤติกาย วาจา ใจด้วยศีลและธรรม ซึ่งศีลจะครอบคลุมถึงการมีสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะรวมเป็นความประพฤติดีงามทำการงานเลี้ยงชีพและดำเนินชีวิตโดยสุจริต ดังพุทธพจน์บทหนึ่งว่า “บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลในโลกนี้ ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ ย่อมมีโรคภัยไข้เจ็บเป็นอันมาก และมีสติไม่หลงตาย” และธรรมก็จะครอบคลุมถึงการมีสัมมาสติ ฝึกจิตให้เป็นสัมมาสมาธิ และหมั่นเพียรเจริญวิปัสสนา รวมไปถึงการพิจารณาสังขารธรรมโดยความเป็นไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เพราะสังขารทั้งหลายเมื่อ เกิดขึ้นแล้วก็ต้องอยู่ได้ไม่นานต้องดับไป ซึ่งเมื่อพิจารณาเช่นนี้อยู่เสมอก็จะก่อให้เกิดปัญญา รู้และ เข้าใจชีวิตตามธรรมชาติที่เป็นจริง

ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงวิธีเตรียมตัวก่อนตาย ในมหาปริณิพพานสูตร ได้ตรัสถึงวิธีการเตรียมตัวก่อนตายของพระพุทธองค์ แม้พระผู้มีพระภาคก็ทรงเตรียมตัวตายหลังจากที่มารมาทูลอาราธนาให้ปริณิพพานและทรงรับการอาราธนานั้นแล้ว จึงทรงรับสั่งให้พระอานนท์ไปนิมนต์ภิกษุเท่าที่พำนักอยู่ในเขตกรุงเวสาลีมาประชุมในหอนั้นที่กุฎาคารศาลาในป่ามหาวัน แล้วตรัสบอกภิกษุเหล่านั้นว่าจากนี้ไปอีก 3 เดือนพระพุทธองค์จะปริณิพพาน จากนั้นตรัสพระคาถาว่า วัยของเราแก่หง่อมชีวิตของเราเหลือน้อย เราจะจากพวกเธอไปเราทำที่พึงแก้ตนแล้ว ทั้งคนหนุ่ม ทั้งคนแก่ ทั้งคนพาล ทั้งบัณฑิต ทั้งคนมั่งมี ทั้งคนยากจน บุคคลทั้งมวลเหล่านี้ล้วนมีความตายเป็นที่ไปในเบื้องหน้า อุปมาเหมือนกับ หม้อดิน ทั้งใบเล็ก ใบใหญ่ทั้งเผาสุก เผาดิบ หม้อดินทั้งมวลล้วนมีความแตกเป็นที่สุดฉับใด ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายก็ฉับนั้น และพระพุทธองค์ก็ได้ตรัสต่อไปอีกว่า วัยของเราก็กว้างมากแล้ว ชีวิตของเราเหลืออีกนิดหน่อย เราก็กว้างจากพวกเธอไปแล้วแต่เราได้ทำที่พึงแก้ตนไว้ดีแล้ว พวกเธอทั้งหลายจงได้พากันเตรียมตัวก่อนตายไว้ให้ถึงพร้อม

ด้านร่างกาย พระพุทธองค์ทรงเตรียมสถานที่ที่จะทรงปริณิพพานให้เป็นเมืองเล็ก ๆ คือเมืองกุสินาราเพื่อจะไม่มีปัญหาในเรื่องการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ การเลือกสถานที่ตายเป็นการเตรียมตัวก่อนตายเป็นการตายที่ไม่มีการช่วยเหลือจากเครื่องช่วยชีวิตใดๆ โดยปล่อยให้ร่างกายได้เป็นไปตามสภาวะของสังขาร และเลือกสถานที่สำหรับพักรักษาตัวเมื่ออยู่ในภาวะใกล้ตาย จนถึงนาทีสุดท้ายของชีวิตหรือตายตามกาลอันสมควร การเลือกวิธีการรักษาทางการแพทย์ รวมถึงพินัยกรรมชีวิต การวางแผนเกี่ยวกับการจัดการงานศพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิสิษฐ์ พิริยาพรรณ, เวธกา กลิ่นวิจิต, พวงทอง อินใจ และ สิริลักษณ์ โสมานุสรณ์, (2560) พบว่า ความพร้อมสู่การตายอย่างสงบที่โรงพยาบาลของผู้สูงอายุ ในระดับมากที่สุด ส่วนใหญ่เป็นเรื่อง เกี่ยวกับจิตใจและเสริมสร้างคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามแนวคิดของวัดสัน ผู้สูงอายุมีความ ต้องการความเข้าใจและยอมรับตัวผู้สูงอายุตามสภาพที่เป็นจริง เคารพในความเป็นบุคคล มีความอดทนและใช้เวลาแก่ได้ค่อย ๆ คืบพบและ ยอมรับสภาพของตนเองตามความเป็นจริง

ด้านจิตใจ การยอมรับการตาย การวางแผนจัดการเกี่ยวกับชีวิตตนเองในเวลาที่เหลือขณะที่พระพุทธรูปทรงจำพรรษาสุดท้ายในเวฬุคาม ได้มี อาการพระประชวรอย่างรุนแรงมีทุกขเวทนาในที่นี้หมายถึงความรู้สึกเจ็บปวด เป็นอาการของทุกขในไตรลักษณ์ และสามารถปล่อยวางทุกสิ่งได้ ไม่หวาดกลัวต่อความตายในภัททกสูตร พระสารีบุตรได้ให้แนวคิดแก่เหล่าภิกษุเกี่ยวกับการอยู่อย่างมีความตายที่เจริญ พระสารีบุตรเห็นว่า บุคคลที่เตรียมตัวตายอย่างไม่หวาดกลัวต้องปฏิบัติตนจนละความยึดมั่นถือมั่นในความเป็นของตนเองหรือตัวตนได้ คือ ไม่ยินดีในการงานจนละเลยการบำเพ็ญคันถธุระและวิปัสสนาธุระไม่มัวแต่พูดคุยไม่มัวแต่นอนหลับไม่มัวแต่คลุกคลีกันเป็นกลุ่มกับหมู่สงฆ์ไม่มัวแต่คลุกคลีกับคฤหัสถ์ไม่ยินดีสิ่งที่ทำให้เหน็ดเหนื่อย (ปัญจธรรม) 3 ตัว คือ ตัณหา ทิฏฐิ มานะ ซึ่งทำเขวห่างจากสังขารมขัดต่อการบรรลุธรรม สิ่งที่พระสารีบุตรแนะนำคือการสละการยึดถือสิ่งทีคิดว่าเป็นตนของตนเองนั้นคือวิธีคิดเพื่อเตรียมตัวตายขั้นสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูศีลวัตรประภากร , จักรพรรณ วงศ์พรพวัน , จรัส ลีภา, จิรวรรณ โปรดบำรุง และ พระมหาไพฑูรย์ สิริธมโม (2564) พบว่า การเผชิญกับความตายคนส่วนใหญ่ยังมีความตระหนกหวาดกลัวเป็นอย่างมากทั้งตัวผู้ที่ใกล้ตายรวมทั้งญาติ และคนในครอบครัว ส่งผลทำให้เกิดความเครียดความเศร้าโศกเสียใจ พุทธศาสนาได้สอน การใช้ชีวิตที่เตรียมตัวพร้อมรับความตาย ชีวิตความตายเป็นเรื่องเดียวกัน ความตายเป็นเพียงการเริ่มต้น ของชีวิตบทหนึ่งเป็นกระฉากสะท้อนความหมายทั้งหมดของชีวิต การเตรียมตัวตายเป็นสิ่งที่ช่วยลดความ หวาดกลัวกับสิ่งที่ต้องเผชิญในโลกหน้า รวมทั้งผู้ใกล้ชิดที่คอยดูแล ใช้หลักการที่มีสติอยู่เสมอระลึกถึงความ เป็นจริงของสรรพสิ่งทั้งหลาย

ด้านสังคม การเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพของตนและครอบครัวหรือบุคคลอันเป็นที่รักให้มีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น โดยมีการปรับความเข้าใจซึ่งกันและกัน หรือให้อภัยต่อกันในความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในอดีต การไตร่ตรองเรื่องผลกระทบของการตายของตนไม่สร้างความเดือดร้อนแก่สังคม มอบหน้าที่การงานให้คนอื่นรับผิดชอบแทน ดังพระพุทธรูปทรงเตรียมความพร้อมของพุทธสาวกให้มั่นคงในธรรมทั้งปวง ดังที่กล่าวกับภิกษุทั้งหลายที่ พำนักอยู่ในเขตกรุงเวสาลี ช่วงพรรษาสุดท้ายของพระพุทธรูปว่า “ ธรรมในที่นี้คือ สติปัญญา 4 สัมมปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และอริยมรรคมีองค์ 8 รวมแล้ว คือโพธิ ปกขัยธรรม 37 ประการ ที่เราแสดงแล้วเพื่อความรู้ยิ่ง เธอทั้งหลายพึงเรียนเสพเจริญทำให้มากด้วยดี โดยวิธีที่พรหมจรรย์นี้จะพึงตั้งอยู่ได้นาน ดำรงอยู่ได้นานพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่ คนหมู่มา เพื่อสุข แก่คนหมู่มาเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูลเพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย โดยเฉพาะความไม่ประมาท เป็นเรื่องที่พระพุทธรูปทรงเน้นมาก และขณะใกล้ปรินิพพานได้รับสั่งเรียกพระอานนท์ มาตรัสว่า “อานนท์ ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย” พระอรหันต์สาวกและภิกษุทั้งหลายที่เฝ้าอยู่ใกล้ที่ประทับต่างได้ ยินโดยทั่วกันสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิสิษฐ์ พิริยาพรรณ, เวธกา กลิ่นวิชิต, พวงทอง อินใจ และ สิริลักษณ์ โสมานสุรณ (2560) พบว่า ในทัศนะของผู้สูงอายุให้ความสำคัญด้านจิตใจและจิตวิญญาณมากกว่า โดย เห็นได้จาก การได้ให้อภัยได้ขอบคุณ และขอให้ได้ จัดการสิ่งต่าง ๆ ที่อยากทำได้สำเร็จก่อนจึงจะเรียกได้ว่าตายอย่างสงบ รวมทั้งเป็นการตายที่

แวดล้อมด้วยผู้เป็นที่รัก ไม่ได้ถูกทอดทิ้งอย่างโดดเดี่ยวเดียวดาย ความต้องการของครอบครัว คือ ต้องการบรรเทาอาการ ไม่ต้องการให้ผู้ป่วยทุกข์ ทรมาน ต้องการให้ผู้ป่วยเสียชีวิตโดยที่มีสภาพร่างกายครบสมบูรณ์

ด้านปัญญา ความเข้าใจในธรรมชาติของชีวิต คือการเข้าใจใน 3 ประเด็นคือ 1. การเข้าใจขั้น 5 ตามความเป็นจริง 2. การเข้าใจกิเลสของมนุษย์ 3. การเข้าใจต้นหาของมนุษย์ อันเป็นรากเหง้าของปัญหาของมนุษย์ เป็นธรรมชาติของความจริงที่เป็นสิ่งที่มีอยู่ภายในตัวของมนุษย์และเป็นสิ่งเร้าที่มีอยู่เป็นอยู่นอกด้วย ดังพระพุทธองค์ให้โอกาสภิกษุทั้งหลาย ได้ถามข้อสงสัยหากยังมีธรรมข้อใดที่ยังไม่กระจ่าง แม้ในวาระสุดท้ายโดยพระพุทธองค์รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้า ภิกษุแม้เพียงรูปเดียวพึงมีความสงสัยหรือความเคลือบแคลงในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มรรค หรือในปฏิปทา (ข้อปฏิบัติ) เธอทั้งหลายจงถามเถิดจะได้ไม่เสียใจในภายหลังว่า พระศาสดายังอยู่ต่อ หน้า เราไม่กล้าทูลถามในที่เฉพาะพระพักตร์” พระผู้มีพระภาคตรัสย้ำถามถึง 3 ครั้งแต่ไม่มีภิกษุแม้ เพียงรูปเดียวที่สงสัยหรือเคลือบแคลงในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มรรคหรือในปฏิปทาพระผู้มี พระภาคทรงมี ญาณหยั่งรู้แล้วว่าในจำนวนภิกษุ 500 รูปที่เฝ้าอยู่ขณะนั้นภิกษุผู้มีคุณธรรมขั้นต่ำสุด เป็นพระโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่อนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วโรดม เสมอเชื้อ, พิกุล นันทชัยพันธ์ และ สุदारัตน์ สิทธิสมบัติ, (2562) พบว่า ความตายเป็นเรื่องธรรมชาติ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 81.19 มีความเห็นว่าการมองความตายให้เป็นเรื่องธรรมชาติเป็นลักษณะที่จำเป็นอย่างหนึ่งของการตายดี และการไม่กลัวความตายจะทำให้บุคคลกล้าเผชิญหน้ากับความตาย ช่วยให้เกิดการเตรียมตัวหรือเตรียมความพร้อมสำหรับความตาย ดังการเผยแพร่หลักคำสอนของศาสนาเพื่อไม่ให้ผู้คนเกิดความกลัวความตาย เพื่อให้เกิดความสุขสงบและตายอย่างสงบ

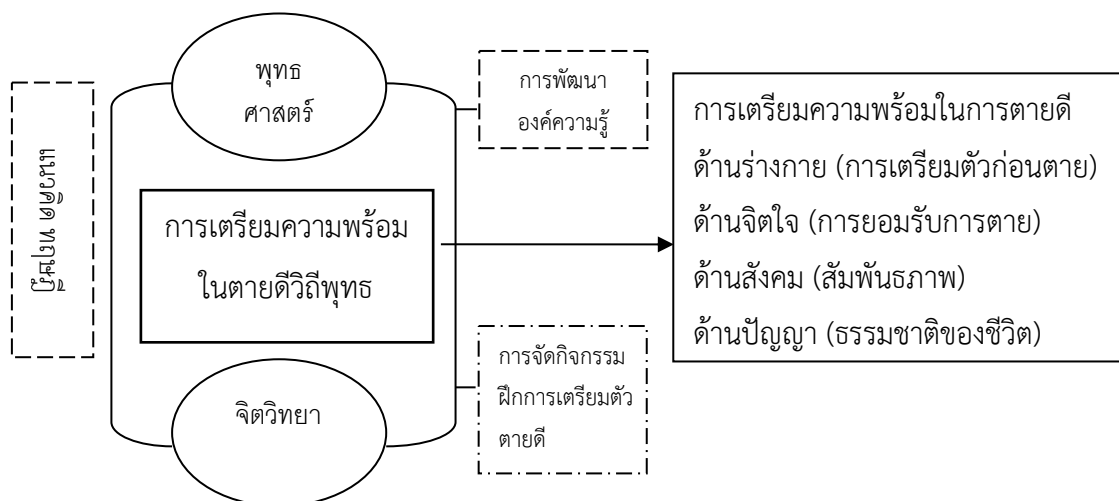
ในทางพระพุทธศาสนา การตายที่ดีท่านใช้คำสั้นๆ ว่า “มีสติ ไม่หลงตาย” หมายความว่า ในการดำเนินชีวิตที่ดีนั้นเป็นการสิ้นสุดของชีวิตก็ถือว่าเป็นตอนสำคัญที่ว่าตายดีนั้น ไม่ใช่เฉพาะการตายแล้วจะไปสู่สุคติเท่านั้น แต่ขณะที่ตายก็เป็นจุดสำคัญที่ว่าต้องมีจิตใจที่ดีคือมีสติไม่หลงตาย คือมีจิตใจไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่เศร้าหมอง ไม่ขุ่นมัว จิตใจดีงาม เบิกบาน จิตใจเกาะเกี่ยวอยู่กับสิ่งที่ดี เพราะผู้ที่กระทำความดี หากช่วงมรณาสันกาลนึกคิดแต่กุศลกรรมย่อมไปสู่สุคติในทางตรงกันข้าม ผู้ที่กระทำความชั่วหากช่วงมรณาสันกาลนึกคิดแต่อกุศลกรรมย่อมไปสู่สุทุกข์ นอกจากนี้อ่านาจรกรรมยังมีอิทธิพลส่งผลต่อบุคคลให้มีความแตกต่างกันไปตามแต่ผลกรรมที่ตนสร้างไว้ แม้จะได้เกิดในภพภูมิของมนุษย์ก็ยังมี ความแตกต่างกัน เช่น ภาวะสุขภาพ, ตำแหน่ง, ฐานะการงาน, รูปร่าง, อายุ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเพราะกรรมที่ตนเคยทำมาในอดีตชาติแล้ววิบากกรรมนั้นส่งผลมายังปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งที่อาศัย กรรมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้ทราบและดี จิตสุดท้ายก่อนตายมีความสำคัญมาก ทั้งนี้เพราะผลกรรมต่างๆ ที่ได้กระทำลงไปจะถูกเก็บสะสมอยู่ในจิต รวมถึงจิตเป็นผู้เริ่มต้นในการสร้างหรือกระทำความกรรมและจิตนี้เป็นตัวเก็บสะสมผลกรรมเอาไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระประภาส ปณฺญาโคโม (2561) กล่าวว่า การมองความตายเป็นมิตรคือการตายดี และงานวิจัยของ อารีย์ พืชรวิพุทธ และ อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว (2567) พบว่า การรับรู้การตายดีมีส่วนช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด หรือ

พฤติกรรมที่เกี่ยวกับการเผชิญความตายอย่างสงบ ยอมรับความตายของตนเองและคนรอบข้างได้ดีขึ้น รวมทั้งมีวิธีคิด มุมมอง หรือทัศนคติ ความตายในมุมมองที่เป็นมิตร

สรุป

ในมุมมองของผู้เขียนพระพุทธศาสนานั้นให้ความสำคัญเกี่ยวกับความตายและการเตรียมตัวตายอย่างมาก ในพระพุทธศาสนา มองชีวิตทั้งการเกิด และการตายเป็นสิ่งสามัญที่มนุษย์ทุกคนจะต้องเผชิญ นำแปลกใจที่มนุษย์พร้อมจะให้เวลาเป็นปีๆ กับเรื่องอื่นๆ โดยเฉพาะการทำมาหากินและการหาความสุขจากวัตถุต่างๆ ที่ความตายเป็นบททดสอบที่สำคัญอย่างยิ่งของชีวิต ความตายเป็นเหตุให้คนเกิดทุกข์และวนเวียนอยู่ในวัฏฏะ การเตรียมตัวตายวิธีพุทธทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา เปรียบเสมือนการเรียนรู้ความตาย ให้การเผชิญความตายที่ดี มีสติ ระลึกถึงความตายให้เกิดความสังเวชใจ และพิจารณาความตายที่ตัวทุกข์และความไม่เที่ยงแท้ในสังขาร และชวนขยายปฏิบัติใน ทาน ศีล ภavana เมื่ออบรมจิตฝึกฝนจิตดีแล้ว ในเวลาเผชิญความตายก็ย่อมจะมีสติ และจากไปอย่างมีคุณภาพ

ผู้เขียนได้ศึกษาการบูรณาการระหว่างแนวคิดดังนี้ แนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของชีวิตและความตายตามหลักพระพุทธศาสนา สู่การเตรียมความพร้อมในการตายดีวิธีพุทธ ด้านร่างกาย (การเตรียมตัวก่อนตาย) ด้านจิตใจ(การยอมรับการตาย) ด้านสังคม (สัมพันธ์ภาพ) ด้านปัญญา (ธรรมชาติของชีวิต) และหลักธรรมที่ใช้ในการสร้างการจัดกระบวนการเตรียมความพร้อมในการตายดีวิธีพุทธ

ภาพที่ 1: แสดงองค์ความรู้การเตรียมความพร้อมในการตายดี

เอกสารอ้างอิง

Becker Ernest. (1973). *The Denial of Death*. New York: Free Press.

- Christensen, B.L., & Kockrow, E.O. (1999). *Foundation of nursing*. (3rd ed.). St.Louis: Mosby.
- Corr, C.A., Nabe, C.M., & Corr, D.M. (1997). *Death and dying, Life and living*. (2nd ed.). Pacific Grove: Brooks/ Cole Publishing.
- Douglas, R., & Brown, H.N. (2002). Patients' attitudes toward advance directives. *Journal of Nursing Scholarship*, 34(1), 61-65.
- Gullone, E. (2000). The Development of Normal Fear: A Century of Research. *Clinical Psychology Review*, 20(4), 429-451.
- คณะกรรมการแผนกตำรา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (2544). *พระอัมมปัทมฐกถาแปล ภาค 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 18). นครปฐม: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ณัฐยา วาสังหน. (2541). *ความหมายของความตาย: การตีความตามพุทธปรัชญา*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระครูศีลวัตรประภากร, จักรพรรณ วงศ์พรพวิณ, จรัส ลีกา, จิรวรรณ โปรดบำรุง, และ พระมหาไพฑูรย์ สิริธมโม. (2564). การเตรียมตัวในวาระสุดท้ายอย่างมีสติ. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 8(3), 101-112.
- พระประภาส ปณฺณาคโม. (2561). พุทธวิธีเตรียมตัวตายแบบทิเบต. *วารสารสถาบันวิจัยพุทธธรรม*, 5(1), 55-66.
- พระสังฆราชโชติกะ อัมมาจริยะ. (2525). *ปรมาตมโชติกะ ปริเฉทที่ 4 วิธีสังคหะและนามรูปวิถีวิจฉัยพร้อมด้วยภาพวิถี*. นครปฐม: มูลนิธิสังฆมโชติกะ.
- พิสิษฐ์ พิริยาพรรณ, เวธกา กลิ่นวิจิต, พวงทอง อินใจ, และ สิริลักษณ์ โสมานุสรณ์. (2560). กระบวนทัศน์ของผู้สูงอายุและครอบครัว ในการเตรียมความพร้อมสู่การตายอย่างสงบที่โรงพยาบาล. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*, 10(2), 1-18.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2540). *วิสุทธิมรรคแปล, ภาค 2 ตอน 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). นครปฐม: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- رينเรจ ลีลานุกรม. (2549). “การตายทางการแพทย์” ใน โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์ (บ.ก.), *ความตายกับการตาย : มุมมองจากศาสนากับวิทยาศาสตร์* (น. 61-67), โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วโรตม เสมอเชื้อ, พิกุล นันทชัยพันธ์, และ สุภารัตน์ สิทธิสมบัติ. (2562). การตายดีตามการรับรู้ของผู้รอดชีวิตจากมะเร็ง. *พยาบาลสาร*, 46(1), 52-64.
- อารีย์ พิรพรวิฑู, และ อัครวิน เนตรโพธิ์แก้ว. (2567). การสื่อสาร ประเด็นแห่งยุคสมัย ความหมาย “การตายดี” วิถีสู่การตายอย่างสงบในสังคมไทย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 13(1), 64-78.

การคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์*

Creative Problems Solving for Enhancing Science Learning Management

¹ธิดารัตน์ คังคะวิสุทธิ, ²วิษณุ เลี้ยงอำนวย และ ³ชนันภรณ์ อารีกุล

¹Thidarat Kangkawisut, ²Witsanu Liangamnuay and ³Chananporn Areekul

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: thidarat.kkws@gmail.com

บทคัดย่อ

บททวนวิชาการ

การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มีความสำคัญต่อผู้เรียนเพราะมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน สร้างคุณลักษณะที่สำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนกลายเป็นบุคคลที่รักที่จะเรียนรู้ มีตรรกะ มีเหตุผล สามารถคิดไตร่ตรอง และแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งจะต่อยอดความรู้ใหม่ ๆ นำพาสังคมไปสู่โลกอนาคต นอกจากนี้ผู้สอนต้องมึลักษณะของการเป็นครุณักวิจัย โดยสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้ ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านการเข้าใจปัญหา (Understanding the Challenges) 2) องค์ประกอบด้านการสร้างสรรค์วิธีในการแก้ปัญหา (Generate Ideas) และ 3) องค์ประกอบด้านการเตรียมพร้อมสู่การแก้ปัญหา (Preparing for action) ซึ่งเกิดขึ้นได้จากกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยมีขั้นตอนที่ผู้เขียนได้สังเคราะห์มาแล้วนั้นประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้ 1) ระบุปัญหา 2) ระดมความคิด 3) เลือกวิธีการในการแก้ปัญหา 4) วางแผนในการแก้ปัญหาและ 5) สรุปและยอมรับผล

คำสำคัญ: การคิด; การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์; แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

* Received December 11, 2024; Revised January 3, 2025; Accepted January 14, 2025

Abstract

Science learning management is important for learners because it is related to daily life. It creates important characteristics that will make learners become individuals who love to learn, have logic, reason, can think critically and solve problems creatively, and are ready to build on new knowledge and lead society to the future world. In addition, teachers must have the characteristics of being researcher teachers. The summary of new knowledge is as follows: The ability to think creatively and solve problems consists of 3 components: 1) Understanding the Challenges component, 2) Generating Ideas component and 3) Preparing for action component, which can be achieved from the creative problem-solving learning management process. The steps that the author has synthesized consist of 5 steps: 1) Identify the problem, 2) Brainstorming, 3) Selecting a solution method, 4) Planning to solve the problem and 5) Summarizing and accepting the results.

Keywords: Thinking; Science Learning Management; Creative Problems Solving

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกในปัจจุบัน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงความรู้และเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด ที่นำไปสู่การเป็นสังคมดิจิทัลอย่างรวดเร็ว รวมถึงการเกิดปรากฏการณ์สำคัญของโลก เช่น ภาวะการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาอย่างรุนแรงทั่วโลก ส่งผลให้ทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทย เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่กระทบวิถีชีวิตของผู้คนอย่างไม่หยุดยั้ง เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมที่ชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนั้นผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษายังไม่สะท้อนถึงศักยภาพของผู้เรียนที่สามารถออกไปสู่สังคมและโลกของการทำงานในอนาคตได้อย่างชัดเจน

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการเตรียมนักเรียนให้พร้อมไปกับชีวิตในเรื่องสำคัญของกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ครูจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลก ในศตวรรษนี้มีสิ่งสำคัญที่แตกต่างไปจากเดิมคือ จะให้ความสำคัญกับนักเรียน โดยเน้นที่ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ดังบทบาททางการศึกษาที่มีเป้าหมายเน้นไปที่การฝึกฝนและสติปัญญาของตน ดังนี้ 1) เพื่อให้คนมีการพัฒนาตนเองด้วยความรู้ผ่านเทคโนโลยีและเครื่องมือเพิ่มศักยภาพ 2) เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์จากการทำงานบนฐานความรู้และผู้ประกอบการขยายตัวและเชื่อมโยงไปทั่วโลก และ 3) ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (วิจารณ์ พานิช, 2555) ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เด็กมีความรู้ ความสามารถและทักษะที่จำเป็นซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตลอดจนการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ เพื่อให้การพัฒนา นักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สถานการณ์ในปัจจุบัน จากผลการทดสอบในหลาย ๆ ด้าน ยังสะท้อนว่านักเรียนยังขาดความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เช่น สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) หรือ สทศ. ได้แสดงให้เห็นข้อจำกัด และปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน วิทยาศาสตร์ โดยปัญหาหลักประกอบด้วย 1) ขาดความเข้าใจในหลักการพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ 2) ขาดทักษะการคิด โดยเฉพาะการคิดสร้างสรรค์และการคิดแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินตามโครงการ ประเมินผลนักเรียนนานาชาติในรอบการประเมิน PISA 2009 ในด้านการอ่านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ โดยเน้นการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ ผลปรากฏว่า นักเรียนไทยมีอันดับของคะแนนเฉลี่ยด้านการรู้วิทยาศาสตร์และการรู้คณิตศาสตร์ในอันดับที่ 49 และ 52 ตามลำดับ จากประเทศที่เข้าร่วมการประเมินทั้งหมด 65 ประเทศ นั้นแสดงให้เห็นว่านักเรียนวัยจบการศึกษาภาคบังคับของไทยเมื่อเทียบกับประเทศสมาชิก OECD และประเทศอื่นๆ แล้วยังไม่แสดงศักยภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจได้ในอนาคต ผลการประเมินชี้ว่าไทยยังต้องปรับปรุงอย่างเร่งด่วน นอกจากนี้เป้าหมายของการสอนเน้นให้ผู้เรียนจำข้อมูลเพื่อให้สอบผ่านเท่านั้น ซึ่งทำให้ผู้เรียนสูญเสียความรักที่จะเรียนรู้ (Laura, 2008) อีกทั้งผลการพัฒนาศักยภาพตามช่วงวัย ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มวัยเด็กมีระดับเชาวน์ปัญญาเฉลี่ยลดลง ในขณะที่กลุ่มเด็กวัยเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 และมาตรฐานความสามารถของนักเรียนในเรื่องการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์และการคิดวิจารณ์และคิดสร้างสรรค์ ค่อนข้างต่ำ (สำนักงานปลัดกระทรวง ศึกษาธิการ. ม.ป.ป: 1)

ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ยังไม่ประสบ ความสำเร็จในการพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถด้านกระบวนการคิดในการแก้ปัญหาอย่าง สร้างสรรค์ จากสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) หรือ สทศ.พบว่ามาตรฐานความสามารถของนักเรียนในเรื่องการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์และการคิดวิจารณ์และคิดสร้างสรรค์ค่อนข้างต่ำ จากปัญหาดังกล่าวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมศักยภาพทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน แนวทางการส่งเสริมการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์แนวทางหนึ่ง คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี. 255; Mehalik, Doppelt; & Schunn, 2005; Rece Herboldsheimer, Paige Gordon, 2013) ซึ่งการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างความคิดสร้างสรรค์กับการคิดแก้ปัญหา การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์นั้น ทำให้เรียนรู้เนื้อหาเชิงลึกจากการบูรณาการเนื้อหา และทักษะกระบวนการเข้าด้วยกัน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสืบสวนสอบสวน มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างนักเรียน ครู และกับเพื่อนนักเรียน สามารถเชื่อมโยงความรู้จากการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ที่รับจากการเรียนรู้ในชั้นเรียน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์และชีวิตจริง โดยผ่านกระบวนการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เพื่อใช้ในการคิดแก้ปัญหา (National Research Council, 1996) ตลอดจนสร้างนวัตกรรมรุ่นใหม่ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และกระบวนการใหม่ ๆ อย่างยั่งยืน (Eberle, 2010; Reeve, 2013) ช่วยพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถด้านกระบวนการคิดในการ แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเกิดประเด็นที่น่าสนใจในบทความนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ของบทความวิชาการเพื่อศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสังเคราะห์องค์ความรู้ที่สามารถนำไปต่อยอดสู่การสร้างช่องว่างขององค์ความรู้ (gap of knowledge) เพื่อสะท้อนถึงความสำคัญจำเป็นในการวิจัยและเป็นประโยชน์หรือทำให้เห็นภาพของการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในบริบทของสังคมไทย

ความหมายของความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

Osborn (1957) as cited in (D. J. Treffinger, 1995) ได้เสนอความหมายของการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ว่า หมายถึง กระบวนการคิดที่ประกอบด้วยความคิดนอกเนกนัยและความคิดเอกนัย ซึ่งความคิดเอกนัยเป็นกระบวนการทางสมองที่คิดหลายแง่หลายมุมหลายทิศทาง คิดหาคำตอบโดยไม่จำกัดจำนวนอันเป็นความคิดลักษณะแปลกใหม่จากสิ่งเร้าที่กำหนด ทำให้สามารถคิดหาวิธีการแก้ปัญหาแบบใหม่ ๆ ได้อย่างหลากหลายเป็นจำนวนมาก ส่วนความคิดเอกนัยเป็นความคิดที่ใช้ในการตัดสินใจและเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่ดีและเหมาะสมมากที่สุด ทำให้การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์มีประสิทธิภาพมากกว่าการแก้ปัญหาโดยทั่วไป

Torrance (1962) ได้เสนอความหมายของการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ว่า หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการแก้ปัญหาด้วยการคิดอย่างลึกซึ้งที่นอกเหนือไปจากลำดับขั้นตอนของการคิดอย่างปกติธรรมดา เน้นถึงการคิดหาทางเลือกหลาย ๆ แบบ มีความแปลกใหม่และแตกต่างจากเดิมก่อนที่จะนำไปเลือกใช้ในการแก้ปัญหานั้นเป็นลักษณะเฉพาะภายในตัวบุคคลที่จะสามารถคิดได้หลายแง่มุมผสมผสานจนได้ผลลัพธ์ใหม่ซึ่งถูกต้องสมบูรณ์กว่า

สิทธิชัย ชมพูพาทย์ (2553) ได้เสนอความหมายของการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ว่า หมายถึง กระบวนการมุ่งหาคำตอบและแก้ปัญหารวมถึงการพัฒนาสถานะที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้นโดยการทำงานร่วมกันระหว่างความคิดสร้างสรรค์และการคิดวิจารณ์ญาณ การคิดสร้างสรรค์ทำได้โดยให้คิดลึกและหลากหลายที่สุด ปราศจากการตัดสินความคิดต่าง ๆ ว่าดีหรือไม่จนถึงระยะหนึ่งจึงพิจารณาความคิดเหล่านั้นด้วยการคิดวิจารณ์ญาณในการเลือกและประเมินวิธีการแก้ปัญหานั้นได้วิธีที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา วางแผนการแก้ปัญหาและนำไปแก้ปัญหาโดยเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถแก้ปัญหาได้และควบคุมตนเองได้เพื่อที่จะได้แก้ปัญหานั้นด้วยความรอบคอบและสมบูรณ์

องค์ประกอบของความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

Lavonen, Autio, & Meisalo (2004) ได้เสนอองค์ประกอบของความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ แบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบการประสบความสำเร็จในกระบวนการแก้ปัญหา (success in problem-solving process) หมายถึงผู้เรียนสามารถระบุและกำหนดขอบเขตของปัญหาซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากในการคิดแก้ปัญหา

2. องค์ประกอบการระดมความคิดให้เป็นผลสำเร็จ (productive ideation) หมายถึงผู้เรียนสามารถคิดแก้ปัญหาด้วยการระดมความคิดที่สร้างสรรค์มีความแปลกใหม่ร่วมกันในกลุ่ม

3. องค์ประกอบการร่วมมือสนับสนุนและการประเมินค่า (Collaborative support and evaluation) หมายถึง ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีในการคิดแก้ปัญหาได้อย่างเป็นประโยชน์

4. องค์ประกอบทัศนคติทางบวก (positive attitude) หมายถึง ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการในการเสริมสร้างการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

Isaksen, Dorval, & Treffinger (2011) ได้เสนอองค์ประกอบของความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านการเข้าใจในสถานการณ์ปัญหา (Understanding the Challenges) มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจให้ชัดเจนเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ว่าปัญหาที่แท้จริงคืออะไร โดยการเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา ตรวจสอบสภาพปัญหา โอกาสและความท้าทายที่เกี่ยวกับปัญหา

2. องค์ประกอบด้านการสร้างสรรค์วิธีในการแก้ปัญหา (Generate Ideas) มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์วิธีแก้ปัญหาให้มีความหลากหลายมากที่สุด แปลกใหม่และแตกต่างจากที่เคยปฏิบัติ

3. องค์ประกอบด้านการเตรียมพร้อมสู่การแก้ปัญหา (Preparing for action) มีวัตถุประสงค์เพื่อนำแผนการที่วางไว้และเป็นไปได้ไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จจริง

ภารตี กำภู ณ อยุธยา (2560) ได้เสนอองค์ประกอบของความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1.องค์ประกอบด้านความเข้าใจในสถานการณ์ปัญหา (Understanding The Challenge) หมายถึงความสามารถในการทำความเข้าใจได้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับปัญหา โดยสามารถบอกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาและสามารถระบุปัญหาที่สำคัญที่สุดที่ต้องการแก้ไขได้

2. องค์ประกอบด้านการสร้างสรรค์วิธีในการแก้ปัญหา (Generate Ideas) หมายถึงความสามารถในการคิดวิธีแก้ปัญหาให้ได้มากที่สุด โดยวิธีแก้ปัญหามีความหลากหลาย มีความแปลกใหม่ ไม่ซ้ำและแตกต่างไปจากที่เคยปฏิบัติ

3. องค์ประกอบด้านการเตรียมพร้อมสู่การแก้ปัญหา (Preparing for action) หมายถึงความสามารถในการตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหาและสามารถบอกเหตุผลในการตัดสินใจได้ รวมทั้งวางแผน สามารถบอกขั้นตอนในการแก้ปัญหอย่างเป็นลำดับ และสามารถบอกถึงวิธีการ วัสดุอุปกรณ์ ในการแก้ปัญหาได้

องค์ประกอบของความสามารถในการคิดแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์	(Lavonen, Autio, & Meisalo, 2004)	(Isaksen, Dorval, & Treffinger, 2011)	(ภารดี กำภู ณ อยุธยา, 2560)
1. องค์ประกอบด้านการเข้าใจในสถานการณ์ ปัญหา (Understanding the Challenges)	√	√	√
2. องค์ประกอบด้านการสร้างสรรค์วิธีในการ แก้ปัญหา (Generate Ideas)	√	√	√
3. องค์ประกอบด้านการเตรียมพร้อมสู่การ แก้ปัญหา(Preparing for action)	√	√	√
4. องค์ประกอบทัศนคติทางบวก (positive attitude)	√	-	-

จากการศึกษาความหมายของการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักวิชาการหลายท่าน จะพบว่ามีความคล้ายคลึงกัน โดยที่มีองค์ประกอบที่นักวิชาการให้ความสำคัญและเห็นพ้องต้องกัน ดังนั้น ผู้เขียนจึงสังเคราะห์ความหมายของการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ว่า หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการคิดหรือหาวิธีการที่มีความหลากหลายและแปลกใหม่มาใช้แก้ปัญหาภายใต้หลักการของเหตุและผล ผู้เรียนจะต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ร่วมกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อรวบรวมวิธีการในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ได้มากที่สุดและนำไปสู่การตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่คิดว่าดีที่สุด ภายใต้เงื่อนไขและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1) องค์ประกอบด้านการเข้าใจปัญหา (Understanding the Challenges) หมายถึง ความสามารถในการนำประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่มาพิจารณาเพื่อให้ได้ข้อสรุปถึงปัญหาว่าปัญหาคืออะไร มีสาเหตุมาจากสิ่งใด นักเรียนจะต้องทำให้สถานการณ์ปัญหาที่ครูกำหนดมีความชัดเจนมากขึ้น โดยค้นหาสิ่งที่ต้องการ จากนั้นรวบรวมข้อมูล พิจารณาข้อมูลของปัญหาในหลาย ๆ มุมมอง แยกแยะประเด็นของปัญหา และสามารถระบุปัญหาที่แท้จริงจากสถานการณ์

2) องค์ประกอบด้านการสร้างสรรค์วิธีในการแก้ปัญหา (Generate Ideas) หมายถึง ผู้เรียนสามารถคิดแก้ปัญหาด้วยการระดมความคิดที่สร้างสรรค์มีความแปลกใหม่ร่วมกันในกลุ่ม ความสามารถในการคิดวิธีแก้ปัญหาให้ได้มากที่สุด โดยวิธีแก้ปัญหามีความหลากหลาย มีความแปลกใหม่ ไม่ซ้ำและแตกต่างไปจากที่เคยปฏิบัติ มีการเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ โดยอาศัยประสบการณ์เดิมเพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบทางความคิดของตนเอง (Mental Shifting) ซึ่งเป็นทักษะในการตอบสนองและรับมือต่อสถานการณ์ที่ไม่คุ้นเคยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มองหาตัวเลือก (Alternatives) ต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้รับมือกับสิ่งที่เรากำลังเผชิญ

3) องค์ประกอบด้านการเตรียมพร้อมสู่การแก้ปัญหา (Preparing for action) หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหา สามารถบอกเหตุผลในการตัดสินใจ การแสดงหลักฐานและเหตุผลที่สนับสนุนแนวคิดในการแก้ปัญหา มีวัตถุประสงค์เพื่อนำแผนการที่วางไว้และเป็นไปได้ไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลสำเร็จจริงรวมทั้งวางแผน สามารถบอกขั้นตอนในการแก้ปัญหาอย่างเป็นลำดับ และสามารถบอกถึงวิธีการ วัสดุอุปกรณ์ ในการแก้ปัญหาได้

ความหมายของกระบวนการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

มีนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวถึงขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ไว้ ดังนี้

Osborn – Parnes (1953) เสนอขั้นตอนกระบวนการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การค้นหาจุดมุ่งหมาย (Object-Finding) เป็นขั้นตอนเกิดความตระหนักรู้เกี่ยวกับความไม่ชัดเจนความคลุมเครือที่ทำนายของปัญหาต่อจากนั้นจะเริ่มมองเห็นและพยายามคิดวิเคราะห์สภาพปัญหาที่มีความยุ่งเหยิงเพื่อเลือกประเด็นที่ต้องการแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 2 การค้นหาความจริง (Fact-Finding) เป็นขั้นตอนของความพยายามในการค้นหาข้อมูลและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาให้ได้ทุกแง่มุมมากที่สุด รวมทั้งสืบเสาะค้นหาข้อมูลที่มีความสำคัญต่อสถานการณ์ที่ยังไม่เคยรู้มาก่อน

ขั้นตอนที่ 3 การค้นหาปัญหา (Problem-Finding) เป็นขั้นตอนของความพยายามในการใช้สภาพปัญหาที่เป็นไปได้ทั้งหมดและพยายามสร้างความชัดเจนของปัญหาว่าปัญหาใดเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดและอะไรเป็น ประเด็นที่ต้องหาคำตอบเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของปัญหา

ขั้นตอนที่ 4 การค้นหาวิธีแก้ปัญหา (Idea-Finding) เป็นขั้นตอนระดมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาให้ได้หลากหลายวิธีมากที่สุดทุกหนทางที่สามารถเป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 5 การค้นพบวิธีแก้ปัญหา (Solution-Finding) เป็นขั้นตอนในการคิดตัดสินใจเพื่อเลือกวิธีแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพสูงที่สุดจากวิธีแก้ปัญหาทั้งหมด

ขั้นตอนที่ 6 การค้นพบวิธีแก้ปัญหาที่เป็นที่ยอมรับ (Acceptance Finding) เป็นขั้นตอนวางแผนเพื่อนำวิธีแก้ปัญหาที่ได้ไปใช้ให้เกิดผลสำเร็จ

Treffinger (2011) เสนอขั้นตอนการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจปัญหา (Constructing Opportunity) เป็นขั้นตอนเบื้องต้นในการสำรวจสภาพปัญหาเพื่อตั้งเป้าหมายและทิศทางเพื่อกำหนดสภาพปัญหา

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจข้อมูล (Exploring Data) เป็นขั้นตอนสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาทั้งหมดเพื่อช่วยให้ผู้แก้ปัญหาสามารถมองเห็นความท้าทายของสภาพปัญหาได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การค้นพบปัญหา (Framing Problem) เป็นขั้นตอนในการกำหนดปัญหาว่าปัญหาที่แท้จริงคืออะไร ผู้แก้ปัญหาต้องให้ความสำคัญเพื่อกำหนดเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง โดยการกำหนดปัญหาดังกล่าวจะมีความกระชับ มีลักษณะที่เปิดโอกาสเปิดกว้างในการหาหนทางสำหรับแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 4 การระดมความคิด (Generate Ideas) เป็นขั้นตอนการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการคิดแก้ปัญหาให้ได้แนวคิดที่มีความหลากหลายความแปลกใหม่และแตกต่างไปจากที่เคยปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาที่ได้กำหนดหรือระบุไว้อย่างชัดเจนในขั้นตอนที่ 3

ขั้นตอนที่ 5 การค้นพบวิธีแก้ปัญหา (Development Solution) เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์กลั่นกรองและพัฒนาแนวทางแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ รวมทั้งการจำแนก แยกแยะ ปรับและคัดเลือกเพื่อสร้างสรรค์และประยุกต์วิธีการแก้ปัญหา กระบวนการคิดในขั้นตอนนี้จะเปิดโอกาสให้เราได้สำรวจ ตรวจสอบแนวทางแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ ซึ่งในบางครั้งเราจะพบว่าแค่เพียงมีแนวความคิดใหม่ ๆ อาจไม่เพียงพอ แต่เราต้องพิจารณาความคิดเหล่านั้นด้วยความเข้าใจและพิจารณาถึงความเป็นไปได้อย่างรอบคอบด้วย

กัญญารัตน์ โคจร (2554) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์ (CPS) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่องสาร โดยรูปแบบ CPS (The CPS Learning Model) จะประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นกระตุ้นความสนใจ (Engaging): เป็นขั้นตอนการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นใฝ่รู้ใฝ่เรียนและเป็นการสำรวจทบทวน มโนทัศน์ความรู้พื้นฐานเดิมของนักเรียนเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนในการที่จะเรียนรู้มโนทัศน์ใหม่

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสำรวจตรวจสอบทำความเข้าใจปัญหา (Problem Exploring): เป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนตระหนักในสถานการณ์ปัญหา สำรวจและทำความเข้าใจในสถานการณ์ปัญหาให้ครอบคลุมทุกด้านและกำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นสร้างทางเลือกในการแก้ปัญหา (Solutions Creating): กิจกรรมในขั้นตอนนี้เน้นฝึกทักษะการคิดแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์ให้นักเรียนโดยการสร้างทางเลือกแนวคิดของการตอบสนองสถานการณ์ปัญหารวมทั้งลงข้อสรุปเพื่อหาทางเลือกแนวคิดที่เหมาะสมที่จะใช้หาคำตอบของปัญหา

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา (Plan Executing): การจัดกิจกรรมในขั้นตอนนี้เป็นการฝึกคิดแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์ โดยการคิดออกแบบวางแผน และลงมือปฏิบัติเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐาน และนำมาสร้างมโนทัศน์คำอธิบายของสถานการณ์ปัญหาด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นตรวจสอบยอมรับและขยายองค์ความรู้ (Concepts Examining): เป็นการทำกิจกรรมเพื่อสำรวจ ตรวจสอบคำอธิบายที่นักเรียนสร้างขึ้นกับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ยอมรับในปัจจุบัน รวมทั้งได้แลกเปลี่ยนมโนทัศน์คำอธิบายที่สร้างขึ้นกับเพื่อน ๆ ในห้องเรียน

กระบวนการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	Osborn-Parnes (1953)	Treffinger (2011)	กาญจนาวัฒน์ โดจ (2554)
1. กระตุ้นความสนใจ	-	-	✓
2. ระบุปัญหา	✓	✓	✓
3. ระดมความคิด	✓	✓	✓
4. เลือกวิธีการในการแก้ปัญหา	✓	✓	✓
5. วางแผนในการแก้ปัญหา	✓	✓	✓
6. สรุปและยอมรับผล	✓	-	✓

จากการศึกษากระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน จะพบว่ามีความคล้ายคลึงกัน ดังนั้นผู้เขียนจึงสังเคราะห์วิธีการและขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Creative Problem Solving) เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ระบุปัญหา เป็นขั้นของการทำความเข้าใจ รับรู้ความท้าทายที่จะแก้ปัญหาจากสถานการณ์ สืบหาข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรอบด้านเพื่อระบุปัญหาที่แท้จริงและวางเป้าหมายในการแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 2 ระดมความคิดเห็น เป็นขั้นตอนระดมความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาให้ได้หลากหลายวิธีมากที่สุดทุกหนทางที่สามารถเป็นไปได้ ต้องมีความหลากหลายความแปลกใหม่และแตกต่างไปจากที่เคยปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาที่ได้กำหนดหรือระบุไว้อย่างชัดเจนในขั้นตอนที่ 1 โดยครูจะต้องกระตุ้นให้นักเรียนคิดวิธีการแก้ปัญหาให้มากในระดับบุคคล และนำเสนอ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม และนักเรียนคิดวิธีการแก้ปัญหาของตนแล้วเลือกและนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาให้สมาชิกในกลุ่ม

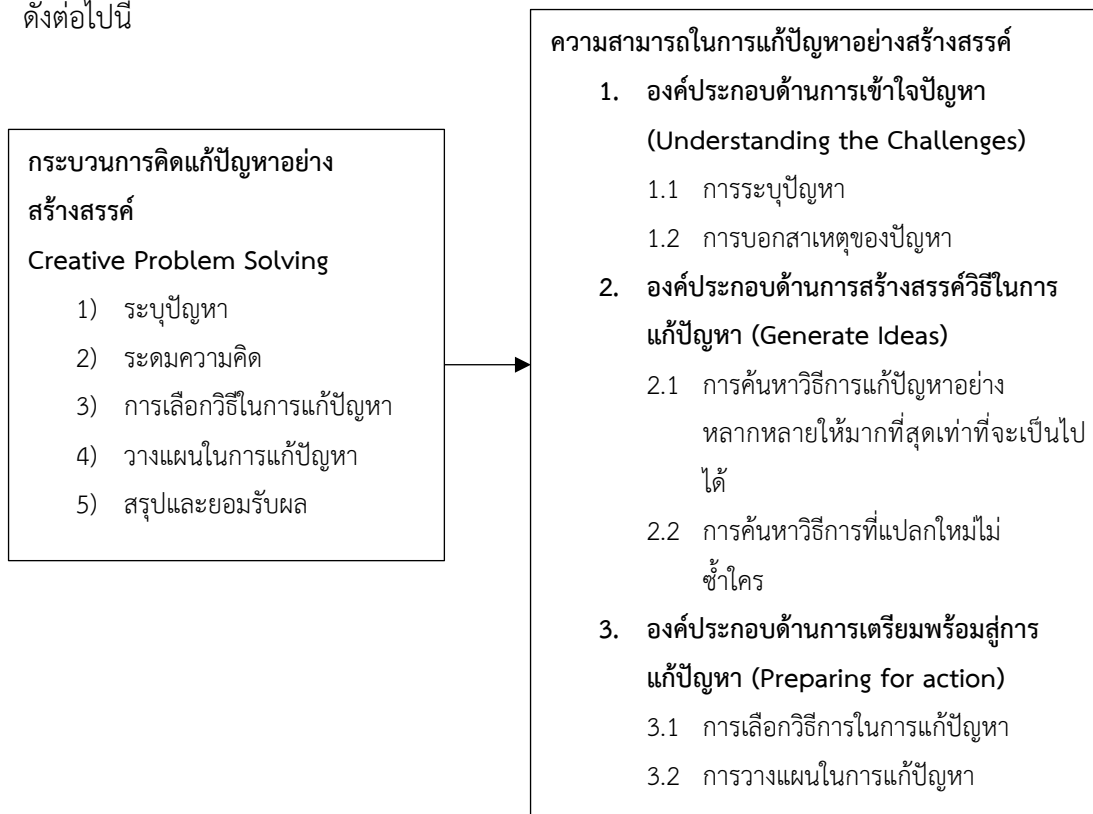
ขั้นตอนที่ 3 เลือกวิธีการในการแก้ปัญหา เป็นการเลือกแนวทางในการแก้ปัญหาที่มีอยู่อย่างหลากหลายวิธีอย่างเหมาะสม มีเหตุผลและมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้แก้ปัญหา ทำให้วิธีการแก้ปัญหามีความชัดเจนในการปฏิบัติมากยิ่งขึ้นโดยการประเมินวิธีการแก้ปัญหานั้นได้วิธีที่ดีที่สุด จากนั้นจึงพิจารณาสิ่งสนับสนุนและอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นในกระบวนการแก้ปัญหา โดยมีครูเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนเลือกแนวคิดในการแก้ปัญหาและนักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดกับเพื่อนในกลุ่ม ช่วยกันสร้างวิธีการแก้ปัญหาใหม่โดยการบูรณาการวิธีการแก้ปัญหาของตนให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม อธิบายลักษณะการแก้ปัญหาของกลุ่ม พร้อมทั้งอธิบายเหตุผลของการเลือกวิธีการแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 4 วางแผนในการแก้ปัญหา เป็นขั้นตอนในการแก้ปัญหอย่างเป็นลำดับ สามารถบอกถึงวิธีการ วัสดุ อุปกรณ์ ในการแก้ปัญหาได้ โดยการคิดออกแบบวางแผน และลงมือปฏิบัติเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐาน และนำมาสร้างมโนทัศน์คำอธิบายของสถานการณ์ปัญหาด้วยตนเอง เพื่อระบุแนวทางและทรัพยากรที่ต้องใช้ในการแก้ปัญหาภายใต้เงื่อนไข และวางขั้นตอนและกิจกรรมการแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 5 สรุปและยอมรับผล เป็นการตรวจสอบหรือประเมินผลลัพธ์ของวิธีการแก้ปัญหาที่นำไปใช้ สรุปองค์ความรู้ทางด้านเนื้อหาจากการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ รวมถึงการที่สรุปขั้นตอนการแก้ปัญหา วิเคราะห์ข้อดี ข้อจำกัด จุดบกพร่องของเนื้อหาความรู้และกระบวนการแก้ปัญหา เพื่อการนำไปสู่การแก้ปัญหาในครั้งต่อไปได้เป็นการส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหายั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาทั้งหมดนี้ สามารถนำมาสร้างแผนภาพองค์ความรู้ใหม่ได้ดังต่อไปนี้

กระบวนการคิดแก้ปัญหายั่งยืนเป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่มีความซับซ้อน ไม่สามารถใช้วิธีการแก้ปัญหาทั่ว ๆ ไปในการแก้ได้ โดยผู้เขียนได้ศึกษาข้อมูลและสังเคราะห์กระบวนการคิดแก้ปัญหายั่งยืนได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ระบุปัญหา 2) ระดมความคิด 3) เลือกวิธีการในการแก้ปัญหา 4) วางแผนในการแก้ปัญหาและ 5) สรุปและยอมรับผล ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของความสามารถในการแก้ปัญหายั่งยืน ที่แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านการเข้าใจปัญหา (Understanding the Challenges) หมายถึง ความสามารถในการนำประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่มาพิจารณาเพื่อให้ได้ข้อสรุปถึงปัญหาว่าปัญหาคืออะไร มีสาเหตุมาจากสิ่งใด นักเรียนจะต้องทำให้สถานการณ์ปัญหาที่ครูกำหนดมีความชัดเจนมากขึ้น โดยค้นหาสิ่งที่ต้องการ จากนั้นรวบรวมข้อมูล พิจารณาข้อมูลของปัญหาในหลาย ๆ มุมมอง แยกแยะประเด็นของปัญหาและสามารถระบุปัญหาที่แท้จริงจากสถานการณ์ 2) องค์ประกอบด้านการ

สร้างสรรค์วิธีในการแก้ปัญหา (Generate Ideas) หมายถึง ผู้เรียนสามารถคิดแก้ปัญหาด้วยการระดมความคิด ที่สร้างสรรค์มีความแปลกใหม่ร่วมกันในกลุ่ม ความสามารถในการคิดวิธีแก้ปัญหาให้ได้มากที่สุด โดยวิธี แก้ปัญหามีความหลากหลาย มีความแปลกใหม่ ไม่ซ้ำและแตกต่างไปจากที่เคยปฏิบัติ มีการเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ โดยอาศัยประสบการณ์เดิมเพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบทางความคิดของตนเอง (Mental Shifting) ซึ่งเป็นทักษะ ในการตอบสนองและรับมือต่อสถานการณ์ที่ไม่คุ้นเคยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มองหาตัวเลือก (Alternatives) ต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้รับมือกับสิ่งที่เรากำลังเผชิญและ 3) องค์ประกอบด้านการเตรียมพร้อมสู่ การแก้ปัญหา (Preparing for action) หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหา สามารถ บอกเหตุผลในการตัดสินใจ การแสดงหลักฐานและเหตุผลที่สนับสนุนแนวคิดในการแก้ปัญหา มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำแผนการที่วางไว้และเป็นไปได้ไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลสำเร็จจริงรวมทั้งวางแผน สามารถบอก ขั้นตอนในการแก้ปัญหาย่อยอย่างเป็นลำดับ และสามารถบอกถึงวิธีการ วัสดุอุปกรณ์ ในการแก้ปัญหาได้

สรุป

การคิดแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการแก้ปัญหาที่มุ่งเน้นคำตอบจาก ประเด็นปัญหาแบบเปิดที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์จริงหรือใกล้เคียงกับความจริง มุ่งหาคำตอบและแก้ปัญหา รวมถึงการพัฒนาสถานะที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้นโดยการทำงานร่วมกัน โดยผู้แก้ปัญหจะใช้ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ควบคู่ไปกับการคิดอย่างมีเหตุผลร่วมกันหาความคิดที่ดี เหมาะสม มีความแปลกใหม่ และมีความหลากหลาย คำตอบ ดังนั้น กระบวนการแก้ปัญหาที่จะนำไปสู่คำตอบของปัญหาก็มีความหลากหลายด้วย โดยขั้นตอนที่ ผู้เขียนได้สังเคราะห์มาแล้วนั้นประกอบด้วย 5 ขั้นตอน จากตารางการสังเคราะห์กระบวนการคิดแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ ทุก ๆ ขั้นตอนมีความสำคัญอย่างมาก ขั้นตอนการสร้างแรงบันดาลใจ ไม่ได้ถูกตัดออก เพียงแต่ การสร้างแรงบันดาลใจเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนอยู่แล้ว จึงเป็นเหตุผลประกอบมา ณ ที่นี้ แล้วจึง ประเมินและเลือกวิธีการแก้ปัญหาจากคำตอบนั้นๆ ไปใช้ในการแก้ปัญหได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านการเข้าใจปัญหา (Understanding the Challenges) 2) องค์ประกอบด้านการสร้างสรรค์วิธีในการแก้ปัญหา (Generate Ideas) และ 3) องค์ประกอบด้านการ เตรียมพร้อมสู่การแก้ปัญหา (Preparing for action) ซึ่งเกิดขึ้นได้จากกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ แก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์ โดยมีขั้นตอนที่ผู้เขียนได้สังเคราะห์มาแล้วนั้นประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้ 1) ระบุ ปัญหา 2) ระดมความคิด 3) เลือกวิธีการในการแก้ปัญหา 4) วางแผนในการแก้ปัญหาและ 5) สรุปและยอมรับ ผล

เอกสารอ้างอิง

Eberle, B., & Stanish, B. (1996). *CPS for kids: A resource book for teaching creative problem-solving to children*: Routledge.

- Isaksen, S. G. (1995). On The Conceptual Foundations of Creative Problem Solving: A Response to Magyari-Beck. *Creativity and Innovation management*, 4(1), 52-63.
- Isaksen, S. G., Dorval, K. B., & Treffinger, D. J. (1994). *Creative approaches to Problem solving*. Dubuque, Iowa: Kendall/Hunt.
- Isaksen, S. G., Dorval, K. B., & Treffinger, D. J. (2011). *Creative approaches to problem solving: A framework for innovation and change*: Sage Publications.
- Laura, L. and Sharan, B. (2002) "E-mentoring: Using Computer Mediated Communication to Enhance the Mentoring Process." *Innovation Higher Education*, 26(3), 211-227.
- National Research Council. (2012). *A framework for K-12 science education: Practices, crosscutting concepts, and core ideas*. The National Academies Press: Washington, DC.
- OECD. (2016), *Global competency for an inclusive world*. Retrieved November 16, 2024, from <https://www.oecd.org/education/Global-competency-for-an-inclusive-world.pdf>
- Osborn, A. F. (1963). *Applied imagination; principles and procedures of creative problem-solving: principles and procedures of creative problem-solving*: Scribner.
- Torrance, E. P. (1962). *Guiding creative talent*. NJ: Prentice-Hall.
- Torrance, E. P. (1988). The nature of creativity as manifest in its testing. *The nature of creativity*, 43-75.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ :กระทรวงฯ.
- นงนุช เอกตระกูล. (2560). *การพัฒนาโปรแกรมเพิ่มทุนประสบการณ์ทางวิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และความสุขในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)*.
http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Ed_SLM/Nongnuch_E.pdf
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.). (2554). *กรอบโครงสร้างการประเมินผลนักเรียน โครงการ PISA 2009*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2558). *คู่มือจัดกิจกรรมสะเต็มศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6*. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของสสสค.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2561). *รายงานประจำปี 2561*. สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน).
https://www.niets.or.th/uploads/content_pdf/pdf_1571281594.pdf
- สิทธิชัย ชมพูพาทย์. (2554). *การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนการสอนเพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของครูและนักเรียนในโรงเรียนส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ. ด้านวิทยาศาสตร์โดยใช้การวิจัยเชิง*

วิพากษ์. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (สาขาวิชาวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *ข้อมูลจากระบบตรวจติดตามและประเมินผล. ระบบสารสนเทศ*
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ http://sp.moe.go.th/spinfo/?module=policy1_3

พุทธธรรมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน*

Buddhadhamma and Sustainable Human Resource Development

พระครูธรรมธะไพรัช สิริจันโท แซ่เฮง

Phrakhrudhammadhorn Phirach Siricando Saeheng

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's E-mail: phrakhruthammathonpairat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการ

การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืนนั้น เป็นการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นฐานคิดให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน มีความเจริญเติบโตทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ซึ่งสามารถบูรณาการหลักพุทธธรรมตามหลักไตรสิกขาอันประกอบด้วย ศีล สมาธิ และ ปัญญา เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจที่เป็นเลิศ สามารถทันต่อการเปลี่ยนแปลง ของโลกและสามารถนำองค์การไปสู่การแข่งขันกับเวทีโลกได้อย่างเท่าเทียม และนำหลักมหาสติปัฏฐาน เพื่อพิจารณากำหนดรู้เท่าทันกับ สถานะความเป็นจริง ทำให้บุคลากรในองค์การเป็นผู้มีความมั่นคงทางอารมณ์ ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสมบูรณ์ สามารถทำให้ผู้ที่ผ่านการอบรมไปแล้วนำความรู้ไปใช้ได้ทันที

คำสำคัญ: พุทธธรรม; การพัฒนา; ทรัพยากรมนุษย์

Abstract

Applying Buddhist principles to sustainable human resource development is It is the use of the teachings of the Lord Buddha as a basis for thinking and having knowledge and expertise in performing work. There is growth in behavior, mind, and wisdom, which can integrate the principles of Buddhism according to the Threefold Principles, which consists of precepts, concentration, and wisdom, so that personnel are prepared with excellent bodies and minds. Able to keep up with changes of the world and can lead the organization to compete equally on the world stage and apply the principles of Mahasatipatthana To consider and be aware of state of reality Make personnel in the organization emotionally stable. Perform duties efficiently and completely Can enable those who have already completed the training to apply the knowledge immediately.

* Received January 7, 2025; Revised January 23, 2025; Accepted January 27, 2025

Keywords: Buddhadhamma; Development; Human Resource

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กรและ ของบุคลากร เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าภายในองค์กร และเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเตรียม บุคลากรเพื่อก้าวไปสู่ระดับที่สูงขึ้น สามารถแข่งขันกับเวทีโลกในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างเท่าเทียม ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยบูรณาการหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับศาสตร์สมัยใหม่

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนานั้นเกิดขึ้นตลอดเวลา นับตั้งแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้อนุตรสัมโพธิญาณ จนกระทั่งตัดสินพระทัยที่จะเผยแผ่ พระพุทธศาสนาให้ปรากฏแก่ชาวโลก พระองค์ทรงจัดตั้งองค์กรสงฆ์ขึ้นภายหลังจากการบรรลุธรรม ของเหล่าปัญจวัคคีย์ ซึ่งนับว่าเป็นองค์กรที่เก่าแก่ที่สุดในโลก ปัจจุบันองค์กรสงฆ์ดำรงอยู่เรื่อยมาและมีหลักประพฤติปฏิบัติที่ไม่เคยเสื่อมคลาย แสดงให้เห็นถึงศักยภาพขององค์กรและหลักในการประพฤติปฏิบัติที่มั่นคงจนสามารถยึดเหนี่ยวให้องค์กรสงฆ์ยั่งยืนอยู่ได้อย่างงดงามน่าศรัทธาเลื่อมใสมาตลอดจนถึงทุกวันนี้ แม้ว่าจะผ่านมานานนับพันปี โดนมรสุมทางการเมือง สังคม และถูกบีบบังคับด้วยวิธีการต่างๆ จนสูญเสียฐานที่มั่นอันเป็นแดนเกิด ขององค์กรทางพระพุทธศาสนา แต่ก็สามารถเจริญงอกงามในหลายๆ ประเทศที่นับถือ พระพุทธศาสนา ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงให้ความสำคัญกับขั้นตอนกระบวนการต่างๆ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเจตจำนงของการจัดตั้งองค์กรสงฆ์นั้นเพื่อให้องค์กร ดังกล่าวทำหน้าที่พัฒนาจิตใจมนุษย์ในสังคมโลกให้พ้นจากความทุกข์ ในขณะที่เดียวกันก็พัฒนาบุคลากรภายในองค์กรสงฆ์ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้มีความรู้ศักยภาพพร้อมจะทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาและพร้อมที่จะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณต่อไป การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทางโลกนั้น เป็นเรื่องของการบริหารจัดการคนในองค์กร โดยมุ่งเน้นกิจกรรมเป็นหลัก เช่น การให้การศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนา เป็นต้น ซึ่งได้จากการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ มากมาย แต่ถ้าองค์กรใดนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการควบคู่ไปกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แล้ว องค์กรนั้นจะเกิดประโยชน์สูงสุดและประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน ซึ่งในบทความนี้จะนำเสนอการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธ เพื่อบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อันเป็นศาสตร์สมัยใหม่ให้องค์กรหรือหน่วยงานที่ประสงค์ความเจริญก้าวหน้า ประสบความสำเร็จสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างถาวร

ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

Theinpueth (1997) ได้กล่าวถึง แนวคิดการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์เป็นกุญแจสำคัญที่จะนำพาประเทศชาติไปสู่ความสำเร็จ หากประเทศใดมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีทั้งศักยภาพ คุณภาพ และจริยธรรมในระดับสูง ย่อมสามารถก้าวเข้าสู่การ

แข่งขันในโลกไร้พรมแดนได้อย่างมั่นใจ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามกรอบแนวคิดใหม่เพื่อความสำเร็จขององค์กรและประเทศชาตินั้นสามารถแบ่งได้เป็นสองระดับหลัก

ระดับแรกคือระดับจุลภาค ซึ่งเน้นการเรียนรู้ภายในองค์กร โดยประกอบด้วยการเรียนรู้สามระดับ เริ่มจากการเรียนรู้ระดับบุคคล ที่มุ่งเน้นการพัฒนาแนวคิดและวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ต่อมาคือการเรียนรู้ระดับทีม ที่เน้นการพัฒนาการทำงานร่วมกันข้ามสายงาน ส่งเสริมการบริหารจัดการตนเอง และการประสานความคิดที่หลากหลายให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสุดท้ายคือการเรียนรู้ระดับองค์กร ซึ่งเป็นระดับสูงสุดที่มุ่งสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ผ่านการพัฒนาในสถานที่ทำงาน การคิดเชิงระบบ การพัฒนาสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม และการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

ระดับที่สองคือระดับมหภาค ซึ่งเป็นการก้าวสู่การพัฒนาในวงกว้าง เมื่อองค์กรสามารถพัฒนาบุคลากรให้เกิดการเรียนรู้ได้ในระดับหนึ่งแล้ว โดยประกอบด้วยการพัฒนาสามระดับเช่นกัน เริ่มจากการพัฒนาระดับชุมชนและประเทศ ที่เน้นการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ ต่อมาคือการพัฒนาระดับภูมิภาค ที่มุ่งเน้นการเข้าใจและประสานความหลากหลายทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์เพื่อการแข่งขันในระดับภูมิภาค และสุดท้ายคือการพัฒนาระดับโลก ซึ่งเป็นการบูรณาการองค์ความรู้และการพัฒนาทุกด้านเข้าด้วยกัน ทั้งด้านศักยภาพบุคลากร เทคโนโลยี การจัดการ และทุน เพื่อก้าวสู่การเป็นผู้นำในเวทีระดับโลกได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

Phra Dhammakosajarn (Prayoon Dhammacitto) (2006) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ การศึกษาอบรมในพระพุทธศาสนาโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังจะเห็นได้จากการจัดการเรียน การสอนให้สอดคล้องกับการพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยที่พระพุทธเจ้าทรงเทียบความ พร้อมในการศึกษาเล่าเรียนของบุคคลเข้ากับบัวสี่เหล่า และทรงจำแนกประเภทของบุคคลที่จะเข้า รับการศึกษาอบรมไปตามจรีต 6 และที่สำคัญคือ พระพุทธเจ้ามุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การรับเข้ามาบวชที่ต้องมีการ กลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่ กุลบุตร เมื่อบวชเข้ามาแล้ว พระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและการศึกษาเล่าเรียนจาก พระอุปัชฌาย์โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนบรรพชาครบ 5 พรรษา

Flippo (1971) ให้ความหมายว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การเพิ่มทักษะด้วยการ ฝึกอบรม เพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง

Pace R. W. Smith (1991) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กิจกรรมที่จะนำมาซึ่งคุณภาพและความสามารถในการผลิตของพนักงานและนำมาซึ่งความพอใจงานระหว่างพนักงาน หัวหน้างานและพนักงานอื่นๆ โดยการพัฒนาต้องทำทั้งระดับปัจเจกบุคคล (Individual Development) ระดับองค์กร (Organization Development) การพัฒนาอาชีพ (Career Development)

สรุปได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการเพิ่มพูนศักยภาพของบุคลากรอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกระดับ

หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

หลักการของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถจำแนกออกเป็น 3 แนวทางใหญ่ๆ คือ

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการสำคัญในการเพิ่มศักยภาพของบุคลากรผ่านการสร้างประสบการณ์และการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับความสามารถในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมีวิธีการดำเนินงานที่สำคัญ 3 ประการ วิธีการแรกคือการฝึกอบรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานในปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับความสามารถของพนักงานให้สามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้ทันที วิธีการที่สองคือการศึกษ ซึ่งถือเป็นวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยตรง เนื่องจากเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และทัศนคติอย่างเป็นระบบ รวมถึงการเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวในทุกด้าน ในมุมมองขององค์กร การศึกษามีจุดมุ่งหมายในการเตรียมความพร้อมให้พนักงานสามารถรองรับความต้องการขององค์กรในอนาคต หรือเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเลื่อนตำแหน่งงานใหม่ ซึ่งอาจต้องใช้ระยะเวลาในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง วิธีการที่สามคือการพัฒนา ซึ่งเป็นกระบวนการปรับปรุงองค์การในภาพรวมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะที่ตัวงาน แต่มุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายขององค์กร การพัฒนาองค์การเป็นการเตรียมความพร้อมในระยะยาวเพื่อให้องค์การสามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในอนาคต

2. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการนำกิจกรรมที่มีการกำหนดและวางรูปแบบอย่างมีระบบมาใช้ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะ และปรับปรุงพฤติกรรมของ พนักงานให้ดีขึ้น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาใน 3 ส่วน (Wetchayanon, 2005) คือ

2.1 การพัฒนาบุคคล (Individual Development) Barrow และ Loughlin ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคคลและความจำเป็นในการเรียนรู้ระดับบุคคล โดยระบุว่าองค์การจำเป็นต้องส่งเสริมให้พนักงานได้พัฒนาความรู้และความสามารถในการหลายด้าน

ด้านการศึกษาและเทคโนโลยี องค์กรควรสนับสนุนให้พนักงานได้รับการศึกษาที่จำเป็น เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนที่มีต่อองค์กร และสามารถตัดสินใจในการทำงานได้อย่างเหมาะสม พร้อมกันนั้น องค์กรต้องส่งเสริมให้พนักงานได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถปรับตัวทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ด้านการบริหารจัดการ องค์กรต้องพัฒนาให้พนักงานสามารถทำงานในโครงสร้างองค์กรแบบแนวราบที่มีสายบังคับบัญชาสั้น มีอิสระในการทำงานโดยไม่ต้องควบคุมมากเกินไป สามารถกำหนดเป้าหมาย

ตรวจสอบ และแก้ไขข้อผิดพลาดในการทำงานได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ยังต้องพัฒนาทักษะการสื่อสารกับลูกค้า การประสานงานระหว่างแผนก และทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ให้กับพนักงาน

ด้านการปรับตัวและความรับผิดชอบ บุคลากรในองค์กรต้องมีความยืดหยุ่นในการทำงาน สามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงและงานใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พร้อมปฏิบัติงานได้ทันทีตามความต้องการขององค์กร การพัฒนาเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของพนักงานให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเติบโตไปพร้อมกับองค์กร

2.2 การพัฒนาสายอาชีพเป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างองค์กรและพนักงาน โดยพนักงานแต่ละคนต้องตระหนักถึงบทบาทของตนในการพัฒนาสายอาชีพ ผ่านการประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอและปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ เพื่อความก้าวหน้าในสายงาน การพัฒนาสายอาชีพมุ่งเน้นการสร้างโอกาสที่ตอบสนองทั้งความสนใจและความต้องการส่วนบุคคล ควบคู่ไปกับการต้องการขององค์กร ในส่วนขององค์กร จำเป็นต้องวางแผนพัฒนาสายงานและการจัดการสายงานของบุคลากร โดยใช้แผนปฏิบัติการทรัพยากรมนุษย์ที่วางไว้เป็นกรอบแนวทาง การพัฒนาสายอาชีพมีความแตกต่างจากการพัฒนาบุคคลตรงที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพของงานในระยะยาวและให้ความสำคัญกับความสำเร็จของบุคคลเป็นหลัก โดยมีเป้าหมายในการส่งเสริมให้พนักงานได้พัฒนาตนเองตลอดระยะเวลาการทำงาน การเลือกสายอาชีพจึงต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะมีโอกาสก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด บุคคลจำเป็นต้องพัฒนาสายอาชีพของตนในทุกขั้นตอนตลอดชีวิตการทำงาน เนื่องจากเมื่อเข้าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร พนักงานย่อมมีความคาดหวังในความก้าวหน้าในสายอาชีพของตน ดังนั้น การพัฒนาสายอาชีพจึงเป็นทั้งความรับผิดชอบและเป้าหมายร่วมกันระหว่างองค์กรและบุคลากร ที่ต้องร่วมมือกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2.3 การพัฒนาองค์กรเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพและปรับปรุงความแข็งแกร่งขององค์กรให้ดียิ่งขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง แต่ต้องครอบคลุมทั่วทั้งระบบขององค์กร

สิ่งสำคัญในการพัฒนาองค์กรคือการให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งต้องเริ่มต้นจากการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดของบุคลากรภายในองค์กรเป็นอันดับแรก เมื่อบุคลากรมีการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ย่อมส่งผลให้เกิดการเชื่อมโยงไปสู่การปรับเปลี่ยนโครงสร้างการทำงานและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เริ่มจากภายในจิตใจของบุคลากรจึงเป็นรากฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรในทุกมิติอย่างยั่งยืน

3. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยใช้หลักการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้และการทำงานเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยแบ่งการพัฒนาออกเป็นสามระดับที่เชื่อมโยงกัน คือ ระดับบุคคล ระดับกลุ่มหรือทีมผู้ปฏิบัติงาน และระดับระบบโดยรวม กระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประกอบด้วยสามประเภทหลัก ได้แก่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ซึ่งช่วยให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำบทเรียนมาประยุกต์ใช้ได้ การเรียนรู้เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน ที่ช่วยให้สามารถรับมือกับความท้าทายที่กำลังเผชิญอยู่

และการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งช่วยให้องค์กรและบุคลากรสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ การผสมผสานการเรียนรู้ทั้งสามประเภทนี้จะช่วยสร้างความแข็งแกร่งให้กับองค์กรในระยะยาว

สรุปได้ว่า หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบ่งออกเป็น 3 แนวทางหลัก ได้แก่แนวทางแรก เน้นการเพิ่มศักยภาพบุคลากรผ่านการสร้างประสบการณ์และการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 3 วิธีการ คือ การฝึกอบรมที่มุ่งพัฒนาความรู้และทักษะสำหรับงานปัจจุบัน การศึกษาที่เน้นการเพิ่มพูนความรู้และเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคต และการพัฒนาที่มุ่งปรับปรุงองค์การในภาพรวมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง

แนวทางที่สอง เน้นการพัฒนาอย่างเป็นระบบใน 3 ส่วน ได้แก่ การพัฒนาบุคคลที่ครอบคลุมด้านการศึกษาและเทคโนโลยี การบริหารจัดการ และการปรับตัวและความรับผิดชอบ การพัฒนาสายอาชีพที่เป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างองค์กรและพนักงาน และการพัฒนาองค์การที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กร

แนวทางที่สาม มุ่งพัฒนาองค์การให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยบูรณาการการเรียนรู้และการทำงานเข้าด้วยกัน แบ่งการพัฒนาเป็น 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับทีม และระดับระบบ ผ่านการเรียนรู้ 3 ประเภท ได้แก่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้เพื่อปรับตัวกับสถานการณ์ปัจจุบัน และการเรียนรู้เพื่อเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

หลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

หลักกรรมฐาน เป็นการศึกษาเรื่องงานที่ทำให้จิตใจสูงขึ้น ให้จิตใจประเสริฐยิ่งขึ้น ไม่ปล่อยจิตใจให้ว่างงาน ไม่ปล่อยให้เป็นทาสของกิเลส ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึง จำเป็นต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการศึกษาหลักกรรมฐาน 2 ประการ คือ

1. หลักสมณะกรรมฐาน หมายถึง อุบายที่ยังกิเลสมีนิวรณ์ทั้งหลายให้สงบ ระงับ จนทำให้เกิดจิตที่เป็นสมาธิ โดยกำหนดอารมณ์ของสมณะกรรมฐาน 40 ได้แก่ กสิณ 10 อัน เป็นวัตถุสำหรับเพ่งเพ่งยังจิตให้เป็นสมาธิ ซึ่งประกอบด้วย 1) ปฐวีกสิณ กสิณคือดิน 2) อาโปกสิณ กสิณคือน้ำ 3) เตโชกสิณ กสิณคือไฟ 4) วาโยกสิณ กสิณคือลม 5) นิลกสิณ กสิณคือสีเขียว 6) ปิตกสิณ กสิณคือสีเหลือง 7) โลหิตกสิณ กสิณคือสีแดง 8) โอทาทกสิณ กสิณคือสีขาว 9) อาโลก กสิณ กสิณคือแสงสว่าง 10) อากาสกสิณ กสิณคือที่ว่างเปล่า (Thai Tripitakas: 1/315/150-217) อสุภะ 10 เป็นสภาพที่ไม่งาม ชากศพในสถานที่ต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย 1) อุทุมมตกะ ชากศพที่เน่าพองขึ้นอืด 2) วินิลกะ ชากศพที่มีสีเขียวคล้ำคละด้วยสีต่างๆ 3) วิปพพกะ ชากศพที่มีน้ำเหลืองไหลเยิ้มอยู่ตามที่ที่แตกปรือออก 4) วิจฉิทกะ ชากศพที่ขาดจากกันเป็น 2 ท่อน 5) วิกขายิตกะ ชากศพที่ถูกสัตว์ เช่น แร้ง กา สุนัข จิกทิ้งกัดกินแล้ว 6) วิกขิตตกะ ชากศพที่กระจายกระจาย มือเท้าศีรษะหลุดออกไปข้างๆ 7) หตวิกขิตตกะ ชากศพที่ถูกสับฟันบ้นเป็นท่อนๆ กระจายออกไป 8) โลหิตกะ ชากศพที่มีโลหิตไหลอาบเรียราดอยู่ 9) ปุพฺพกะ ชากศพที่มีหนอนคลาคล่ำ เต็มไปหมด 10) อัฏฐิกะ ชากศพที่ยัง เหลืออยู่แต่ร่างกระดูกหรือกระดูกท่อน (Thai Tripitakas: 1/336/226) อนุสติ 10 เป็นอารมณ์ที่ควรระลึกถึงเนื่องๆ ซึ่งประกอบด้วย 1) พุทธานุสติ ระลึกถึงพระพุทธเจ้า คือ น้อมจิตระลึกถึงและพิจารณาคุณของ พระองค์ 2) ธัมมานุสติ ระลึกถึงพระธรรม คือ น้อมจิตระลึกถึงและพิจารณาคุณของพระธรรม 3) สังฆานุสติ ระลึกถึงพระสงฆ์

คือ น้อมจิตระลึกถึงและพิจารณาคุณของพระสงฆ์ 4) สีลานุสติ ระลึกถึงศีล คือ น้อมจิตระลึกพิจารณาศีลของตนที่ได้ประพฤติปฏิบัติบริสุทธิต่างพร้อม 5) จาคานุสติ ระลึกถึงการบริจาค คือ น้อมจิตระลึกถึงทานที่ตนได้บริจาคแล้ว และพิจารณาเห็นคุณธรรมคือความ เผื่อแผ่เสียสละนี้ที่มีในตน 6) เทวตานุสติ ระลึกถึงเทวดา คือ น้อมจิตระลึกถึงเทวดาทั้งหลายที่ตนเคยรู้และพิจารณาเห็นคุณธรรมอันทำบุคคลให้เป็นเทวดานั้นๆ ตามที่มีอยู่ในตน 7) มรณสติ ระลึกถึงความตายอันจะต้องมีมาถึงตนเป็นธรรมดา พิจารณาที่จะให้เกิดความไม่ประมาท 8) กายคตาสติ สติอันไปในกาย คือ กำหนดพิจารณากายนี้ ให้เห็นว่าประกอบด้วยส่วนต่างๆ อันไม่สะอาด ไม่งาม น่ารังเกียจ เป็นทางรู้เท่าทันสภาวะของกายนี้ มิให้หลงใหลมัวเมา 9) อานาปานสติ สติกำหนดลม หายใจเข้า ออก 10) อุปमानุสติ ระลึกถึงธรรมเป็นที่สงบ คือ ระลึกถึงและพิจารณาคุณของพระ นิพพาน อันเป็นที่ระงับกิเลสและความทุกข์ 8 พรหมอัปมัณเฐ 4 เป็นธรรมที่ประเสริฐประจักษ์ ซึ่งประกอบด้วย เมตตา คือความรักและปรารถนาดี มีความหวังดีที่อยากให้ผู้อื่นมีความสุข แสดงออกผ่านการแผ่เมตตาจิตและการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งปวง กรุณา คือความสงสารและปรารถนาที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มีความใส่ใจที่จะช่วยบรรเทาความทุกข์ยากและความเดือดร้อนของผู้อื่น พร้อมทั้งจะยื่นมือเข้าช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นประสบปัญหา มุทิตา คือความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุขความเจริญ มีจิตใจที่เบิกบานผ่องใสเมื่อเห็นผู้อื่นประสบความสำเร็จ พลอยชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีความสุข และมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิต อุเบกขา คือการวางใจเป็นกลาง พิจารณาสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริงด้วยปัญญา รักษาใจให้มั่นคงเที่ยงตรงดุจตราขึง ไม่ลำเอียงด้วยความรักหรือความชัง เข้าใจกฎแห่งกรรมที่ทุกคนย่อมได้รับผลตามการกระทำของตน และรู้จักวางเฉยในกรณีที่ไม่สมควรเข้าไปแทรกแซง เพราะเป็นเรื่องที่ผู้อื่นควรรับผิดชอบด้วยตนเอง (Thai Tripitakas: 20/179-180/39-40) อาหารแปฏิกุลสัณญานา เป็นการกำหนดพิจารณาความเป็นปฏิกุล ในอาหารจตุธาตุวัญฐาน เป็นการกำหนดพิจารณาธาตุ 4, พิจารณาเห็นร่างกายของตนโดยสักว่า เป็นธาตุ 4 แต่ละอย่างๆ (Thai Tripitakas: 11/228/232) และ รูป หรือ อารูป 4 หมายถึง ฌานมีรูปธรรมเป็นอารมณ์ คือ อรูป ฌาน ภพของสัตว์ผู้เข้าถึงอรูปฌาน ภพของอรูปพรหม 1) อากาสนัญญายตนะ ฌานอันกำหนด อากาศคือช่องว่างหาที่สุดมิได้เป็นอารมณ์หรือภพของผู้เข้าถึงฌานนี้ 2) วิญญานัญญายตนะ ฌาน อันกำหนดวิญญานหาที่สุดมิได้เป็นอารมณ์ หรือภพของผู้เข้าถึงฌานนี้ 3) อากิญจัญญายตนะ ฌาน อันกำหนดภาวะที่ไม่มีอะไรๆ เป็นอารมณ์ หรือภพของผู้เข้าถึงฌานนี้ 4) เนวสัญญานาสัญญายตนะ ฌานอันเข้าถึงภาวะมีสัญญาไม่ใช่ ไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่ หรือภพของผู้เข้าถึงฌานนี้ (Thai Tripitakas: 11/235/235)

2. หลักวิปัสสนากรรมฐาน เป็นอุบายและเป็นเครื่องเรื่องปัญญา กรรมฐานที่ ทำให้เกิดปัญญาเห็นแจ้ง รู้จริง ซึ่งประกอบด้วย ขั้น 5 (Thai Tripitakas: 35/1/1) อายุตนะ 12 (Thai Tripitakas: 35/99/85) ธาตุ 18 (Thai Tripitakas: 35/124/108) อินทรีย์ 22 (Thai Tripitakas: 35/236/161) อริยสัจ 4 (Thai Tripitakas: 4/14/18) ปฏิจจสมุปบาท 12 (Thai Tripitakas: 35/274/185) 4.2 หลักไตรสิกขา เป็นข้อที่ต้องศึกษาสำหรับการพัฒนากาย วาจา จิตใจ และ ปัญญา ให้บรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน ซึ่งหลักไตรสิกขานี้ประกอบด้วย 1) อธิศีลสิกขา หมายถึง สิกขาคือศีลอันยิ่ง เป็นข้อปฏิบัติสำหรับการพัฒนาทางความประพฤติอย่าง สูง 2) อธิจิตตสิกขา หมายถึงสิกขาคือจิตอันยิ่ง เป็นข้อปฏิบัติสำหรับการพัฒนาจิตใจให้เกิดคุณธรรมอย่างสูงสุด 3) อธิปัญญาสิกขา หมายถึง สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง เป็นข้อปฏิบัติสำหรับ พัฒนาปัญญา

เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง ซึ่งทั้ง 3 ข้อข้างต้นสามารถเรียกง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา (Thai Tripitakas: 11/228/231)

หลักมหาสติปัฏฐาน เป็นหลักการกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตาม สภาพความเป็นจริง โดยการกำหนดด้วยสติ ซึ่งประกอบด้วย 1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นการ ใช้สติกำหนดพิจารณากายให้รู้ตามความเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงกาย ไม่ใช่ตัวตนของเรา โดยท่าน จำแนกการปฏิบัติไว้หลายอย่าง คือ การกำหนดลมหายใจ การกำหนดรู้ทันอิริยาบถ การสร้าง สัมปชัญญะในการกระทำเคลื่อนไหวทุกอย่าง การพิจารณาส่วนประกอบอันไม่สะอาดทั้งหลาย ที่ประชุมเข้าเป็นร่างกายนี้ การพิจารณาเห็นร่างกายของตนโดยสักว่าเป็นธาตุแต่ละอย่างๆ การพิจารณาซากศพในสภาพต่างๆ 2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนาให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเรา มีสติรู้ชัดเวทนาอันเป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี เฉยๆ ก็ดี ทั้งที่เป็นสามิส และเป็นนิรามิสตามที่ เป็นไปอยู่ในขณะนั้นๆ 3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงจิต ไม่ใช่สัตว์บุคคล ตัวตนเรา เขา คือ มีสติรู้ชัดจิตของตนที่มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ เศร้า หมองหรือผ่องแผ้ว พุ่งชานหรือเป็นสมาธิ ฯลฯ อย่างไร ตามที่เป็นไปอยู่ในขณะนั้นๆ 4) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา มีสติรู้ชัดธรรมทั้งหลาย ได้แก่ นิเวธ 5 ขันธ์ 5 อายตนะ 12 โพชฌงค์ 7 อริยสัจ 4 ว่าคืออะไร เป็นอย่างไร มีในตนหรือไม่เกิดขึ้น เจริญบริบูรณ์ และดับไปได้อย่างไร เป็นต้น ตามที่เป็นจริงของมันอย่างนั้นๆ (Thai Tripitakas: 10/273-300/325-351)

สรุปได้ว่า หลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประกอบด้วยหลักธรรมสำคัญสามประการ คือ หลักกรรมฐาน หลักไตรสิกขา และหลักมหาสติปัฏฐาน หลักกรรมฐาน เป็นการพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้นและประเสริฐยิ่งขึ้น แบ่งเป็นสองประเภท คือ สมถกรรมฐานที่เน้นการทำจิตให้สงบเป็นสมาธิผ่านการฝึกด้วยวิธีต่างๆ เช่น กสิณ 10 อสุภะ 10 และอนุสติ 10 และวิปัสสนากรรมฐานที่เน้นการพัฒนาปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง หลักไตรสิกขา เป็นการพัฒนากาย วาจา จิตใจ และปัญญา ประกอบด้วย อธิศีลสิกขา (ศีล) เพื่อพัฒนาความประพฤติ อธิจิตตสิกขา (สมาธิ) เพื่อพัฒนาจิตใจให้เกิดคุณธรรม และอภิปญญาสิกขา (ปัญญา) เพื่อพัฒนาปัญญาให้เกิดความรู้แจ้ง หลักมหาสติปัฏฐาน เป็นการฝึกสติเพื่อรู้เห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ประกอบด้วย กายานุปัสสนา การพิจารณากาย เวทนานุปัสสนา การพิจารณาความรู้สึก จิตตานุปัสสนา การพิจารณาจิต และธัมมานุปัสสนา การพิจารณาธรรม การนำหลักพุทธธรรมเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะช่วยพัฒนาบุคลากรให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุป

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการในการพัฒนา มนุษย์ในองค์การ โดยการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นฐานคิดให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญใน การปฏิบัติงาน มีความ

เจริญเติบโตทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ซึ่งสามารถบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สรุปได้ดังต่อไปนี้

การศึกษา (Education) เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทักษะ ทศนคติ ตลอดจนสร้างความเชี่ยวชาญชำนาญให้กับบุคคลในทุกๆ ด้าน การศึกษาจะเน้นการเตรียมบุคลากรให้พร้อมที่จะปฏิบัติงานตามความต้องการขององค์กร เมื่อบุคลากรได้รับการศึกษาอย่างแท้จริง โดยการนำหลักกรรมฐานอันประกอบด้วย หลักสมณะ และหลักวิปัสสนาเป็นเครื่องมือ วิธีการในการศึกษาจะทำให้บุคลากรเป็นผู้มีความพร้อมด้วยสติ และปัญญาที่สมบูรณ์ สามารถนำองค์การไปสู่ความสำเร็จได้ในที่สุด

การพัฒนา (Development) เป็นการพัฒนางานองค์การให้มีประสิทธิภาพ เน้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามท้องถื่นการต้องการ การพัฒนางานองค์การนั้นเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับองค์การโดยการพัฒนาในรูปแบบบูรณาการหลักไตรสิกขาอันประกอบด้วย ศีล สมาธิ และ ปัญญา เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจที่เป็นเลิศ สามารถทันต่อการเปลี่ยนแปลง ของโลกและสามารถนำองค์การไปสู่การแข่งชันกับเวทีโลกได้อย่างเท่าเทียม

การอบรมบุคลากรที่บูรณาการหลักมหาสติปัฏฐานเข้ากับการปฏิบัติงาน เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาบุคลากร เนื่องจากมุ่งเน้นการสร้างการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานในปัจจุบัน โดยใช้หลักการพิจารณาและกำหนดรู้เท่าทันสภาวะความเป็นจริง การนำหลักมหาสติปัฏฐานมาประยุกต์ใช้ในการอบรมช่วยพัฒนาบุคลากรให้มีความมั่นคงทางอารมณ์ สามารถรับรู้และเข้าใจสถานการณ์ต่างๆ ตามความเป็นจริง ซึ่งส่งผลให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสมบูรณ์มากขึ้น เมื่อผ่านการอบรมแล้ว บุคลากรสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้ทันที ทำให้เกิดการพัฒนาทั้งในด้านการปฏิบัติงานและการพัฒนาจิตใจควบคู่กันไป

เอกสารอ้างอิง

- Flippo, E. B. (1971). *Management: A Behavioral Approach*. Boston: Allyn & Bacon.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Pace, R. W. Smith. (1991). *Human Resource Development*. New Jersey: Prentice Hall.
- Phra Dhammakosajarn (Prayoon Dhammacitto). (2006). *Buddhist Management Methods*. Bangkok: MCU Press.
- Theinpuh, D. (1997). *Human Development Strategy: For Professional Nutritionists Program: Formal Informed Surveillance*. Bangkok: Bookbank.
- Wetchayanon, N. (2005). *Academic Articles HR*. Bangkok: Graduate School of Public Administration, National Institute of Development Administration.

พลเมืองยุคใหม่กับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมือง

บนฐานประชาธิปไตย*

Modern Culture and Cultural Change Based on Democracy

¹พระอธิการณพวิทย์ อธิวัตร อรุณชัยสิทธิ์, ²สุภารัตน์ วัฒนเสน, ³โสภณ ศักดิ์สิทธิ์ และ ⁴ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์

¹Phra Athikarn Noppawit Dhirawaro Aroonchaiyasit, ²Suparath Wattasen, ³Sopin Saksit

and ⁴Silawat Chaiwong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: noppawit_a@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสังคมของพลเมืองยุคใหม่ ในยุคที่เทคโนโลยีและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พลเมืองยุคใหม่จะต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีจริยธรรม มีส่วนร่วมในสังคมทั้งระดับท้องถิ่นและระดับโลก เคารพสิทธิมนุษยชน ส่งเสริมความยุติธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังต้องมีทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถแก้ไขปัญหาสังคมอย่างสร้างสรรค์ ในบริบทของเทคโนโลยีดิจิทัล พลเมืองยุคใหม่ใช้เทคโนโลยีในการเข้าถึงข้อมูล การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม แต่ก็ต้องเผชิญกับความท้าทายเช่นข่าวปลอม ความแตกแยกทางสังคม และความเสียหายทางไซเบอร์ จึงจำเป็นต้องมีความรู้ด้านดิจิทัล (Digital Literacy) เพื่อใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัย พลเมืองยุคใหม่ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง ด้วยการสนับสนุนการแสดงออกทางการเมืองผ่านเทคโนโลยี เช่น การลงคะแนนเสียงออนไลน์ การประท้วงอย่างสงบ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างมีจริยธรรมในการสื่อสารเรื่องทางการเมือง ทำให้เกิดความโปร่งใสและความร่วมมือในสังคม

คำสำคัญ: พลเมืองยุคใหม่; วัฒนธรรมทางการเมือง; ประชาธิปไตย

Abstract

The purpose of this article is to propose guidelines for developing the roles, duties, and social responsibilities of modern citizens in an era of rapid technological and cultural change. Modern citizens must possess the ability to ethically use digital technology, engage

* Received January 14, 2025; Revised March 31, 2025; Accepted March 31, 2025

with society at both local and global levels, respect human rights, promote justice, and support sustainable development. Additionally, they must have critical thinking skills, the ability to collaborate with others, and the capacity to solve social issues creatively.

In the context of digital technology, modern citizens use technology to access information, engage in political participation, and drive social change. However, they also face challenges such as fake news, social division, and cybersecurity risks. Therefore, digital literacy is essential for using technology creatively and safely. Modern citizens also play a key role in developing political culture by supporting political expression through technology, such as online voting, peaceful protests, and the ethical use of social media to communicate political matters. This promotes transparency and collaboration within society.

Keywords: Modern Citizen; Political Culture; Democracy

บทนำ

การเมืองไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงและความวุ่นวายหลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการประท้วงต่อต้านรัฐบาลของกลุ่มต่าง ๆ การเคลื่อนไหวทางการเมือง การรัฐประหาร ไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงของแบบแผนพฤติกรรม ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้และความเข้าใจในหลักการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย จนอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนแปรผันไปตามกาลเวลาภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่หลั่งไหลเข้ามาในสังคมไทย สอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่อง Making Democracy Work: Civil Traditions in Modern Italy ของ Putnam พบว่า "การเปลี่ยนแปลงของสถาบันการเมืองนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติทางการเมืองเป็นการเปลี่ยนวัฒนธรรมทางการเมือง" (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2555)

วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) เป็นแนวคิดที่อธิบายถึงวิธีการที่สมาชิกของสังคมการเมืองมีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กับสังคมการเมืองในมุมมองทางจิตวิทยา โดยทั่วไปแล้ว วัฒนธรรมทางการเมืองจะสะท้อนถึงความคิด อุดมการณ์ และความเชื่อที่ถูกฝังอยู่ในสมาชิกของสังคมนั้นๆ ในทางทฤษฎี วัฒนธรรมทางการเมืองที่สังคมการเมืองต้องการมักจะถูกสร้างขึ้นผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การศึกษา การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง สถาบันทางการเมือง เช่น รัฐบาล พรรคการเมือง และสื่อมวลชน มีบทบาทสำคัญในการสร้างและส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองนี้ วัฒนธรรมทางการเมืองสามารถแปรผันได้ตามแต่ละสังคมการเมือง ขึ้นอยู่กับประวัติศาสตร์ ประสบการณ์ และบริบททางสังคมและการเมืองของแต่ละประเทศ ตัวอย่างเช่น ในบางประเทศอาจมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของประชาชน ในขณะที่บางประเทศอาจมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นความเป็นผู้นำและการควบคุมจากส่วนกลาง (Heywood, 1997)

ความเป็นพลเมืองย่อมมีสิทธิเสรีภาพที่สามารถเรียกร้องจากรัฐได้ ซึ่งไม่จำเป็นที่ทุกคนจะต้องได้รับประโยชน์เท่ากันเสมอไป แต่จะขึ้นอยู่กับสภาพและสถานะของแต่ละบุคคล ตัวอย่างเช่น เด็กสามารถเรียกร้องสิทธิในการได้รับการศึกษาภาคบังคับฟรีจากรัฐ ขณะที่ผู้ใหญ่มีสิทธิในการใช้เสียงเลือกตั้ง สิทธิเหล่านี้เป็น

หน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดหาและสนองตอบตามบทบาทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เพื่อให้การใช้งานสิทธิเป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมตามบทบาทของแต่ละคนในสังคม ในประเทศไทย รัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติไว้ชัดเจนถึงสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง โดยเฉพาะในด้านสิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิในการได้รับการศึกษาภาคบังคับ สิทธิในการเลือกตั้ง และสิทธิเสรีภาพอื่น ๆ ที่รัฐต้องคุ้มครองให้พลเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศอย่างเป็นธรรม (สากล พรหมสถิตย์, 2564)

พลเมืองยุคใหม่

คำจำกัดความของ "พลเมืองยุคใหม่" สามารถมองได้ทั้งจากนิยามทางกฎหมายและความเข้าใจในเชิงสังคม สำนักงานราชบัณฑิตยสภาให้คำนิยามว่า "พลเมือง" หมายถึง บุคคลที่มีสิทธิและหน้าที่ในฐานะประชาชนของประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองเดียวกันและมักมีวัฒนธรรมเดียวกัน ในมุมมองทั่วไป พลเมืองคือบุคคลที่เกิดในประเทศนั้นหรือได้รับสัญชาติ และมีความจงรักภักดีต่อรัฐ รวมถึงเป็นกลุ่มที่มีสิทธิและความรับผิดชอบร่วมกันในฐานะสมาชิกของสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558)

พลเมืองยุคใหม่ หมายถึง บุคคลที่มีความตระหนักในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว พลเมืองยุคใหม่ต้องสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ มีส่วนร่วมทางสังคมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก เคารพสิทธิมนุษยชน ส่งเสริมความยุติธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังต้องมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการแก้ไขปัญหาสังคมอย่างสร้างสรรค์ (ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน, 2564)

โคทม อารียา ได้กล่าวถึงความหมายของ "พลเมืองยุคใหม่" ว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลและความรู้ รวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ พลเมืองยุคใหม่นี้ควรมีทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ลึกซึ้ง เพื่อประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ และตรวจสอบรัฐบาลอย่างมีเหตุผล อีกทั้งยังต้องส่งเสริมสังคมที่มีความยุติธรรมและเท่าเทียม โดยการใช้เครื่องมือทางการเมืองเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม พลเมืองควรจะไม่ใช่แค่รับรู้ข้อมูล แต่ต้องรู้จักใช้ข้อมูลในการสร้างความเป็นธรรมในสังคม การวิจารณ์และการเข้าร่วมในกระบวนการประชาธิปไตยอย่างมีจุดหมายและมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสังคมที่ดียิ่งขึ้น (โคทม อารียา, 2548)

กล่าวโดยสรุป พลเมืองยุคใหม่ในฐานะที่อยู่ร่วมในสังคมเดียวกันนั้นจะต้องมีความตระหนักในบทบาทและความรับผิดชอบต่อสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นและระดับโลก และการส่งเสริมความยุติธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นคุณสมบัติสำคัญ

พลเมืองยุคใหม่กับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

พลเมืองยุคใหม่ (Millennials และ Gen Z) เติบโตขึ้นมาในสภาพแวดล้อมที่มีการเข้าถึงเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์อย่างกว้างขวาง เทคโนโลยีเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการที่พลเมืองมีปฏิสัมพันธ์กับการเมืองและรัฐบาล ตัวอย่างเช่น การเคลื่อนไหวทางการเมืองและการประท้วงในยุคปัจจุบันมักจะเกิดขึ้นและขับเคลื่อนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Twitter และ Facebook (Tufekci, 2017)

ปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลถูกนำไปใช้ในกิจกรรมทางการเมืองทุกระดับ ตั้งแต่ท้องถิ่นไปถึงระดับชาตินานาชาติและระดับโลก นับแต่มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลสื่อสารมาใช้ในการเมือง และสนับสนุนส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมากขึ้น อาจพูดได้ว่าเป็นมิติใหม่ทางการเมืองก็ได้ ลักษณะดังกล่าวทำให้มีวิธีการหาเสียงของพรรคการเมือง นักการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีความหลากหลายทำให้มีเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองมากขึ้น รวมทั้งยังสามารถเก็บข้อมูลกิจกรรมทางการเมืองไว้เป็นหลักฐานอ้างอิงได้นานสามารถสืบค้นและนำมาสื่อสารกันบนระบบสื่อออนไลน์เมื่อต้องการจะใช้ประโยชน์ในทางการเมืองการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองไทยบางยุคถูกจำกัดในการเข้าไปมีส่วนร่วม และเฉพาะ บางเรื่องบางโอกาสเท่านั้น ทั้งนี้ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับผู้ออกแบบรัฐธรรมนูญที่เปิดโอกาสให้พลเมืองมีส่วนร่วมเพียงใด แม้อยู่ภายใต้ยุคดิจิทัลกิจกรรมทางการเมืองส่วนใหญ่ก็เป็นเพียงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สื่อดิจิทัลกับวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเดิม ซึ่งเป็นเพียงการใช้ระบบการสื่อสารออนไลน์เพิ่มช่องทางการติดต่อสื่อสารทางการเมืองได้เร็วและกว้างขวางเท่านั้น (สมคิด พุ่มพู่เรียน, และ ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2565)

พลเมืองยุคใหม่และพลเมืองดิจิทัลมีความเชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่น เนื่องจากทั้งสองมุ่งเน้นไปที่การปรับตัวและการมีส่วนร่วมในสังคมที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญ โดยความเป็นพลเมืองยุคใหม่ไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงในกรอบของประเทศหรือขอบเขตทางภูมิศาสตร์อีกต่อไป แต่ยังรวมถึงการเป็นสมาชิกในชุมชนโลกที่มีการเชื่อมต่ออย่างไร้พรมแดนผ่านอินเทอร์เน็ต

พลเมืองดิจิทัลคือการขยายบทบาทของพลเมืองยุคใหม่ให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัลที่มีการใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีสารสนเทศในชีวิตประจำวันมากขึ้น พลเมืองยุคใหม่ต้องมีความเข้าใจในเทคโนโลยีและสามารถใช้เทคโนโลยีเหล่านี้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น การเข้าร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย การแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความรู้ หรือการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ในโลกออนไลน์ ขณะเดียวกันต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบในเรื่องความปลอดภัย ความเป็นส่วนตัว และการปฏิบัติตามกฎหมายในโลกดิจิทัล

ดังนั้น พลเมืองยุคใหม่จึงมีบทบาทเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีทั้งสิทธิและความรับผิดชอบในการใช้ชีวิตและทำงานในสังคมดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัย

อย่างไรก็ตาม การนิยามพลเมืองในยุคดิจิทัลต้องปรับให้สอดคล้องกับสังคมที่เชื่อมต่อกันในระดับโลก ปัจจุบันพลเมืองมีการดำรงชีวิต ทำงาน และเรียนรู้ในโลกออนไลน์อย่างต่อเนื่อง จนโลกดิจิทัลและโลกจริงแทบจะหลอมรวมกัน การยึดถือแนวคิดพลเมืองที่ผูกติดกับประเทศหรือขอบเขตภูมิศาสตร์เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะอธิบายบทบาทและความสัมพันธ์ของพลเมืองในโลกสมัยใหม่

แนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัลสะท้อนถึงความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตเพื่อมีส่วนร่วมในสังคมดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ และปลอดภัย การปฏิบัติเทคโนโลยีการสื่อสารได้เปิดโอกาสให้พลเมืองดิจิทัลเข้าถึงข้อมูลอย่างไร้พรมแดน เชื่อมต่อกับชุมชนที่มีความสนใจร่วมกัน สร้างสรรค์นวัตกรรมในการแก้ไขปัญหา และยกระดับเสียงของประชาชนในประเด็นสังคมอย่างกว้างขวาง

อย่างไรก็ตาม การเป็นพลเมืองดิจิทัลยังมาพร้อมกับความท้าทายใหม่ๆ ที่ต้องรับมือ เช่น ความเสี่ยงจากการสอดแนมความเป็นส่วนตัวและอาชญากรรมไซเบอร์ ดังนั้นพลเมืองดิจิทัลจำเป็นต้องตระหนักถึงทั้งโอกาสและความเสี่ยงในโลกออนไลน์ พร้อมทั้งพัฒนาทักษะที่จำเป็นในโลกดิจิทัล รวมถึงการเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนในพื้นที่เสมือนนี้ เพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัยในโลกสมัยใหม่ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองยุคใหม่

มิติด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม พลเมืองดิจิทัลต้องรู้จักใช้ศักยภาพของอินเทอร์เน็ตในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม อินเทอร์เน็ตเป็นได้ทั้งเครื่องมือเพิ่มการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบ เช่น รัฐบาลใช้อินเทอร์เน็ตในการรับฟังความเห็นของประชาชนก่อนออกกฎหมาย การลงคะแนนเสียงอิเล็กทรอนิกส์ (e-Voting) หรือการยื่นคำร้องออนไลน์ (online petition) นอกจากนี้ อินเทอร์เน็ตยังใช้ส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองผ่านวิธีการใหม่ๆ ซึ่งท้าทายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเมืองในระดับโครงสร้าง (Moonsoon Choi, 2016)

บทบาทของพลเมืองยุคใหม่ในบริบทของการศึกษาและสังคมโลก การเป็นพลเมืองยุคใหม่มีความสำคัญในด้านการศึกษาด้วยเช่นกัน โดยเน้นการเรียนรู้ทักษะทางสังคมและการทำงานร่วมกัน การเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก รวมถึงการเคารพและเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เพิ่มมากขึ้นในโลกที่เชื่อมต่อกันมากขึ้น (UNESCO, 2015)

จะเห็นได้ว่าการแสดงออกและการเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งของสิทธิความเป็นพลเมือง ซึ่งในยุคปัจจุบันการแสดงออกทางการเมืองไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในโลกทางกายภาพ สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แสดงถึงกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคดิจิทัล แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม และแต่ละกลุ่มยังจำแนกกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังที่จะอธิบายดังต่อไปนี้

1. กลุ่มผู้เฝ้าดู (Political spectator) เป็นคนกลุ่มใหญ่ของสังคมเริ่มให้ความสนใจทางการเมือง ถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำสุด
2. กลุ่มอยากเปลี่ยนแปลงทางการเมือง (Political Transition) เป็นกลุ่มที่อยู่ระหว่างผู้เฝ้าดู และผู้ต่อสู้ทางการเมือง การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มนี้ต้องการทรัพยากรมากกว่ากลุ่มผู้เฝ้าดู ระยะไกล เพื่อต้องการก่อให้เกิดผลกระทบเป็นวงกว้าง
3. กลุ่มต่อสู้ทางการเมือง (Political Gladiator) เป็นกลุ่มที่ทำหน้าที่ร่วมในกิจกรรมทางการเมือง โดยตรงคนกลุ่มนี้จะไม่แสวงหาอิทธิพลอื่นเพื่อจะเปลี่ยนแปลงแต่จะดำเนินการเอง บางคน ในกลุ่มจะมีการจัดระเบียบ ในขณะที่คนอื่น ๆ รับผิดชอบ สหภาพ สมาคมในกิจกรรมทางการเมืองหรือโจมตีคู่ต่อสู้ทางการเมือง

เมืองด้วยตัวเอง ซึ่งต่างจากวิธีการในอดีต ที่การทำกิจกรรมทางการเมืองต้องเข้าร่วมกับพรรคการเมืองหรือเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง จะเห็นว่ากลุ่มการเมืองที่มีส่วนร่วมทางการเมืองยุคดิจิทัล มิได้มีศูนย์กลางอยู่ที่พรรคการเมืองแต่จะเป็นพันธมิตรแบบหลวม ๆ โดยจะดำเนินกิจกรรมทางการเมืองด้วยตัวเองผ่านระบบสื่อโซเชียลที่มีอิทธิพลต่อพรรคการเมืองรัฐบาลสังคม หรือองค์กร (สมคิด พุ่มทุเรียน และประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2565)

สรุปได้ว่าพลเมืองยุคใหม่ที่จะพัฒนาไปสู่กลุ่มที่ต้องการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและกลุ่ม ต่อสู่ทางการเมือง ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง จึงจำเป็นจะต้องมีการปลูกฝังจิตสำนึกด้านความรับผิดชอบทั้งสิทธิหน้าที่การเป็นพลเมืองอย่างพึ่งพิงเป็นตามหลักประชาธิปไตย จึงจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันพลเมืองไทยมีช่องทางสื่อสารกิจกรรมที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองได้สะดวกทุกเวลา และทุกสถานที่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ

บทบาทพลเมืองยุคใหม่กับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับพลเมืองยุคใหม่ แนวทางในการสร้างวัฒนธรรมนี้สามารถแบ่งออกเป็นหลายด้าน ซึ่งแต่ละด้านมีความสำคัญและมีผลต่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

การศึกษาทางการเมือง การศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในระดับการศึกษา การส่งเสริมหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการสื่อสารจะช่วยให้พลเมืองเข้าใจบทบาทและความรับผิดชอบของตนเองในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม เทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการสื่อสารและการเข้าถึงข้อมูล การกระตุ้นให้พลเมืองใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างมีจริยธรรมเพื่อสร้างการรับรู้และแชร์ข้อมูลที่ถูกต้องจะช่วยลดการแพร่กระจายของข่าวปลอม และสนับสนุนการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง เช่น การลงคะแนนเสียงออนไลน์

การมีส่วนร่วมทางการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การประท้วงที่สงบและการประชุมสาธารณะ จะช่วยให้พลเมืองสามารถแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์นโยบายที่ดี นอกจากนี้ การสนับสนุนการสร้างกลุ่มหรือเครือข่ายที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันในประเด็นสำคัญ เช่น สิ่งแวดล้อมและความยุติธรรมทางสังคม จะช่วยสร้างพลังในการเปลี่ยนแปลง

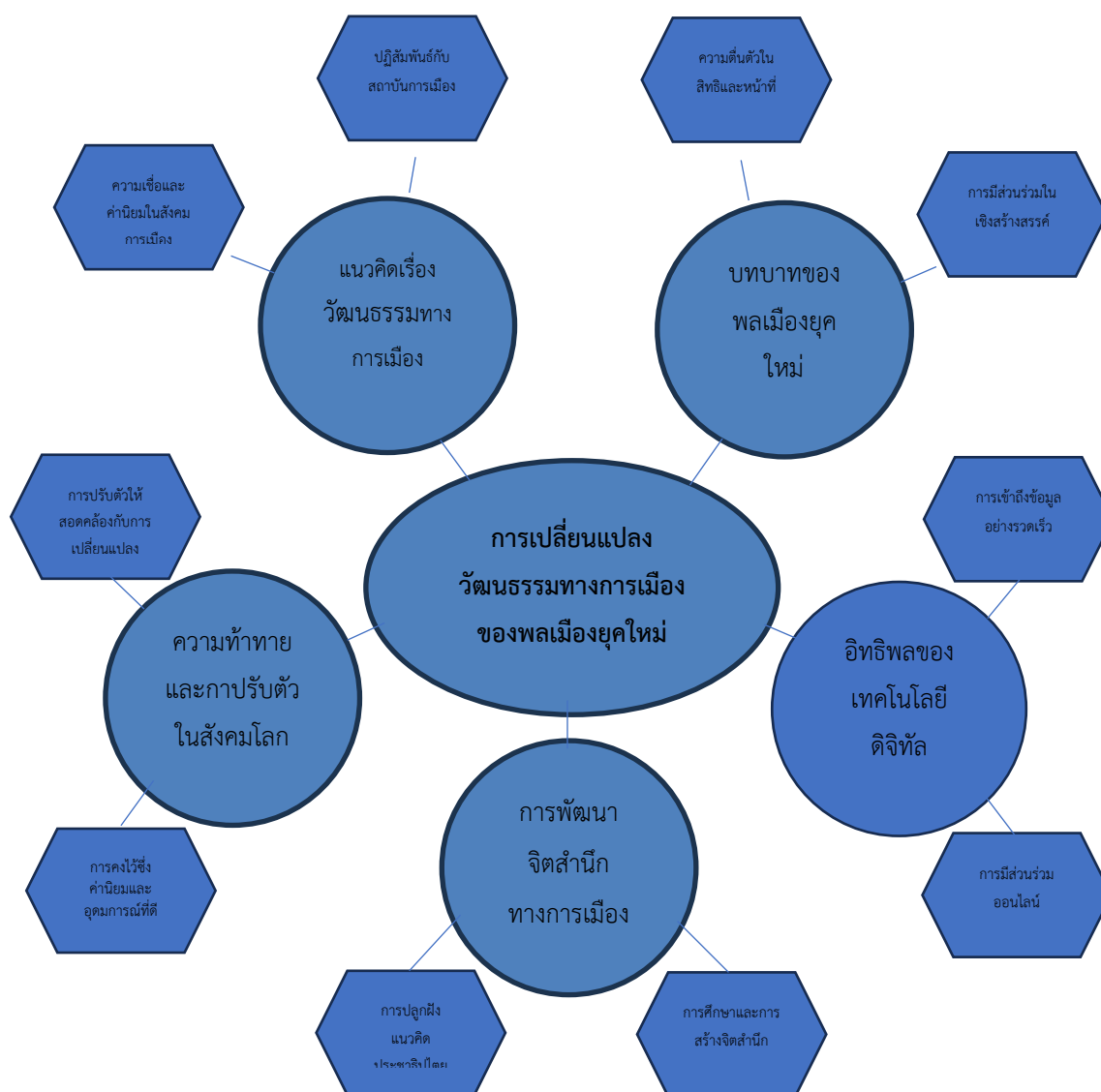
การพัฒนาจิตสำนึกพลเมือง การปลูกฝังความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบต่อสังคมจะช่วยให้พลเมืองมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์และโครงการบริการสังคม นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและความหลากหลายในการแสดงออกความคิดเห็น

การสร้างควมไว้วางใจในสถาบัน การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลและสถาบันต่าง ๆ จะช่วยสร้างความโปร่งใสและความไว้วางใจในระบบการเมือง การสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปทางการเมืองและการตัดสินใจในระดับท้องถิ่นจะช่วยให้พลเมืองรู้สึกมีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงสังคม

การจัดการกับข่าวปลอม การสอนทักษะการตรวจสอบข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยพลเมืองแยกแยะข่าวสารที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ การส่งเสริมการใช้แพลตฟอร์มที่มีความน่าเชื่อถือในการรับข้อมูลข่าวสารจะช่วยลดผลกระทบจากข่าวปลอมที่อาจส่งผลเสียต่อความเชื่อมั่นในสถาบันต่าง ๆ

การดำเนินการตามแนวทางเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะช่วยสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีให้กับพลเมืองยุคใหม่ แต่ยังสนับสนุนการพัฒนาสังคมในทิศทางที่สร้างสรรค์และยั่งยืน ทำให้พลเมืองสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสังคมที่ดีกว่าในอนาคต

สรุป

จากแผนภาพสรุปการวิเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองของพลเมืองยุคใหม่สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นสำคัญที่สะท้อนถึงแนวคิดและกระบวนการพัฒนาต่าง ๆ ได้ดังนี้:

1. **แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมทางการเมือง:** วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวิธีการที่สมาชิกในสังคมมีปฏิสัมพันธ์กับการเมืองและสถาบันต่าง ๆ ในสังคม โดยมีความเชื่อและค่านิยมที่ฝังอยู่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตอบสนองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง
2. **บทบาทของพลเมืองยุคใหม่:** พลเมืองยุคใหม่มีลักษณะของการตื่นตัวในสิทธิและหน้าที่ทางการเมือง ไม่ใช่เพียงการรับข้อมูลแต่เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อผลักดันการเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์ พลเมืองยุคใหม่จึงเป็นทั้งผู้รับสารและผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง โดยมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และสามารถแสดงความเห็นในเชิงสร้างสรรค์และยั่งยืน
3. **อิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัล:** เทคโนโลยีดิจิทัลเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมาก ทำให้พลเมืองเข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็วและสะดวกขึ้น นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการเคลื่อนไหวทางการเมืองผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ อาทิ การแสดงความคิดเห็น การลงชื่อสนับสนุน และการติดตามข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ
4. **การพัฒนาจิตสำนึกทางการเมือง:** การพัฒนาจิตสำนึกที่ดีเป็นการเน้นการมีความรับผิดชอบทั้งต่อสิทธิและหน้าที่ การศึกษาและการปลูกฝังแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยช่วยให้พลเมืองมีบทบาทเชิงบวกในการเปลี่ยนแปลงสังคม
5. **ความท้าทายและการปรับตัวในสังคมโลก:** ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทางการเมืองเกิดจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอกที่เข้ามา เช่น แนวคิดโลกาภิวัตน์ซึ่งมีบทบาทสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวในการปกครองระบอบประชาธิปไตย พลเมืองต้องสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ทั้งในแง่ของเทคโนโลยีและในแง่ของค่านิยมและอุดมการณ์ทางการเมือง

โดยสรุป ความรู้ที่ได้จากการศึกษานี้สามารถนำไปพัฒนาแนวทางในการสร้างพลเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตย มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และตระหนักถึงความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของสังคม

เอกสารอ้างอิง

- Heywood, A. (1997). *Politics*. London: Macmillan.
- Moonsun Choi. (2016). "A Concept Analysis of Digital Citizenship for Democratic Citizenship Education in the Internet Age," *Theory & Research in Social Education* 44. essay writerbuy essays online.
- Tufekci, Z. (2017). *Twitter and tear gas: The power and fragility of networked protest*. Yale University Press.
- UNESCO. (2015). *Global citizenship education: Topics and learning objectives*. Paris: UNESCO.

- โคทม อารียา. (2548). *ประชาธิปไตยและความเป็นพลเมือง*. นครปฐม: สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2555). *สัญญาวิทยา โครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยม กับการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- สากล พรหมสถิตย์. (2564). *สิทธิเสรีภาพของประชาชนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย*. สืบค้นเมื่อ วันที่ 12 กันยายน 2567, จาก <https://pa.bru.ac.th/2021/09/23/rights-and-liberties/>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558). *พลเมืองกับการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สมคิด พุ่มทุเรียน และประเวศน์ มหารัตน์สกุล. (2565). *เทคโนโลยีดิจิทัลกับการเมืองไทยในยุคปัจจุบัน*. ขอนแก่น: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (2564). *บทบาทพลเมืองในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการ.

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการ
สอนคิด เพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6*

The Development of a Learning Management Model Based on Constructivism
Theory Combined with Thinking Instruction Approaches to Enhance Thai Written
Communication Skills Using Local Data for Mathayom 6

จุฬารัตน์ เหล่าไฟโรจน์จारी

Jurarat Laopairodjari

โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย

Chiangrai Provincial Administrative Organization School, Thailand.

Corresponding Author's E-mail: jurarat1469@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัย

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 2) เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และ 3) เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้และแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทย ขั้นตอนที่ 2 สร้างและตรวจสอบรูปแบบ โดยนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 มายกร่างและตรวจสอบความครอบคลุมและความเหมาะสมของรูปแบบด้วยการสนทนากลุ่มและขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบ โดยสอบถามความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบจากครูผู้สอนภาษาไทยโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงราย

ผลการวิจัยพบว่า 1. หลักสูตรมีการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ มีความสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับ ผลการสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยที่ว่า มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดทำให้ครูผู้สอนมองเห็นภาพ การ

* Received December 16, 2024; Revised March 20, 2025; Accepted March 24, 2025

จัดการเรียนรู้ได้ชัดเจน เน้นทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและนำไปใช้ในชีวิตจริง การสร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ปัจจัยสนับสนุน 4) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5) ผลลัพธ์ และ 6) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และครูผู้สอนภาษาไทยโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงรายมีความเห็นว่าการนำรูปแบบการบริหารไปใช้ มีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จึงสรุปได้ว่า ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ผ่านเกณฑ์การประเมิน

2. สร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 ความสามารถในการเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิด หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย มีความภาคภูมิใจที่มีต่อท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิด โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้; ทฤษฎีการสร้างความรู้; แนวทางการสอนคิด; ทักษะการเขียนสื่อสาร

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study and analyze the basic information data for the development of a learning management model based on constructivist theory combined with thinking instruction approaches to enhance Thai communication writing skills using local data for Mathayom 6. 2) to design and validate a learning management model based on constructivist theory combined with thinking instruction approaches to enhance Thai communication writing skills using local data for Mathayom 6. 3) to evaluate the learning management model based on constructivist theory combined with thinking instruction approaches to enhance Thai communication writing skills using local data for for Mathayom 6.

The 3 steps of the study were 1) study and analyze the basic information data for the development of a learning management model based on constructivist theory and thinking instruction approaches to enhance Thai communication writing skills using local data. 2) Created and verified model to examine the coverage and suitability from focus group discussion. 3) Evaluated feasibility and usefulness of the model from Thai language teachers in schools in Chiang Rai Province.

The research findings revealed that: 1. The curriculum established learning standards as goals for improving student quality, and the defined indicators played a crucial role in shaping student learning behaviors. Interviews with Thai language teachers confirmed that learning standards and indicators provided clear guidance on instructional management, emphasizing effective language use for communication and real-life application. The development and validation of the learning management model based on constructivist theory and a thinking-based teaching approach to enhance Thai communication writing skills using local information for Grade 12 students consisted of six key components: (1) principles, (2) objectives, (3) supporting factors, (4) learning activity processes, (5) outcomes, and (6) success factors. The overall evaluation of the model was rated at the highest level, with Thai language teachers in secondary schools in Chiang Rai Province indicating that its implementation was highly beneficial and feasible. Therefore, it can be concluded that the model met the evaluation criteria for feasibility and usefulness.

2. The creation and validation of the learning management model based on constructivist theory and a thinking-based teaching approach to enhance Thai communication writing skills using local information for Grade 12 students yielded the following results:

2.1 The learning achievement of students taught using this model was significantly higher after learning than before, with a statistical significance level of .01.

2.2 The ability of Grade 12 students to write in Thai for communication improved significantly after learning through this model, with a statistical significance level of .01.

3. Grade 12 students from Chiang Rai Provincial Administrative Organization School demonstrated the highest level of pride in their local community and expressed the highest level of satisfaction with the learning management model based on constructivist theory and a thinking-based teaching approach.

Keywords: Development of Learning Management Models; Constructivist Theory; Thinking Instruction Approaches; Communication Writing Skills

บทนำ

ภาษาเป็นสื่อสำคัญในการสื่อสารและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ถือเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ชีวิตประสบความสำเร็จ หากผู้ใช้ภาษามีความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ วิธีการและได้ฝึกฝนอย่างถูกต้อง ย่อมช่วยให้ผู้นั้นมีทักษะในการใช้ภาษาเป็นอย่างดี ซึ่งการมีพัฒนาทางภาษาที่ดีส่งผลให้บุคคลนั้นเป็นคนมีเหตุผลและมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและทำให้การสื่อสารเกิดประสิทธิภาพ (Ministry of Education, 2009) ภาษาไทยจึงเป็นทักษะสำคัญที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษา ดังที่ Department of Academic Affairs, Ministry of Education (1997) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ไว้ว่า การอ่านและการฟังเป็นทักษะของการรับรู้เรื่องราวที่เป็นความรู้และประสบการณ์ ส่วนการพูดและ การเขียนเป็นทักษะของการแสดงออกด้วยการแสดงความคิดเห็นและแสดงทรรศนะของตน จึงต้องเรียนเพื่อให้สามารถรับรู้ข่าวสาร สามารถเลือกใช้คำเรียบเรียงความคิด ความรู้ให้ชัดเจนและใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องตามหลักภาษา

จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (Ministry of Education, 2009) ที่กำหนดวิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่ชัดเจน โดยกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยได้กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ 5 มาตรฐาน คือ การอ่าน การเขียน การฟัง การดูและการพูด หลักการใช้ภาษา และวรรณคดีและวรรณกรรม ซึ่งเน้นทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อนำไปใช้ในชีวิตรจริง จึงได้กำหนดการเขียนเป็นสาระที่ 2 และกำหนดมาตรฐาน ท.2.1 ว่า “ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความและเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ” รวมทั้งเน้นการเขียนไว้ในตัวชี้วัด ท.2.1 ม.4 - 6/1 ไว้ว่า “เขียนสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ โดยใช้ภาษาเรียบเรียงถูกต้องมีข้อมูลและสาระสำคัญชัดเจน” (Ministry of Education, 2008) และระบุรายละเอียดเกี่ยวกับการฝึกเขียนไว้ในคำอธิบายรายวิชาในทุกระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - 6) เพื่อให้ นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะการเขียนอย่างต่อเนื่องและเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ Ployut (1998) แสดงความคิดเห็นว่า การเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพตามจุดประสงค์ของหลักสูตรมัศึกษานั้นเป็นเรื่องของการฝึกทักษะ การใช้ภาษาไทยได้นั้นต้องอาศัย วุฒิภาวะและประสบการณ์การสอนภาษาไทย สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน

ทักษะการเขียนเป็นทักษะที่สำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องใช้ทักษะการเขียนในการสื่อสาร ถ่ายทอดความคิด ความรู้ และความคิดเห็นในรูปแบบต่าง ๆ การพัฒนาทักษะการเขียนสื่อสารเป็นหนึ่งในทักษะพื้นฐานที่สำคัญในกระบวนการเรียนการสอนภาษาไทย เนื่องจากทักษะการเขียนสื่อสารมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จทางการศึกษาและการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง (Bloom, 1956) การพัฒนาทักษะการเขียนสื่อสารเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการศึกษาต่อและการทำงานในอนาคตของนักเรียน การเขียนที่ดีจะช่วยให้ นักเรียนสามารถถ่ายทอดความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาเชิงลึกได้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามนักเรียนยังขาดทักษะในการเขียนสื่อสาร โดยเฉพาะการเขียนเชิงวิเคราะห์และการเขียนเชื่อมโยงข้อมูลกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการประเมินทักษะ

ภาษาไทยของนักเรียนไทยในระดับมัธยมศึกษายังคงพบปัญหาในด้านความสามารถในการเขียนเพื่อสื่อสารแนวความคิดอย่างชัดเจนและตรงประเด็น (Office for National Education Standards and Quality Assessment, 2021)

เนื่องจากทักษะการเขียนเป็นทักษะที่ยากและซับซ้อนที่สุด ทำให้ทราบว่าผู้เรียนมีปัญหาทางด้านทักษะการเขียนมาเป็นอันดับต้น ๆ สอดคล้องกับความเห็นของ Phawaphacharudom (2007) กล่าวว่า ปัญหาในการเขียนของผู้เรียนนั้นอาจได้รับผลสืบเนื่องมาจากการเรียนการสอนในปัจจุบันว่า ครูจะมุ่งให้เด็กจำเนื้อหา และทุกคนในสังคมคุ้นกับระบบการศึกษาแบบเดิมที่ท่องจำได้มากที่สุด จะเป็นคนที่เก่งที่สุด การสอบก็จะเป็นการทดสอบความจำมากกว่าอย่างอื่น ถึงแม้ว่าทักษะการเขียนเป็นทักษะที่ซับซ้อนที่สุดในบรรดาทักษะต่าง ๆ แต่เรียนทักษะการเขียนเป็นทักษะสุดท้ายเนื่องจากทักษะการเขียนนั้นเป็นทักษะที่มีความสลับซับซ้อนจากการสังเกตพบว่า ผู้เรียนส่วนมากสามารถเขียนในระดับประโยคได้อย่างถูกต้องตามหลักภาษา แต่เมื่อผู้เรียนนำประโยคเหล่านั้นมาเรียงต่อกันเพื่อเขียนในระดับความเรียงกลับแสดงให้เห็นว่าแต่ละประโยคที่ผู้เรียนเขียนนั้นขาดความเชื่อมโยงกัน ขาดความต่อเนื่องกันและบางครั้งไม่สามารถสื่อความหมายได้

สาเหตุหนึ่งที่พบบ่อยได้ระบุถึงปัญหาทางด้านภาษาไทยของผู้เรียนว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีปัญหาทางด้านทักษะการเขียนมากกว่าทักษะอื่น ๆ ผู้เรียนจำเป็นต้องผ่านการฝึกฝนการเขียนอยู่เสมอ แต่ในความเป็นจริงนั้นผู้เรียนมีโอกาสดูฝึกเขียนเพียงแคในห้องเรียนเท่านั้น ส่งผลให้ทักษะการเขียนของผู้เรียนไม่เกิดการพัฒนาหรือเกิดการพัฒนาได้อย่างล่าช้า นั่นคือ ระยะเวลาที่จำกัดทำให้ผู้เรียนไม่มีเวลาตรวจสอบความถูกต้องของงานเขียนก่อนทำการส่ง จึงทำให้เกิดข้อผิดพลาดในแต่ละประโยคที่ผู้เรียนเขียน (Porter, 1997) สอดคล้องกับคำกล่าวของ Silva et al. (1994) ที่ว่า ผู้เรียนมีเวลาไม่มากพอสำหรับการเขียน เนื่องจากระยะเวลาที่จำกัดในชั้นเรียนและต้องเขียนภายใต้ แรงกดดันจากระยะเวลาที่จำกัด ส่งผลให้งานเขียนที่เขียนออกมานั้นสื่อความหมายได้ไม่ดีเท่าที่ควร นอกจากระยะเวลาที่จำกัดในการเขียนแล้วยังมีสาเหตุที่ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถพัฒนาทักษะการเขียนได้คือ ขาดแนวทางในการปรับปรุงงานเขียน ผู้เรียนได้รับเพียงการให้ข้อมูลย้อนกลับงานเขียนเพียงเล็กน้อยจากครูผู้สอน

ในฐานะครูผู้สอนภาษาไทย มีประสบการณ์การตรวจการเขียนสื่อสาร รายงานของวิชาภาษาไทย และงานที่มอบหมาย รวมทั้งการเขียนเรียงความยื่นมหาวิทยาลัยหรือโครงการรับตรงที่มีให้เขียนเรียงความเพื่อแสดงทัศนคติเกี่ยวกับวิชาชีพรวมถึงทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องทั่วไป นำเสนอประวัติผลงานของผู้เรียนจากการเขียนแสดงความคิดเห็น เมื่อการเขียนเรียงความเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการยื่นเข้าคณะ พบว่าเป็นเรื่องใหญ่สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการให้ครูผู้สอนช่วยเหลือ คิดค้นและปรับเปลี่ยนให้คำแนะนำ เพราะไม่ชินกับการต้องเขียนข้อมูลและยังขาดทักษะการเขียนในเชิงวิชาการ มีการใช้ภาษาพูดและการใช้คำที่สะกดผิด มีปัญหาด้านความถูกต้องของโครงสร้างประโยค การเรียบเรียงถ้อยคำ และมีข้อมูลที่จะนำไปเขียนน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภาษาไทย สาระการอ่าน - เขียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประจำปีการศึกษา 2564 - 2565 ปรากฏว่า นักเรียนมีความสามารถในการเขียนสื่อสารอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ทางโรงเรียนตั้งไว้คือร้อยละ 60 (Chiang Rai Provincial Administrative Organization School, 2021)

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านเขียนสื่อสารภาษาไทยของผู้เรียน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาวิธีการสอน ผู้ศึกษาเห็นว่าวิธีการสอนที่น่าสนใจวิธีหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหการเขียนสื่อสารและสามารถนำไปสู่การพัฒนาทักษะกระบวนการทางความคิดเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนได้ พบว่า ทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) เป็นหนึ่งในแนวทางที่เน้นให้นักเรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์และการปฏิบัติจริง Papert (1980) ผู้พัฒนาทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ (Constructionism) กล่าวว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีที่สุดเมื่อผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติจริงและใช้ประสบการณ์ส่วนตัวในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ การเรียนการสอนตามแนวคิดนี้มีศักยภาพในการเพิ่มพูนทักษะทางการเขียนและการสื่อสาร กระบวนการนี้ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การสร้างสรรค์ความรู้ใหม่และการเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งเป็นทักษะที่มีความสำคัญในการพัฒนาทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

นอกจากนี้ แนวทางการสอนคิด (Thinking Instruction) มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการคิดเชิงวิพากษ์ เป็นอีกหนึ่งวิธีการที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีระบบและการสร้างความเข้าใจเชิงลึกในเนื้อหาที่เรียน ทำให้นักเรียนสามารถนำความรู้มาใช้ในการเขียนสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสามารถเชื่อมโยงเข้ากับทักษะการเขียนสื่อสาร จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และความคิดสร้างสรรค์ในการเขียนและการสื่อสาร (Lipman, 2003) การรวมทฤษฎีการสร้างความรู้กับแนวทางการสอนคิด (Thinking Instruction) ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงลึกและวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ สามารถเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการเขียนของนักเรียนจากการให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ส่งผลให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาทักษะการคิดในสถานศึกษาให้มีศักยภาพและมีความพร้อมในการพัฒนาผู้เรียน สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะสำคัญนำมาสู่การเป็นผู้นำ ได้แก่ คุณลักษณะแห่งการเป็นนักคิด ผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีความสามารถในการคิด (Office of the Basic Education Commission, 2009)

การนำข้อมูลท้องถิ่นมาใช้ในการกระบวนการเรียนรู้ยังเป็นอีกปัจจัยสำคัญในการสร้างความสนใจและแรงจูงใจให้กับผู้เรียน Office of the Basic Education Commission (2020) ได้กล่าวถึงบทบาทของข้อมูลท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยการใช้ข้อมูลท้องถิ่นสามารถช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจเนื้อหาและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของตนเองได้ดียิ่งขึ้น ช่วยให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เรียนกับสภาพแวดล้อมในชีวิตประจำวันทำให้เกิดความหมายในกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะการเขียนสื่อสารที่มีคุณภาพ จากการใช้ข้อมูลท้องถิ่นที่จะช่วยให้เนื้อหาการเรียนมีความใกล้ชิดกับนักเรียนและช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในบริบทของชุมชนและสังคม นอกจากนี้การใช้ข้อมูลท้องถิ่นเป็นกระบวนการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงจูงใจและความสนใจทำให้การเรียนรู้มีความหมายและมีผลลัพธ์ที่ดีขึ้น การนำข้อมูลท้องถิ่นมาช่วยส่งเสริมความสนใจและแรงจูงใจของนักเรียนในการพัฒนาทักษะการเขียนสื่อสารมากขึ้น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทย

โดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งจะเป็นแนวทางที่สามารถตอบโจทย์ปัญหาดังกล่าวได้ การนำข้อมูลจากท้องถิ่นมาประยุกต์ในการเรียนรู้จะช่วยให้เรียนรู้ลึกผูกพันกับเนื้อหาและมีแรงจูงใจในการเขียนมากขึ้น นอกจากนี้ การใช้ทฤษฎีการสร้างความรู้และการสอนคิดยังสามารถช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดเชิงระบบ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการศึกษาและชีวิตประจำวัน ทั้งยังเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นและการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ (Trilling, & Fadel, 2009) รูปแบบดังกล่าวคาดว่าจะช่วยให้นักเรียนพัฒนาความคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูลในเชิงลึกเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการศึกษาต่อและการเข้าสู่โลกการทำงานในอนาคต ช่วยยกระดับความสามารถในการเขียนและสื่อสารของนักเรียน และนำไปสู่ทักษะที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
3. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนย่อย ดังนี้

1.1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้และแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น

1) แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย แนวคิด และเอกสาร ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้และแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบบันทึกการสังเคราะห์เอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย

2.2 แบบบันทึกการสังเคราะห์เอกสารการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทย

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4) การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยสรุปสาระสำคัญเพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัยและสรุปกรอบแนวคิดของการวิจัย

1.2 การศึกษาแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทย

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ ซึ่งได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสามัคคีวิทยาคม โรงเรียนเทศบาลสวรรคโลกประชาสรรค์ และโรงเรียนเมืองพลพิทยาคม โดยเป็นครูผู้สอนภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเขียนสื่อสารภาษาไทยและมีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แนวทางการสัมภาษณ์ครูผู้สอนเกี่ยวกับความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยจากครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 6 คน

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ในการทำหนังสือถึงผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 โรงเรียน เพื่อขอสัมภาษณ์ครูผู้สอน

3.2 ผู้วิจัยประสานครูผู้สอน เพื่อกำหนดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลโดยพิจารณาความเหมือนความแตกต่างและสร้างข้อสรุปที่ได้จากการเปรียบเทียบโดยการบรรยาย

1.3 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวนทั้งหมด 451 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ปีการศึกษา 2565 การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) อาศัยหลักเกณฑ์ของทาโร ยามาเน (Yamane Taro, 1973) โดยใช้สูตรเมื่อกำหนดความเชื่อมั่น 95 % ความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 5 % ได้กลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ จำนวน 134 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้เป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผลการวิเคราะห์ ปรากฏว่าการตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงสามารถนำไปใช้ได้ จากนั้นนำผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความกับสิ่งที่ต้องการวัด (Index of Objective Congruence : IOC) และคัดเลือกข้อคำถาม ที่สอดคล้องและสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยขอความร่วมมือนักเรียนโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ตอบแบบสอบถามทางออนไลน์ (Google Form) และประสานขอนัดหมายระยะเวลาในการตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยส่งแบบสอบถามออนไลน์ จำนวน 208 คน และได้รับคำตอบกลับมา 208 คน คิดเป็นร้อยละ 100

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percent) โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean : $\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น

2.1 การยกร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

1) ผู้วิจัยนำผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิด ผลการศึกษาแนวทางในการจัดการเรียนรู้จากกรณีศึกษาเชิงลึกครูผู้สอนภาษาไทยโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษในแต่ละประเด็น และผลการวิเคราะห์ข้อมูลลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุดในลำดับที่ 1 - 3 จากขั้นตอนที่ 1 มาใช้ในการยกร่างรูปแบบ

2) ผู้วิจัยจัดทำร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ร่าง 1) และจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบฯ เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความครอบคลุมและความเหมาะสมโดยการสนทนากลุ่ม

3) ผู้วิจัยจัดทำเครื่องมือที่ใช้ประกอบรูปแบบการสอน ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบวัดทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทย จัดทำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน และแบบบันทึกการสะท้อนผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น

สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

2.2 การตรวจสอบร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิด เพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อประเมินความครอบคลุมและความเหมาะสม กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม และแบบสอบถามเพื่อการประเมินความครอบคลุมและความเหมาะสม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานนำไปสรุปเป็นความเรียงและแก้ไข

3. ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูผู้สอนภาษาไทยโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงราย ประจำปี 2566 จำนวน 186 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปราย พบว่าหลักสูตรมีการกำหนดหลักการ และแนวคิดสำคัญ มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ มีความสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมกรเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยที่กล่าวว่า มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดทำให้ครูผู้สอนมองเห็นภาพของการจัดการเรียนรู้ได้ชัดเจน กำหนดให้เกิดความสามารถของผู้เรียน เน้นทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและนำไปใช้ในชีวิจริง สอดคล้องกับผลจากการสอบถามนักเรียนได้แสดงความคิดเห็นพบว่า ทักษะการเขียนเป็นทักษะที่ยากและซับซ้อนทำให้ผู้เรียนมีปัญหาทางด้านทักษะการเขียนอาจได้รับผลมาจากครูผู้สอนขาด การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ผู้เรียนมีความต้องการให้ครูผู้สอนช่วยเหลือ คิดค้น และปรับเปลี่ยนให้คำแนะนำ เพราะจะเขียนสื่อสารในรูปแบบการคัดลอกข้อความ ขาดการฝึกทักษะการเขียนสื่อสาร

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทาง การสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังจากการตรวจสอบร่างรูปแบบโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาจนได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีองค์ประกอบสำคัญ 6 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ (Principle) ประกอบด้วย

- 1) หลักการเชื่อมโยงความรู้หรือข้อมูลใหม่ให้เข้ากับโครงสร้างความรู้เดิม
- 2) หลักการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructionism)
- 3) หลักการทำงานร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning)

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ (Objective) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ในการเสริมสร้างความสามารถในการเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยสนับสนุน (Input) ประกอบด้วย

- 1) หลักสูตรสถานศึกษา
  - สารและมาตรฐานการเรียนรู้ภาษาไทย
  - ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง
  - โครงการสอนและแผนการจัดการเรียนรู้
- 2) สมรรถนะ ทักษะและการสอนคิดของครู
  - การพัฒนาทักษะการคิดและการเรียนรู้
  - กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิด
  - เครื่องมือการสอนคิด (Thinking Tools)
- 3) ข้อมูลท้องถิ่น
  - พระราชประวัติพญามังราย
  - เหนือสุดในสยาม
  - ชายแดนสามแผ่นดิน
  - ถิ่นวัฒนธรรมล้านนา
  - ล้ำค่าพระธาตุดอยตุง
- 4) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
  - การจัดบรรยากาศการเรียนรู้เชิงบวกและให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ
  - การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Process) ประกอบด้วย

- 1) ขั้นการสร้างแรงจูงใจ (Motivation: M)
- 2) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดจุดประสงค์ (Analysis and Purpose: A)
- 3) ขั้นสร้างองค์ความรู้และฝึกปฏิบัติ (Practice)
- 4) ขั้นสรุปบทเรียนและสะท้อนคิด (Conclusion and Reflection: C)
- 5) ขั้นตรวจสอบและประเมินผล (Review and Assessment: R)

องค์ประกอบที่ 5 ผลลัพธ์ (Result) ประกอบด้วย

- 1) ผู้เรียน มีการพัฒนาคุณภาพการเขียนสื่อสาร และการสื่อสารความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำความรู้และทักษะการเขียนสื่อสารไปประยุกต์ใช้ในการเขียนที่หลากหลาย มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถทำงานร่วมกันกับผู้อื่นได้

2) ผู้สอน จัดกิจกรรมการเรียนรู้การเขียนสื่อสารภาษาไทยอย่างเป็นระบบ

3) สถานศึกษา มีผลลัพธ์ตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ 6 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success) ประกอบด้วย

1) ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้

2) ผู้สอนมีความพร้อมด้านสื่อการสอน กิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการคิด การเลือกใช้ข้อมูลท้องถิ่น การวัดและการประเมินผลที่หลากหลาย

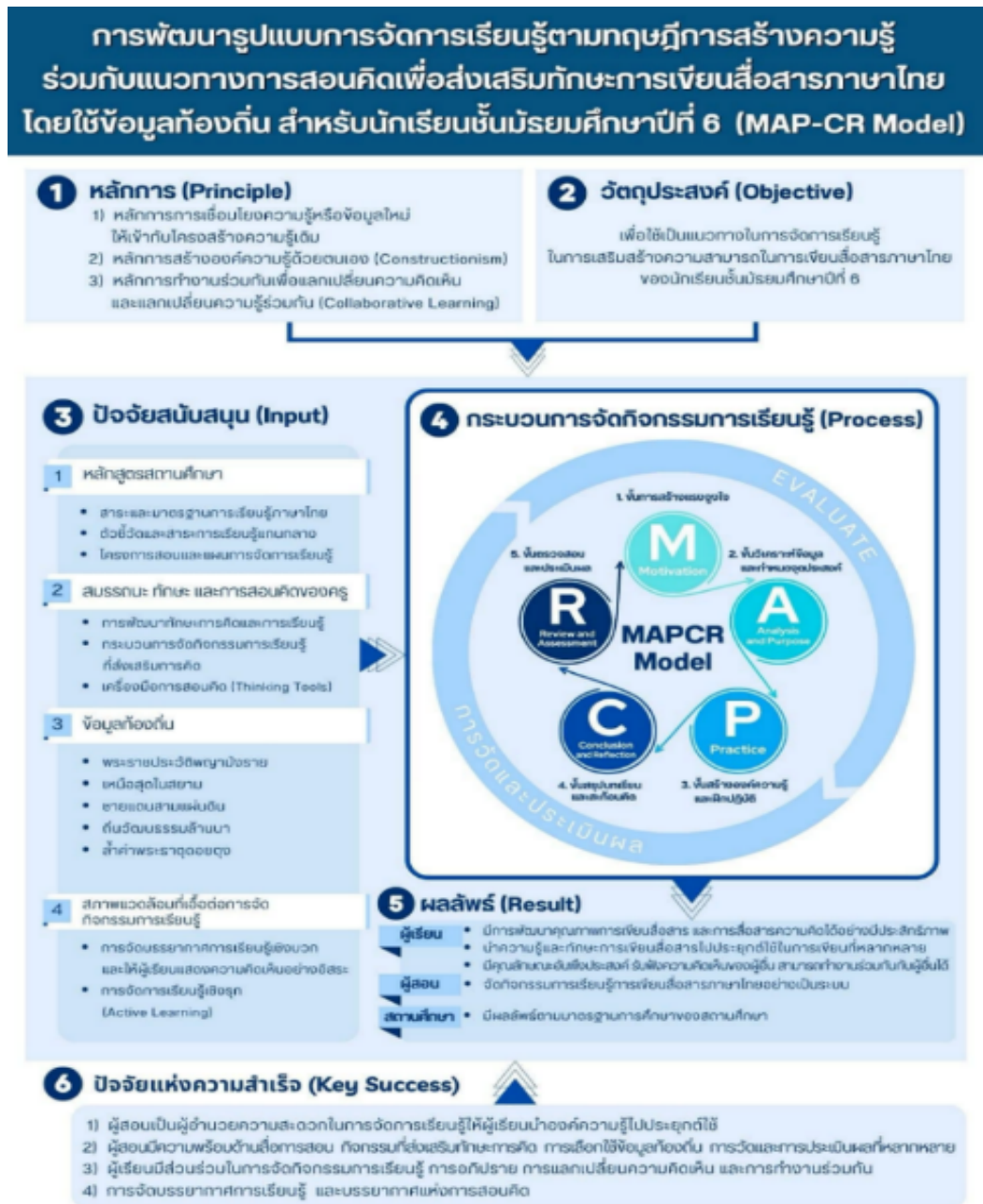
3) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การอภิปราย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการทำงานร่วมกัน

4) การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และบรรยากาศแห่งการสอนคิด

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีความครอบคลุม ความเหมาะสม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และครูผู้สอนภาษาไทยโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงรายมีความเห็นว่าการนำรูปแบบการบริหารไปใช้ มีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จึงสรุปได้ว่า ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ผ่านเกณฑ์การประเมิน

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ปัจจัยสนับสนุน 4) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มี 5 ขั้นตอน ชื่อว่า “MAP - CR” ได้แก่ ขั้นสร้างแรงจูงใจ (Motivation: M) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล และกำหนดจุดประสงค์ (Analysis and Purpose: A) ขั้นสร้างองค์ความรู้และฝึกปฏิบัติ (Practice) ขั้นสรุปบทเรียนและสะท้อนคิด (Conclusion and Reflection: C) และขั้นตรวจสอบและประเมินผล (Review and Assessment: R) 5) ผลลัพธ์ และ 6) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และครูผู้สอนภาษาไทยโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงรายมีความเห็นว่าการนำรูปแบบการบริหารไปใช้ มีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จึงสรุปได้ว่า ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ผ่านเกณฑ์การประเมิน รายละเอียดดังภาพที่ 1

รูปภาพที่ 1: การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะ การเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย

6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ปัจจัยสนับสนุน 4) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5) ผลลัพธ์ และ 6) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผล มีรายละเอียด ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งนี้เป็นเพราะหลักสูตรมีการกำหนดหลักการ และแนวคิดสำคัญ มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ มีความสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยที่กล่าวว่า มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดทำให้ครูผู้สอนมองเห็นภาพของการจัดการเรียนรู้ได้ชัดเจน กำหนดให้เกิดความสามารถของผู้เรียน เน้นทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและนำไปใช้ในชีวิตจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Deechuai (2011) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎี Constructivism ร่วมกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ทางชีววิทยาและความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน RPCSE พบว่า มโนทัศน์ทางชีววิทยาของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนเห็นด้วยต่อกระบวนการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนในระดับมาก โดยเห็นด้วยมากที่สุดด้านกิจกรรมการเรียนรู้ รองลงมาคือด้านบรรยากาศในการเรียนรู้และประโยชน์ที่ได้รับ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การสร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ปัจจัยสนับสนุน 4) กระบวนการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ มี 5 ขั้นตอน ชื่อว่า “MAP - CR” ได้แก่ ขั้นสร้างแรงจูงใจ (Motivation: M) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดจุดประสงค์ (Analysis and Purpose: A) ขั้นสร้างองค์ความรู้และฝึกปฏิบัติ (Practice) ขั้นสรุปทบทวนและสะท้อนคิด (Conclusion and Reflection: C) และขั้นตรวจสอบและประเมินผล (Review and Assessment: R) 5) ผลลัพธ์ และ 6) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ผลการประเมินความครอบคลุม ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Anuwet (2014) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนภาษาไทยเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า คะแนนความคิดสร้างสรรค์ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการสอนภาษาไทยเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khuannah (2016) จากผลการใช้รูปแบบการสอนอ่านและเขียนสื่อความ สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในโรงเรียนบ้านกุดแคน พบว่า รูปแบบการสอนอ่านและเขียนสื่อความมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 84.03 / 84.78 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 นักเรียนมีความสามารถการอ่านและเขียนสื่อความได้คะแนนทดสอบระหว่างเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนตามรูปแบบการสอนอ่านและเขียนสื่อความอยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ความครอบคลุม ความเหมาะสม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และครูผู้สอนภาษาไทยโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงรายมีความเห็นว่าการนำรูปแบบการบริหารไปใช้ ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จึงสรุปได้ว่า ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ผ่านเกณฑ์การประเมิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khuannah (2016) จากผลการใช้รูปแบบการสอนอ่านและเขียนสื่อความสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในโรงเรียนบ้านกุดแคน พบว่า รูปแบบการสอนอ่านและเขียนสื่อความมีประสิทธิภาพ เท่ากับ $84.03 / 84.78$ เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด $80/80$ นักเรียนมีความสามารถในการอ่านและเขียนสื่อความได้คะแนนทดสอบระหว่างเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนตามรูปแบบการสอนอ่านและเขียนสื่อความอยู่ในระดับมาก

เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 2) เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และ 3) เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับแนวทางการสอนคิดเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ (Principle) ประกอบด้วย หลักการเชื่อมโยงความรู้หรือข้อมูลใหม่ให้เข้ากับโครงสร้างความรู้เดิม หลักการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructionism) หลักการทำงานร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) สอดคล้องกับแนวคิดของ Deechuai (2011) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตาม Constructivism ร่วมกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ทางชีววิทยาและความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน RPCSE พบว่า มโนทัศน์ทางชีววิทยาของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนเห็นด้วยต่อกระบวนการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนในระดับมาก โดยเห็นด้วยมากที่สุดด้านกิจกรรมการเรียนรู้ รองลงมาคือด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ และประโยชน์ที่ได้รับ

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ (Objective) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ในการเสริมสร้างความสามารถในการเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สอดคล้องกับ มาลินี ระถิ (2557) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเขียนสื่อความและเสริมสร้างคุณลักษณะใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนมีคะแนนทดสอบการเขียนสื่อความหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Anuwet (2014) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนภาษาไทยเพื่อส่งเสริมความคิด

สร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า คะแนนความคิดสร้างสรรค์ก่อนเรียน และหลังเรียนโดยการใช้รูปแบบการสอนภาษาไทยเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khuannah (2016) จากผลการใช้รูปแบบการสอนอ่านและเขียนสื่อความ สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในโรงเรียนบ้านกุดแคน พบว่า รูปแบบการสอนอ่านและเขียนสื่อความมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 84.03 / 84.78 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 นักเรียนมีความสามารถในการอ่านและเขียนสื่อความได้คะแนนทดสอบระหว่างเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนตามรูปแบบการสอนอ่านและเขียนสื่อความอยู่ในระดับมาก

องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยสนับสนุน (Input) ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1) หลักสูตรสถานศึกษา 2) สมรรถนะ ทักษะและการสอนคิดของครู 3) ข้อมูลท้องถิ่น และ 4) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Office of the Secretary of the Education Council (2019) ที่ได้ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า องค์ประกอบของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ สมรรถนะด้านความรู้ ประกอบด้วย 5 ประเด็น คือ หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ สื่อและเทคโนโลยี และจิตวิทยา / การแก้ปัญหา สมรรถนะด้านทักษะ ประกอบด้วย 5 ประเด็น คือ การใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การใช้แหล่งเรียนรู้ สื่อ และเทคโนโลยีและการใช้จิตวิทยา / การแก้ปัญหา องค์ประกอบสมรรถนะด้านคุณลักษณะ มี 1 ประเด็น คือ คุณลักษณะความเป็นครู

องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ ขั้นการสร้างแรงจูงใจ (Motivation: M) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดจุดประสงค์ (Analysis and Purpose: A) ขั้นสร้างองค์ความรู้และฝึกปฏิบัติ (Practice) ขั้นสรุปบทเรียนและสะท้อนคิด (Conclusion and Reflection: C) และขั้นตรวจสอบและประเมินผล (Review and Assessment: R) มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1) ขั้นการสร้างแรงจูงใจ (Motivation: M) นับเป็นการสร้างแรงจูงใจกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ โดยใช้กิจกรรม วิธีการ หรือสื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น แนวทางในการแสวงหาความรู้ นำไปสู่ความรู้ ความเข้าใจเนื้อหา ใช้กิจกรรมหรือหัวข้อ เรื่องราวที่น่าสนใจชวนให้ศึกษาค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดกรอบในการเขียน นักเรียนศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อใช้ในการเขียน

2) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดจุดประสงค์ (Analysis and Purpose: A) เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ครูต้องให้ความสำคัญในการจัดการเรียน ครูและนักเรียนสร้างข้อตกลงร่วมกัน กำหนดจุดมุ่งหมาย ขอบเขตของเนื้อหาของหัวข้อเรื่อง กำหนดวิธีการดำเนินงานการแบ่งความรับผิดชอบ แจ้างประเภทงานเขียนที่จะต้องฝึกทักษะ นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลจากที่ได้ค้นคว้าโดยอภิปรายซักถามโต้แย้งเสนอแนะ และกำหนดแผนงานในการสร้างผลงานเขียน โดยจัดลำดับขั้นตอนความคิดก่อนลงมือเขียนให้ชัดเจน

3) ขั้นสร้างองค์ความรู้และฝึกปฏิบัติ (Practice) ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนต้องคำนึงถึงนักเรียนได้สื่อสารความเข้าใจ โดยครูเลือกใช้เครื่องมือการสอนคิด (Thinking Tools) ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นการคิดให้แก่ นักเรียน ได้ลงมือปฏิบัติ เรียนรู้ด้วยตนเอง เขียนเรื่องตามกรอบแนวคิด ทั้งเป็นกลุ่ม เป็นคู่

หรือรายบุคคล จนเกิดทักษะและเรียนรู้การแก้ปัญหาด้วยตนเอง เพื่อมุ่งเน้นให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจจาก การเรียนรู้และฝึกปฏิบัติหรือประยุกต์ใช้จนสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ของตนเองได้อย่างเป็นระบบ

4) ขั้นสรุปบทเรียนและสะท้อนคิด (Conclusion and Reflection: C) โดยให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนงาน เขียนเพื่อตรวจทานงานเขียนให้เพื่อนโดยให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิดการเขียน การใช้ภาษา เนื้อหา ความถูกต้องและความเหมาะสม พิจารณาข้อบกพร่องในการเขียนตามข้อเสนอแนะของเพื่อนเพื่อมา ปรับปรุง และตรวจทานงานเขียนด้วยตนเองอีกครั้งเมื่อพบข้อบกพร่องปรับปรุงงานเขียนให้สมบูรณ์

5) ขั้นตรวจสอบและประเมินผล (Review and Assessment: R) โดยให้นักเรียนนำเสนอความรู้ ผลงานของตนเองอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ด้วยการเขียนสื่อสารภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่น ฝึกนักเรียนให้รู้จัก การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านผลงาน ความคิด วิธีการ และข้อเสนอแนะ นักเรียนประเมินผลงานของเพื่อน หลังจากการนำเสนอผลงาน ครูประเมินผลงานของนักเรียนตามเกณฑ์การประเมิน สอดคล้องกับ Sinpeng (2008) ที่กล่าวว่า รูปแบบที่สามารถพัฒนากระบวนการคิดที่มีขั้นตอนสำคัญโดยเริ่มตั้งแต่ การสังเกต การสงสัย การอยากรู้คำตอบ การเสาะแสวงหาคำตอบ ขั้นตอนเหล่านี้สามารถฝึกการคิดอย่างมีเหตุผล คิดวิเคราะห์ คิด เชื่อมโยงความรู้และ 72 ประสพการณ์ของนักเรียนได้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนรู้แบบสอบสวน โดยใช้กระบวนการกลุ่มมีทั้งหมด 6 ขั้น ประกอบไปด้วย ขั้นที่ 1 เสนอปัญหาหรือสถานการณ์ที่ชวนให้ตั้ง สงสัย ขั้นที่ 2 แสดงความคิดเห็นต่อปัญหาหรือสถานการณ์นั้น ขั้นที่ 3 กลุ่มร่วมกันวางแผนในการ แสวงหาความรู้ ขั้นที่ 4 กลุ่มดำเนินการแสวงหาความรู้ ขั้นที่ 5 กลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล ข้อมูล นำเสนอและอภิปราย ผล ขั้นที่ 6 ให้กำหนดประเด็นปัญหาที่ต้องการสืบเสาะหาคำตอบต่อไป

องค์ประกอบที่ 5 ผลลัพธ์ (Result) มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ 1) ผู้เรียน มีการพัฒนาคุณภาพ การเขียนสื่อสารและการสื่อสารความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำความรู้และทักษะการเขียนสื่อสาร ไปประยุกต์ใช้ในการเขียน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถทำงานร่วมกัน กับผู้อื่นได้ 2) ผู้สอน จัดกิจกรรมการเรียนรู้การเขียนสื่อสารภาษาไทยอย่างเป็นระบบ 3) สถานศึกษามีผลลัพธ์ ตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา สอดคล้องกับ Panich (2013) เขียนไว้ในหนังสือการสร้าง การเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21 ว่า การเรียนเพื่อให้ได้ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อาจารย์หรือครูต้องเปลี่ยน บทบาทหน้าที่จากผู้สอนเป็นผู้ฝึก เรียกอีกอย่างว่า Coach หรือ ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ (Learning Facilitator) ต้องพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ ตกผลึกความรู้ด้วยตัวเองจาก การมอบหมายงานโดยวิธีการต่าง ๆ ของผู้สอน เช่นการทำโครงงาน การทำงานเป็นกลุ่ม มีการหาความรู้ จากนอกห้องเรียนเอามานำเสนอจากนั้นผู้สอนจึงจัดให้มีการชวนอภิปรายว่าได้ความรู้อะไร นำไปต่อยอดอะไรได้บ้าง

องค์ประกอบที่ 6 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success) ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย คือ 1) ผู้สอนเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ 2) ผู้สอนมีความพร้อม ด้านสื่อการสอน กิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการคิด การเลือกใช้ข้อมูลท้องถิ่น การวัดและการประเมินผล ที่หลากหลาย 3) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การอภิปราย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการทำงานร่วมกัน และ 4) การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และบรรยากาศแห่งการสอนคิด สอดคล้องกับ Panthumnawin (2006) ที่ระบุว่าเงื่อนไขของการทำวิจัยเพื่อความเป็นเลิศที่ประยุกต์จากเงื่อนไข 3 ประการ

ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ประการแรก หลักวิชาความรู้กับการวิจัย การทำวิจัย บนพื้นฐานของหลักทฤษฎีและผลการวิจัยในอดีตที่มีมาตรฐานสูงจะเป็นบันไดให้นักวิจัยสร้างองค์ความรู้ต่อยอดที่มีความน่าเชื่อถือ ประการต่อมาคือ ความเพียรกับการวิจัย นักวิจัยที่ประสบความสำเร็จสู่ความเป็นเลิศต้องมีลักษณะดังนี้คือ สร้างองค์ความรู้ มีใจรักงานวิจัยอย่างแท้จริง ทำงานวิจัยเพื่อผลงานวิจัย มีความอดทนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคปัญหา ต้องมีความเพียร ไม่ทำวิจัยแบบง่ายเพื่อให้ได้ผลเร็ว และใช้ปัญญาคิดไตร่ตรองเกี่ยวกับงานวิจัย และประการสุดท้าย คือ คุณธรรมจริยธรรมกับการวิจัย คุณธรรมที่สำคัญคือ ความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอแนะเพื่อนสู่การปฏิบัติและวิจัยต่อไป นอกจากนี้ยังเทียบเคียงได้กับข้อสรุปของ Smith, Thorpe, and Jackson (2008) ที่ระบุว่า แรงจูงใจ ความคิดสร้างสรรค์และทักษะด้านการวิจัย เป็นส่วนของการทำงานวิจัยให้ประสบความสำเร็จ

สรุป

การวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญ เนื่องจากจะเป็นการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานทฤษฎีการสร้างความรู้และแนวทางการสอนคิดเข้าด้วยกัน เพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้ข้อมูลท้องถิ่นเป็นแหล่งข้อมูลหลัก การพัฒนารูปแบบนี้จะช่วยยกระดับความสามารถในการเขียนและสื่อสารของนักเรียน และนำไปสู่การพัฒนาทักษะอื่น ๆ ที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ การนำข้อมูลท้องถิ่นมาเป็นแหล่งข้อมูลในการเรียนรู้อย่างช่วยเสริมสร้างการเชื่อมโยงระหว่างบทเรียนกับสภาพแวดล้อมจริง ซึ่งมีผลดีต่อการพัฒนาทักษะการเขียนสื่อสาร ซึ่งรูปแบบนี้จะช่วยเพิ่มความสามารถในการเขียนและการสื่อสารของนักเรียนให้ดีขึ้นและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1. จากผลการวิจัย พบว่า ทักษะการเขียนสื่อสารภาษาไทยของผู้เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยเฉลี่ยถือว่ามีความสามารถในการเขียนอยู่ในระดับมาก ผู้เรียนมีการใช้คำศัพท์ สำนวน โครงสร้างทางภาษา และมีการเรียบเรียงเนื้อหาที่ดีขึ้นกว่าก่อนเรียนโดยใช้รูปแบบอย่างเห็นได้ชัดเจน นอกจากนั้นผู้เรียนยังได้รับการพัฒนาในเรื่องความรับผิดชอบต่องานของตนเองและผู้อื่น มีทักษะในการค้นคว้าข้อมูล สามารถใช้อินเทอร์เน็ตประกอบการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และสามารถใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์ในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ ดังนั้นผู้สอนที่จะนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้ ควรศึกษาเงื่อนไขต่าง ๆ ในการนำรูปแบบไปใช้ให้เข้าใจและดำเนินการต่าง ๆ ตามเงื่อนไขของการใช้รูปแบบ อันได้แก่การเปลี่ยนบทบาทจาก “การให้ความรู้” ไปเป็น “การให้ผู้เรียนสร้างความรู้” กล่าวคือ ต้องทำหน้าที่ช่วยสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดแก่ผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนจัดเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตรงกับความสนใจของผู้เรียน ดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปในทางที่ส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนเพื่อพัฒนาทักษะทางกระบวนการความคิด ให้คำปรึกษาแนะนำทั้ง

ทางด้านวิชาการและด้านสังคมแก่ผู้เรียน อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการ จัดเตรียมฐานการช่วยเหลือให้แก่ผู้เรียน ฝึติดตามผู้เรียนในการพัฒนาทักษะที่ใช้ในการดำเนินงานที่ได้รับ มอบหมาย ดูแลให้ความช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหา และประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน ยิ่งไปกว่านั้น ต้องมีความ เป็นประชาธิปไตยและมีเหตุผลในการสัมพันธ์กับผู้เรียนด้วย

1.2. จากผลการวิจัยพบว่า การจัดเตรียมฐานการช่วยเหลือให้แก่ผู้เรียน เป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับการ เขียนในขั้นตอนสุดท้าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความรู้ในเรื่องคำศัพท์ สำนวน และโครงสร้างประโยค ดังนั้น ครูผู้สอนซึ่งจะนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้ จึงควรมีการเตรียมสื่อในด้านนี้ให้พร้อม เพื่อเป็นการ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถผลิตงานได้อย่างมีคุณภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรมีการวิจัยโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎี Constructionism เพื่อพัฒนา ทักษะภาษาไทยในด้านอื่นของผู้เรียน โดยเฉพาะทักษะการฟังและการพูด ที่จำเป็นที่สุดสำหรับผู้เรียนในการ ติดต่อสื่อสาร ก็คือการฟังและการพูด

2.2. ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนใช้ทฤษฎี Constructionism ร่วมกับทฤษฎีอื่น ๆ เช่น ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Theory of Cooperative Learning) หรือทฤษฎีการ เรียนรู้แบบร่วมกัน (Theory of Collaborative Learning)

2.3. นอกจากการเรียนรู้ท้องถิ่นตนเองแล้ว ยังสามารถให้นักเรียนได้ลองนำเสนอข้อมูลท้องถิ่นอื่น ๆ ที่นักเรียนสนใจ เพื่อเกิดการเรียนรู้หลากหลาย และเป็นการค้นคว้าเพิ่มเติมรวมทั้งเป็นการพัฒนา ความสามารถด้านภาษาไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Anuwet, S. (2014). *Development of Thai language teaching model to promote creativity for high school students*. [Doctoral Dissertation of Curriculum and Instruction]. Maha Sarakham: Maha Sarakham Rajabhat University.
- Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals*. (1st ed.). Longman Group.
- Chiangrai Provincial Administrative Organization School. (2021). *Academic Administration Division, Educational Institution Curriculum*. Chiang Rai Provincial Administrative Organization School.
- Dee-Chuey, J. (2011). *Development of teaching model based on constructivism theory combined with critical thinking to enhance biological concepts and knowledge construction ability of Mathayom 4 students*. [Doctoral Dissertation of Curriculum and Instruction]. Bangkok: Silpakorn University.
- Department of Academic Affairs, Ministry of Education. (1997). *Learner-centered learning*

- reform: a practical approach*. Bangkok: Teachers Council Printing House.
- Khuana, T. (2016). *Development of teaching models for reading and writing communication for small primary schools*. [Doctoral Dissertation of Curriculum and Instruction]. Maha Sarakham: Maha Sarakham Rajabhat University.
- Lipman, M. (2003). *Thinking in Education*. Cambridge University Press.
- Ministry of Education. (2008). *Basic Education Core Curriculum B.E. 2551*. Bangkok: Agricultural Cooperative Association of Thailand.
- Ministry of Education. (2009). *Basic Education Core Curriculum B.E. 2551*. Bangkok: Ministry of Education.
- Office of the Basic Education Commission. (2020). *Guidelines for teaching and learning using local data*. National Press.
- Office of the National Education Commission, Ministry of Education. (2009). *Basic Education Core Curriculum Documents 2551, Learning Outcome Measurement and Evaluation Guidelines*. Bangkok: Cooperative Printing House of Thailand.
- Office for National Education Standards and Quality Assessment. (2021). *Report on the results of the assessment of the quality of Thai students*. National Press.
- Office of the Secretary of the Education Council (2019, p. 4-7). *National Education Standards 2561*. Bangkok: 21 Century.
- Panich, W (2013). *"Creating learning for the 21st century"*. Bangkok: S. Charoen Printing.
- Papert, S. (1980). *Mindstorms: Children, Computers, and Powerful Ideas*. Basic Books.
- Panthummanawin, D. (2006). Sufficiency Economy Philosophy and Research for Excellence. *Journal of Development Administration*, 46(1), 1-19.
- Phawaphacharudom, R. (2007). *A survey of problems and strategies in learning English of Thai students in the international program at Mahidol University*. [Master's Thesis]. Graduate School, King Mongkut's University of Technology North Bangkok.
- Ployut, K. (1998). *A study of the achievement of creative writing using creative writing exercises as a medium for grade 5 students at Wat Lat Pla Khao School, Bangkok*. [Master of Arts Thesis]. Graduate School: Kasetsart University.
- Porter, M.E. (1997) *Competitive Strategy. Measuring Business Excellence*, 1, 12-17.
<https://doi.org/10.1108/eb025476>.
- Silva, et al. (1994) *Language Contact and Change: Spanish in Los Angeles*, Oxford University Press
- Sinpeng, D. (2008). *Development of learners towards a learning society: Learning*

management that focuses on learners as the center of social studies, religion, and culture. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. Wiley.

Yamane, Taro. (1973). *Statistics : an Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York : Harper and Row.